

**T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**YAKIN İLİŞKİLERDE KAYGI VE KAÇINMA
BOYUTLARININ BAĞLANMA STİLLERİ VE
ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMALARIYLA İLİŞKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Dicle ÖLMEZ**

**Danışman
Dr. Öğretim Üyesi Bengisu Nehir AYDIN**

İstanbul 2021

**T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**YAKIN İLİŞKİLERDE KAYGI VE KAÇINMA
BOYUTLARININ BAĞLANMA STİLLERİ VE
ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMALARIYLA İLİŞKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Dicle ÖLMEZ**

**Danışman
Dr. Öğretim Üyesi Bengisu Nehir AYDIN**

İstanbul 2021

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Psikoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Dicle ÖLMEZ tarafından hazırlanan *“Yakın İlişkilerde Kaygı ve Kaçınma Boyutlarının Bağlanma Stilleri ve Çocukluk Çağı Travmalarıyla İlişkisi”* konulu çalışması jürimizce Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 03/06/2021

Jüri Üyesinin Ünvanı, Adı, Soyadı ve Kurumu:

İmzası

Jüri Üyesi : Dr. Öğretim Üyesi Bengisu Nehir AYDIN
Haliç Üniversitesi

Jüri Üyesi : Dr. Öğretim Üyesi Burcu TÜRK
Haliç Üniversitesi

Jüri Üyesi : Dr. Öğretim Üyesi Nesrin DUMAN
Ayvansaray Üniversitesi

Bu tez yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulu'nun kararıyla kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Hatice YORULMAZ
Vekil Müdür

Yakın İlişkilerde Kaygı ve Kaçınma Boyutlarının Bağlanma Stilleri ve Çocukluk Çağı Travmalarıyla İlişkisi

ORJİNALLİK RAPORU

%5

BENZERLİK ENDEKSİ

%4

İNTERNET KAYNAKLARI

%2

YAYINLAR

%3

ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	openaccess.maltepe.edu.tr İnternet Kaynağı	%1
2	Submitted to Hasan Kalyoncu Üniversitesi Öğrenci Ödevi	<%1
3	Submitted to Istanbul Gelisim University Öğrenci Ödevi	<%1
4	docs.neu.edu.tr İnternet Kaynağı	<%1
5	Submitted to The Scientific & Technological Research Council of Turkey (TUBITAK) Öğrenci Ödevi	<%1
6	hdl.handle.net İnternet Kaynağı	<%1
7	www.researchgate.net İnternet Kaynağı	<%1
8	Submitted to Mersin Üniversitesi Öğrenci Ödevi	<%1

acikerisim.gelisim.edu.tr

29/04/2021

TEZ ETİK BEYANI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Yakın İlişkilerde Kaygı ve Kaçınma Boyutlarının Bağlanma Stilleri ve Çocukluk Çağı Travmalarıyla İlişkisi” başlıklı bu çalışmayı baştan sona kadar danışmanım Dr. Öğretim Üyesi Bengisu Nehir AYDIN’ın sorumluluğunda tamamladığımı, verileri kendim topladığımı, analizleri ilgili laboratuvarlarda yaptığımı, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallara uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim.

Dicle Ölmez

ÖNSÖZ

Öncelikle tez sürecim boyunca sabrıyla, tecrübesiyle, hoşgörüsüyle ve ilgisiyle tüm sorularımı cevaplayan ve desteğini asla esirgemeyen tez danışmanım, kıymetli hocam Dr. Öğretim Üyesi Bengisu Nehir Aydın’a,

Lisans ve yüksek lisans eğitim hayatım süresince bilgi ve birikimleriyle bana yol gösterip buraya kadar gelmemi sağlayan kıymetli hocalarıma,

Benim için zorlu bir süreç olan tez yazım sürecim bir yana, her zaman her koşulda yanımda olan, beraber büyüdüğüm çok sevdiğim kız kardeşlerim Büşra Durmuş, Esma Yardımcı, Asiye Ölmez ve Sümeyya Ölmez’e,

Ve son olarak tüm hayatım boyunca bana güvenen ve güven veren, inanan, sevgilerini hep hissettiğim ve desteklerini asla esirgemeyen çok ama çok sevdiğim aileme sonsuz teşekkür ederim.

İyi ki varsınız.

Nisan, 2021

Dicle ÖLMEZ

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
TEZ ETİK BEYANI.....	i
ÖNSÖZ	ii
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR	v
SEMBOLLER	vi
ÇİZELGELER.....	viii
ÖZET	ix
ABSTRACT.....	x
1.GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı	5
1.2. Araştırmanın Önemi.....	6
1.3. Araştırmanın Hipotezleri.....	6
1.4. Sayıtlar	6
1.5. Yazı Karakteri	6
2.LİTERATÜR ARAŞTIRMASI	8
2.1. Yakın İlişkiler	8
2.2. Bağlanma Kavramı ve Kuramları	13
2.2.1. Bağlanma Kavramı	13
2.2.2. John Bowlby'nin Bağlanma Kuramı	15
2.2.3. Mary Ainsworth'un Bağlanma Kuramı	18
2.2.4. Yetişkinlerde Bağlanma.....	21
2.2.5. Mary Main'in Bağlanma Kuramı.....	21
2.2.6. Hazan ve Shaver'ın Bağlanma Kuramı.....	22
2.2.7. Bartholomew ve Horowitz'in Bağlanma Kuramı	24
2.2.8. Yakın İlişkilerde Bağlanma	26
2.2.9. Bağlanmada Farklılıklar.....	27
2.2.10. Bağlanmanın Nörobiyolojisi.....	28
2.3. Çocukluk Çağı Travmaları.....	28
2.3.1. Çocukluk Çağı Travmaları Kavramı.....	28
2.3.2. Fiziksel İstismar	30
2.3.3. Cinsel İstismar	32
2.3.4. Duygusal İstismar	34
2.3.5. İhmal (Fiziksel ve Duygusal).....	36
2.3.6. Risk Faktörleri	38
3.YÖNTEM.....	40
3.1. Araştırmanın Amacı ve Modeli.....	40
3.2. Evren ve Örneklem	40
3.3. Veri Toplama Araçları	40

3.3.1. Demografik Bilgi Formu.....	40
3.3.2. Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YİYE – II).....	41
3.3.3. İlişki Ölçekleri Anketi (İÖA).....	41
3.3.4. Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (CTQ-33).....	41
3.3.5. Verilerin Analizi	42
4. BULGULAR.....	43
5. TARTIŞMA.....	59
6. SONUÇLAR	65
7. ÖNERİLER	67
8. KAYNAKLAR	68
9. EKLER	85
10. ÖZGEÇMİŞ	102

KISALTMALAR

CTQ-33	: Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği
DSM	: Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (Ruhsal Bozukluklarının Tanısal ve Sayımsal El Kitabı)
İÖA	: İlişki Ölçekleri Anketi
Ort	: Ortalama
Ss	: Standart Sapma
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü
YİYE-II	: Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II

SEMBOLLER

$\bar{X}$: Aritmetik Ortalama
 F : Varyans Analizi Katsayısı
 p : Anlamlılık Katsayısı
 N : Katılımcı Sayısı
 R : Korelasyon Katsayısı
 R^2 : Regresyon Katsayısı
 t : T-testi değeri

ÇİZELGELER

	Sayfa No
Çizelge 4.1. Değişkenlerin Demografik Dağılımı.....	43
Çizelge 4.2. 0-6 Yaş Arasında Anne ile Tanımlanan İlişkinin Frekans Dağılımı.....	43
Çizelge 4.3. 0-6 Yaş Arasında Baba ile Tanımlanan İlişkinin Frekans Dağılımı.....	43
Çizelge 4.4. Yiye Kaygı ve Yiye Kaçınma Alt Boyutları, Bağlanma Stilleri Alt Boyutları ve Çocukluk Çağı Travmaları Alt Boyutlarının Betimsel İstatistik Bulguları.....	45
Çizelge 4.5. Ölçek Toplam Puanlarının Normallik Analizi Bulguları	45
Çizelge 4.6. Yiye Ölçeği Alt Boyutlarının Normallik Analizi Bulguları.....	46
Çizelge 4.7. İÖA Ölçeği Alt Boyutlarının Normallik Analizi Bulguları.....	46
Çizelge 4.8. Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği Alt Boyutlarının Normallik Analizi Bulguları.....	46
Çizelge 4.9. Bağlanma Stillerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Bağımsız Örneklem T Testi Analiz Bulguları.....	47
Çizelge 4.10. Çocukluk Çağı Travmaları Alt Boyutlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Bağımsız Örneklem T Testi Analiz Bulguları.....	47
Çizelge 4.11. Fiziksel İstismar Alt Boyutunun Cinsiyet Değişkenine Mann Whitney U Testi Analiz Bulguları.....	49
Çizelge 4.12. Yiye Kaygı Alt Boyutunun Cinsiyet Değişkenine Göre Bağımsız Örneklem T Testi Analiz Bulguları.....	49
Çizelge 4.13. Yiye Kaçınma Alt Boyutunun Cinsiyet Değişkenine Göre Bağımsız Örneklem T Testi Analiz Bulguları.....	49
Çizelge 4.14. Yiye Kaygı ve Yiye Kaçınma Alt Boyutlarının Bağlanma Stilleri ve Çocukluk Çağı Travmaları Alt Boyutlarıyla Pearson Korelasyon Analizi Bulguları...	50
Çizelge 4.15. Yiye Kaygı ve Yiye Kaçınma Alt Boyutlarının Fiziksel İstismar ve Bağlanma Stilleri Alt Boyutlarıyla Spearman Korelasyon Analizi Bulguları.....	51
Çizelge 4.16. Değişkenlerin VIF Değerleri.....	52
Çizelge 4.17. Yiye Kaygı Alt Boyutunun Bağlanma Stilleri ve Çocukluk Çağı Travmaları İlişkisine Yönelik Çoklu Regresyon Analizi Bulguları.....	52
Çizelge 4.18. Yiye Kaçınma Alt Boyutunun Bağlanma Stilleri ve Çocukluk Çağı Travmaları İlişkisine Yönelik Çoklu Regresyon Analizi Bulguları.....	53
Çizelge 4.19. 0-6 Yaş Arasında Anneyle Tanımlanan İlişki ile Bağlanma Stilleri Alt Boyutları İlişkisine Yönelik Betimsel İstatistik Bulguları.....	54
Çizelge 4.20. 0-6 Yaş Arasında Anneyle Tanımlanan İlişki ile Bağlanma Stilleri Alt Boyutları İlişkisine Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Bulguları.....	55

Çizelge 4.21. 0-6 Yaş Arasında Babayla Tanımlanan İlişki ile Bağlanma Stilleri Alt Boyutları İlişkisine Yönelik Betimsel İstatistik Analiz Bulguları.....	56
Çizelge 4.22. 0-6 Yaş Arasında Babayla Tanımlanan İlişki ile Bağlanma Stilleri Alt Boyutları İlişkisine Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Bulguları.....	57

ÖZET

YAKIN İLİŞKİLERDE KAYGI VE KAÇINMA BOYUTLARININ BAĞLANMA STİLLERİ VE ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMALARI İLE İLİŞKİSİ

Bu araştırma, çocukluk çağında yaşanmış olabilecek ihmal ya da istismarın yol Bu araştırma, çocukluk çağında yaşanmış olabilecek ihmal ya da istismarın yol açtığı travmanın, bağlanma stillerinin, kaygı ve kaçınma boyutlarıyla ilişkisinin 20-45 yaş arasındaki kişilerin yakın ilişkilerinde (romantik) ne derecede rol oynadığını kapsamaktadır. Erken dönemde yaşanmış olan ihmal ve istismarın, genç yetişkinlik dönemindeki bireylerin ilişkilerinde, bağlanma stillerinin kaygı ve kaçınma boyutlarıyla ilişkisinin incelenerek literatüre katkı sağlamak temel amaç olarak edinilmiştir. Literatür tarandığında yakın ilişkileri temel alan çalışmalar, bağlanma stillerini ve çocukluk çağı travmalarını ayrı bir şekilde çalışmıştır ancak her ikisinin birlikte çalışıldığı, kaygı ve kaçınma boyutlarıyla ilişkisinin incelendiği bir çalışmaya rastlanılmamasından dolayı bu çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Çalışma içerisinde oluşturulan ve çalışmaya katılacak olan katılımcıların, sosyo-demografik özelliklerinin öğrenilmesi için “Demografik Bilgi Formu” kullanılmıştır. Bununla birlikte, yakın ilişkilerde kaygı ve kaçınma alt boyutlarına sahip olan “Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri II”, bağlanma stillerini ölçmesi açısından “İlişki Ölçekleri Anketi”, çocukluk çağı travmalarının belirlenmesi için “Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçeklerden toplanan verilerin analizinin yapılabilmesi için Statistical Package for the Social Sciences (SPSS 24) paket programından yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda, cinsiyet ile güvenli, kayıtsız ve saplantılı bağlanma, fiziksel istismar ve ihmal, kaçınma alt boyutu arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Kaygı alt boyutu ile kaçınma alt boyutu, korkulu, saplantılı ve kayıtsız bağlanma, çocukluk çağı travmaları tüm alt grupları ile arasında pozitif yönde ve anlamlı; güvenli bağlanma ile negatif yönde ve anlamlı ilişki bulunmuştur. Kaçınma alt boyutu ile korkulu, saplantılı ve kayıtsız bağlanma, cinsel ve duygusal istismar, fiziksel ve duygusal ihmal ile pozitif yönde ve anlamlı; güvenli bağlanma ile negatif yönde ve anlamlı ilişki bulunmuştur. Fiziksel istismarla arasında ilişki bulunamamıştır. 0-6 yaş arasında anneyle tanımlanan ilişki ile bağlanma stilleri arasında ilişki bulunamamıştır. 0-6 yaş arasında babayla tanımlanan ilişki ile bağlanma stilleri arasında güvenli bağlanma ve saplantılı bağlanma için anlamlı farklılık bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: romantik ilişkiler, yakın ilişkiler, bağlanma, çocukluk çağı, travma

ABSTRACT

THE RELATIONSHIP OF ANXIETY AND AVOIDANCE DIMENSIONS IN CLOSE RELATIONS WITH ATTACHMENT STYLES AND CHILDHOOD TRAUMA

This study covers the extent to which the trauma caused by neglect or abuse in childhood, attachment styles, anxiety and avoidance dimensions play a role in the close relationships (romantic) of people between the ages of 20-45. The main aim is to contribute to the literature by examining the relationship between neglect and abuse experienced in the early period and the anxiety and avoidance dimensions of attachment styles in the relationships of individuals in young adulthood. When the literature was reviewed, studies based on close relationships studied attachment styles and childhood traumas separately, but there is no study in which both worked together and studied their relationship with the dimensions of anxiety and avoidance. It is thought that this study will contribute to the literature. The “Demographic Information Form” was used to learn the socio-demographic characteristics of the participants. However, “Experiences in Close Relationships II”, which has anxiety and avoidance sub-dimensions in close relationships, “Relationship Scales Questionnaire” to measure attachment styles and “Childhood Trauma Questionnaire” to determine childhood traumas were used. The Statistical Package for the Social Sciences (SPSS 24) package program was used to analyze the data collected from the scales. As a result of the study, a significant difference was found between gender and secure, dismissive avoidant and preoccupied attachment, physical abuse and neglect and avoidance sub-dimension. There was a positive and significant difference between anxiety sub-dimension and avoidance sub-dimension, fearful, preoccupied and dismissive attachment, childhood traumas with all sub-groups; a negative and significant relationship was found with secure attachment. With the avoidance sub-dimension, fearful, preoccupied and dismissive attachment, sexual and emotional abuse, physical and emotional neglect were positively and significant; a negatively and significant relationship was found with secure attachment. No relationship was found between physical abuse and physical abuse. No relationship was found between the relationship defined with the mother and attachment styles between the ages of 0-6. Between the ages of 0-6, a significant difference was found between the relationship defined with the father and attachment styles for secure attachment and preoccupied attachment.

Keywords: romantic relationships, close relationships, attachment, childhood, trauma

1. GİRİŞ

Sosyal bir varlık olan insan, yaşamını sürdürebilme, sevmeye ve sevilme, saygı görme, sosyal açıdan destek alabilme ve güvende hissedebilme gibi gereksinimlerini gidermek niyetiyle yakın ilişkiler kurmaktadır. Yakın ilişkiler kendi bünyesinde anne-baba, arkadaş, akran ve romantik ilişkileri barındırmaktadır (Prager, 1995). Bu ilişkiler gönüllüğe dayalı olarak kurulan ve emosyonel bağlanmayı da içeren ilişkiler olarak açıklanmıştır (Brehm, et al., 2002). Aynı zamanda bu ilişkilerin uzun sürmesi de beklenmektedir (Kassin et al., 2013).

Bireylerin genel olarak ilişki kurma gereksinimlerinin yanı sıra romantik ilişki kurma gereksinimleri de vardır (Çaplı, 2002). Romantik ilişki konusunda birçok tanımlama yapılmıştır. Moss ve Schwebel'e göre, karşılıklı ve pozitif emosyonel, fiziksel ve bilişsel bağlılık ve yakınlık barındıran ilişki; Williams ve Connolly'e göre hayat boyunca değişik biçimlerde açığa çıkabilen ve bireyler arasında gerçekleşen emosyonel deneyimleri paylaşma; Collins'e göre partnerlerin birbirlerinin farkında olduğu, diğer ilişki şekillerinden farklı bir yoğunluğa sahip, gönüllüğe dayanan etkileşim hali şeklinde tanımlar yapılmaktadır (Moss and Schwebel, 1993; Collins, 2003).

Romantik ilişki, sevgiyi, saygıyı, bağlanmayı ve güveni içermektedir (Atak ve Taştan, 2012). Bunların haricinde, karşılıklı düzeyde bağlılık ve psikolojik olan gereksinimler de yer almaktadır (Berscheid and Peplau, 1983). Bu ilişkiler, bireyin bir gruba katılmasını sağlama, ilişkilerde gerekli olan yakınlık, paylaşımda bulunma ve anlaşabilme gibi işlevlere sahiptir (Feiring, 1996).

İnsanların devamlı olarak duydukları yakınlık kurma gereksinimi onların hem psikososyal hem de kimlik gelişimlerini aktif şekilde etkilemektedir (Bowlby, 1973). Bu gereksinim yaşamın ilk aylarından itibaren başlamakta ve yıllar boyunca değişip gelişmektedir (Collins and Read, 1990).

Bağlanma kuramı, erken zamanlarda oluşturulan ilişkilerin ileri yıllarda oluşturulan ilişkilerin niteliğini belirlediğini öne sürmektedir (Collins and Read, 1990).

İlk yakın ilişki, yaşamın ilk aylarında oluşturulan güven duygusu üzerine kurulmaktadır. Ancak bu dönemde güvenin yanı sıra güvensizlik duygusu da geliştirilebilmektedir. Bu duygular temelinde bebek, bakım vereni ile deneyimlerini içe alarak birtakım zihinsel modeller oluşturmaktadır. Bunlara içsel çalışan temsiller/modeller denilmektedir. Model, kendilik ve diğerleri şeklindedir (VanIjzendoorn and Bakermans-Kranenburg, 1996). Bu modelin işlevi, diğerlerinin eylemlerini yorumlama ve bireyin kendi eylemlerini yönlendirmesidir (Bretherton et al., 1989). İçsel temsiller sonucunda bağlanma stilleri gelişmektedir. Çalışmalara göre, erken çağdan getirilen bu stiller yetişkinlik döneminde de gözlenmektedir ve bu bağlanma stillerini kategorize etmek için birçok uzman çalışmalar düzenlenmiştir.

Kuramın öncüsü John Bowlby, yaşları 1 ile 4 arasında değişen ve ailelerinden ayrı olan altmış çocuğu gözlemleyerek çalışmalara başlamıştır. Ona göre, olağan olmayan bir durum ya da olay ile karşı karşıya kalmak çocuk için bir tehdittir, bu durumda ebeveyninin yanında olduğunu bilir veya hissederse etrafını keşfeder. Annenin varlığı ya da yokluğu doğrultusunda da daha önce bahsedilen temsilleri oluşturur. Annenin bebeğine yanıt vermesiyle bebek sevmeye ve güvenilmeye değer olduğuna yönelik temsil oluşturur. Ancak bu durumun tersi olur ve anne bebeğin girişimlerine kayıtsız kalırsa bebek değersiz olduğuna yönelik temsil oluşturacaktır (Bretherton, 1990; 1992). Romantik ilişkilerde yaşanan sorunların sebeplerinin bağlanma sistemiyle ilgili bu yaşantılara dayandığı öne sürülmüştür (Creasey et al., 1999). Bağlanma sistemine ait olan sorunların yetişkinlik çağı ilişkileriyle daha da geliştiği ve kişilerde sevmeye değer olmadığı ve reddedileceği şeklindeki inançları açığa çıkaracağı belirtilmektedir (Dattilio, 2012).

Sınıflama için ilk çalışma Mary Ainsworth öncülüğünde annelerinden ayrılan bebeklerin tepkilerinin laboratuvarında gözlenmesiyle yapılmıştır ve çalışma sonucunda Ainsworth bu stilleri üç kategoride tanımlamıştır. Bu kategorizasyon bebeğin etrafını keşfine ve annesini güvence olarak kullanmasına odaklanmaktadır. Bu doğrultuda oluşturulan stiller, güvenli, kaçınan ve kaygılı/ambivalanstır. Aynı zamanda Ainsworth (1989), bu stillerin ileriki dönem yakın ilişkilerde de kendini göstereceğini belirtmektedir.

Yetişkinlik çağı bağlanması, kişilerin kendilerini hem psikolojik hem fiziksel açıdan güvende hissettiren biriyle yakınlık kurması ve bu yakınlığı devam ettirmek için gösterdiği gayret olarak ifade edilmektedir (Montebarocci et al., 2004). Bağlanmanın yetişkinlik için tanımlanması Hazan ve Shaver tarafından yapılmaya başlanmıştır. Hazan ve Shaver (1987), M.Ainsworth'un kategorisini yeniden çizerek güvenli, kaçınan ve saplantılı şeklinde bir kategori oluşturmuşlardır. Bartholomew ve Horowitz (1991), bu üç kategorili sınıflandırma yerine dörtlü modeli öne sürmüşlerdir. Bu model, kendiliğe ve diğerlerine karşı olan olumlu/olumsuz düşünceler çerçevesinde geliştirilmiştir. Bu modelde güvenli, saplantılı, korkulu ve kayıtsız bağlanma yer almaktadır.

Güvenli bağlanan kişiler partnerlerine güvenirlir ve onlara bağlanma konusunda zorluk çekmezler. Kendileri de partnerlerine güven duygusunu geçirirler. Yalnız olmaktan dolayı kaygı yaşamazlar (Morsünbül ve Çok, 2011). Korkulu bağlanan kişiler güven konusunda en az güven duyan gruptur. İlişkiler hakkında olumlu olmayan düşünceleri ve beklentileri vardır. Bu sebeple ilişki kurmada kaçınma davranışı gösterirler. Kayıtsız kişiler reddedilip hayal kırıklığı yaşamaktan dolayı kaygı duyarlar. Güvenmekte sıkıntı yaşamaları da söz konusudur. Saplantılı kişiler, diğerleri için olumlu kendileri için olumsuz algıya sahiptirler ve ilişkilerinde takıntılı olmaları söz konusudur (Çakmak-Tolan, 2002; Morsünbül ve Çok, 2011).

Sınıflamaların yanı sıra son zamanlarda yetişkin bağlanması artık boyutlar üzerinden de konuşulmaktadır (Brennan et al., 1998). Bu boyutlar; kaygı ve kaçınmadır. Kaygı, kişilerin reddedilme ya da kabul edilmeme, diğerlerinin onayına duyulan gereksinimin fazla olması ve partnerin yakın olmadığı zamanlarda kaygı duyma; kaçınma, yakınlık kurmaktan ve bağlanmaktan duyulan korku ve kendi duygu ve düşüncelerini ifade etmede duyulan isteksizlik şeklinde ifade edilmektedir. Boyutların birinde ya da her ikisinde görülen aşırılık, kişinin güvensiz; tam tersi durum ise güvenli bağlandığına işaret etmektedir (Wei et al., 2007). Bununla birlikte her iki boyuttakilerin yalnızlık hissetmeye meyilli oldukları belirtilmektedir. Her iki grupta her ne kadar yalnızlık eğilimi olsa da kaygılı kişilerin partner aramalarında pasif olmadıkları ve kaçınmanın aşırı olduğu kişilerin, geri durmayı daha çok gerçekleştirdikleri söylenmektedir (Mikulincer and Shaver, 2007). Dolayısıyla kaçınmanın olması kişilerin diğerleriyle ilgili; kaygının olması ise kişinin kendisi ile

ilgili olumlu olmayan temsillere sahip olmaları daha muhtemeldir (Wei et al., 2005). Bu temsillere sahip olmaları yalnız olma halini de açıklayabilmektedir.

Çocukluk çağında yaşanabilecek olumsuz yaşantıların bağlanma stillerini etkileyebileceği gibi bağlanma stilleri de travmaya gösterilecek olan tepkiye etki edebilmektedir (Browne and Winkelman, 2007; Purnell, 2010).

Çocukluk çağı travmaları, bir yetişkinin bilerek ya da bilmeyerek yaptığı ve çocuğun gelişiminin birçok alanını olumsuz etkileyen yaşantılardır (WHO, 1999). Bunların yanı sıra anne baba kaybı ya da boşanma, anne babadan uzak kalma, göç, tanık olunan şiddet ve kazalar bu travma grubunun içerisine girmektedir (Herman, 2011). İstismar ve ihmal de bu kapsam içerisinde yer almaktadır (Taner ve Gökler, 2004). Bu travma grubu, anne babanın özellikleri, ailedeki sağlıklı olmayan iletişim, sosyal problemler ve çocuğun gelişimiyle ilgili olan sıkıntılarla ilişkilidir (Kara ve Biçer, 2004). Erken yaşlarda anne baba olmak, yeterli düzeyde olgunluğa erişmemiş olmak, bağlanma yani bağ kurmada da sıkıntı oluşturması sebebiyle risk etmenleri arasında sayılmaktadır (Bulut, 1996).

İstismar; cinsel, duygusal ve fiziksel şeklinde; ihmal ise duygusal ve fiziksel olarak görülmektedir. Bu eylem ya da eylemsizlikler sadece aileyi değil, halka, toplumsal kuruluşlara hem yasal sisteme hem de eğitim sistemine etki eden toplum sağlığı problemidir (Oral ve ark., 2001).

İstismar konusu; gelenekler, çocuk yetiştirme tarzları ve ebeveynlerin kendilerince disipline etme aracı olarak gördükleri eylemler sebebiyle kolayca tanımlanamamaktadır. Ancak devamlılığın olması, çocuğun sağlığını ve psikososyal yönden gelişimini kötü etkilemesiyle fark edilebilmektedir (Oral ve ark., 2001; Pelendecioğlu ve Bulut, 2009).

Fiziksel istismar, çocuğun bakımından sorumlu olan kişi ya da kişilerin, onun sağlığını olumsuz yönde etkileyecek fiziksel açıdan verilen zararların tümüdür. Söz konusu zarar elle de yapılabilir ya da bir cisim kullanılarak da yapılabilir. Aynı zamanda itip kakma, sarsma, vurma, ısırma, yakma gibi eylemler de bu gruba dahil olmaktadır (Kaplan et al., 1999). Bu çocuklar ilişki kurmada sıkıntı yaşamakta, çatışmaların ve öfkenin çok, emosyonel yoğunluğun az olduğu ilişkiler yaşayabilmektedirler (Kaplan ve ark., 1999).

Cinsel istismar, yetişkinin cinsel ihtiyaç ve arzularını karşılamak, çocuk üzerinden maddi açıdan kazanç sağlamak adına tehditle, güçle veya kandırmayla çocuğun kabulü olmadan ona zarar vermesidir (Aktepe, 2009). Bu eylemler toplumsal normlara, yasalara aykırıdır (Yurdakök ve İnce, 2010). Eylemin istismar olarak kabul edilmesi için bireyin, çocuğun bedenine ya da cinsel organına direkt ya da kıyafetler üzerinden dokunması yeterli sayılmaktadır. Dokunma dışında söz ile taciz, cinsellik içeren yayınlar izletme ya da diğerlerinin cinsel birlikteliklerini izletmek de yine istismar olarak kabul edilmektedir (Kanbur ve Akgül, 2010). Genellikle çocuğun kendisini suçlu hissederek saklaması sebebiyle fark edilmeyebilir ancak bedensel zararın olmasıyla da açığa çıkmaktadır (Friedrich et al., 2001).

Duygusal istismar, çocuğun gereksinim duyduğu sevgi, bakım, destek ve ilgiden yoksun bırakılmasıdır. Diğer yandan kapasitesinin ve isteklerinin eleştirilmesi, ilişkilerden mahrum bırakılması, yalnız bırakılacağı yönünde tehdide edilmesi, yaşına ve gelişimine uygun olmayan isteklerde bulunulması ve doğru olmayan yollarla yetiştirilmesidir (Güler ve ark., 2002). Fiziksel istismar ile görülme olasılığı yüksek olmakla birlikte diğer olumsuz yaşantılara göre yıkıcı etkileri fazladır (Aral ve Gürsoy, 2001).

İhmal; çocukla iletişime geçilmemesi, sorduklarının cevapsız bırakılması, bakımının yerine getirilmemesi ve uzun süreli olarak çocuğun tek başına bırakılması gibi eylemlerdir (Erkman, 1999). Tehlikeli sayılacak hayat şartları, düzensizliğin ve kaosu olduğu aile ortamları ihmale zemin hazırlamaktadır (Connell-Carrick and Scannapieco, 2006).

Fiziksel ihmal, temel gereksinimlerin yerine getirilmemesi sonucu olmaktadır (Kaplan et al., 1999). Duygusal açıdan ihmal ise, çocuğa sevgi, duygusal ilgi ve şefkat göstermeme, psikososyal açıdan gelişebilmesi için gerekli desteği vermeme olarak görülmektedir (Şar, 1998).

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmayla, 20-45 yaş arasındaki kişilerin yakın ilişkilerindeki (romantik) kaygı ve kaçınma boyutlarının, bağlanma stilleri ve çocukluk çağında gerçekleşmiş olabilecek travmalarla (istismar, ihmal) ilişkisinin incelenerek literatüre katkı sağlaması temel amaç olarak edinilmiştir.

1.2. Araştırmanın Önemi

Literatür tarandığında yakın ilişkileri temel alan çalışmalar, bağlanma stillerini ve çocukluk çağı travmalarını ayrı bir şekilde çalışmıştır ancak her ikisinin birlikte çalışıldığı, katılımcılarda ilişkisi olan ya da olmayan ayrımını yapmadan yakın ilişkiler başlığı altında romantik ilişkiyi inceleyen bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu açıdan bu çalışmanın yapılması halinde literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.3. Araştırmanın Hipotezleri

1) 20-45 yaş arasındaki bireylerin yakın ilişkilerinde kaygı boyutunu bağlanma stilleri ve çocukluk çağı travmaları anlamlı yordamakta mıdır?

2) 20-45 yaş arasındaki bireylerin yakın ilişkilerinde kaçınma boyutunu bağlanma stilleri ve çocukluk çağı travmalarını anlamlı yordamakta mıdır?

3) 20-45 yaş arasındaki bireylerin;

a) bağlanma stilleri, b) çocukluk çağı travmaları düzeyi, c) yakın ilişkilerinde kaygı boyutu ve d) yakın ilişkilerinde kaçınma boyutu cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

4) 20-45 yaş arasındaki bireylerin yakın ilişkilerinde kaçınma boyutunun/kaygı boyutunun bağlanma stilleri ve çocukluk çağı travmaları arasında anlamlı korelasyonel ilişki var mıdır?

1.4. Sayıtlar

Katılımcıların araştırmada kullanılan Demografik Form ve diğer ölçekleri samimi şekilde yanıtladıkları varsayılmıştır.

Kullanılan “Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri – II”, “İlişki Ölçekleri Anketi” ve “Çocukluk Çağı Travmaları” ölçeklerinin araştırma hipotezlerini ölçtüğü varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

1. Araştırmanın örneklemini 20-45 yaş arasında ve İstanbul’da yaşayan rastgele seçilmiş kişiler ile sınırlıdır. Bunlar araştırmaya katılmak için temel şartlardır.

2. Araştırma verileri demografik bilgi formu ve ölçeklerden elde edilenler ile sınırlıdır. Söz konusu ölçme araçları öz bildirime dayalı olması sebebiyle katılımcılar cevaplarırken objektif olmama olasılığı bir diğerk sınırlılıktır.

3. Aynı zamanda çocukluk çağı travmaları ölçeğı geçmişe yönelik değerkendirme yapmayı gerektirmektedir. Katılımcı değerkendirme yaptığı esnada çekinebilir, utanabilir ve hatırlamada zorluk yaşayabilir. Araştırmanın bir diğerk sınırlılığı da bu konudur.

2. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

2.1. Yakın İlişkiler

Yaşamın ilk yıllarında birey, biyolojik gelişimi için çevresindeki insanların bakımına, yardımına ve korumasına gereksinim duymaktadır. Ancak zamanla bu gereksinim emosyonel, bilişsel ve sosyal alanlara doğru kaymaktadır. Yaşamın her döneminde gereksinimler ne olursa olsun temel olan diğerleriyle kurulan yakın ilişkilerdir (Hamarta, 2014). Yakın ilişkiler birden fazla çalışmaya konu olmuştur, birçok faktörle ilişkisine bakılmış ve insanın yaşamındaki rolü ve etkisi rapor edilmiştir (Dönmez, 2009; Collins, 2003).

Yakın ilişkiler temel başlığı kapsamında birçok ilişki şekli yer almaktadır. Bunlar; çocuk-ebeveyn ilişkileri, akran/arkadaşlık ilişkileri ve romantik ilişkilerdir (Prager, 1995). Bu ilişki şekillerini birbirlerinden ayıran nokta ise, niteliğe bağlı gelişen ve yakınlık içeren etkileşimlerin değişkenliğidir (Brown et al., 1999). Romantik ilişkilerde gönüllülük ve samimiyet temeldir, bireyler birbirlerini mutlu etmek isterler. Buradaki samimiyet güvene dayanmaktadır. Dolayısıyla taraflar bu güvene dayanarak birbirleriyle hayatlarına dair kimseye anlatmadıklarını paylaşmaktadır. Bu özellikten yol çıkarak bu ilişkilerde mahremiyetin olduğu da söylenebilir (Erden-İmamoğlu, 2009). Romantik ilişkiye sahip kişiler, davranışsal, zihinsel ve emosyonel özellikler de sergilemektedirler (Hatfield, 1988). Zihinsel özellikler; ilişki içerisinde kişiler kendini anlatma, ifade etme konusunda istek duymaktadırlar. Bu eylemler onların rahatlamasını sağlamaktadır. Davranışsal özellikler; fiziksel açıdan yakın olmak ve diğerlerine kendilerini iyi hissettirmektedir. Emosyonel özelliklerde ise karşılıklı özen gösterme ve sevgi besleme vardır (Burger, 2006).

Bu araştırma içerisinde ise romantik ilişki kavramı yerine yakın ilişki kavramı kullanılacaktır.

İnsan hayatının temelini kurulan ilişkiler sağlamaktadır. Bunlar farklı şekillerde, düzeylerde ve kişilerle kurulabilmektedir. Kuvvetli bağlılığı barındıran bu

ilişkiler, kişinin birçok alanda etkilenmesini tanımlamaktadır. Ancak buradaki bağlılığın karşılıklı olduğunu vurgulamak yerinde olacaktır (Kelley, et al.,1983).

Yakın ilişkiler, partnerin ya da eşin emosyonel ihtiyaçlarıyla ilgilenme ve karşılama, duygusal bağlılık duyma, tatmin ve karşılıklı destek süreci olarak ifade edilebilmektedir.

Yakın ilişki, yetişkin iki bireyin isteyerek oluşturduğu sevgi temelli bağın varlığı ve diğer yandan cinsel birlikteliğin eklendiği ilişki türüdür. İlişkiler konusunda yapılan çalışmaların örneklemini genellikle evli kişiler oluşturmaktadır (Curun ve Çapkın, 2014; Gülyüksel ve ark., 2015). Ancak yakın ilişkiler içerisine flört, evlilik, beraber yaşama ve diğer uzun süreli beraberlikler de girmektedir (Hendrick and Hendrick, 2006). Flört aşamalı olarak gerçekleşmektedir. İlk aşama karşı cinsle arkadaşlık, ikinci aşama aynı ortamlarda bulunma ve son aşamada ise yakın ilişkinin başlangıcı yer almaktadır (Collins, 2003).

Connolly ve Goldberg'e göre (1999), romantik ilişkiler dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm ilişki başlatma bölümüdür, bu bölümde fiziksel çekicilik ve istek vardır. İkinci bölüm, ilk bölümü desteklemek için beraber yapılan aktiviteleri içermektedir. Üçüncü bölümde artık ilişki başlamıştır. Son bölüm ise karşılıklı bağlılık olarak adlandırılmakla beraber bu duygu ilişkinin uzun ve istikrarlı olmasını sağlamaktadır. Bu bölüm sonunda ise evlilik gerçekleşebilir.

Yaşamı sürdürebilmek, sevgi, saygı, sosyal destek, ilgi ve güvenlik gibi gereksinimlerini giderebilmek için bireyler, toplumsal sosyalleşme aracılığıyla ilişkiler kurmaktadır ve tüm bunları yetişkinlik çağının bir görevi olarak yapmaktadır. İnsanların bu gereksinimini gelişimsel yönden açıklamaya çalışan Erik Erikson, yetişkinlikte yakın ilişkiler ve yalnızlığın iki temel çatışma olduğunu ifade etmektedir (akt. Miller, 2008). İlişki kurabilmek için koşul görülen becerilere sahip bireyler, bir diğerine bağlanıp karşılıklı olarak doyum sağlayabilecekleri bir ilişki kurabilirler. Dolayısıyla gelişimsel açıdan ifade edilen yakın ilişki yaşama, bireyin yaşamının temel dinamiklerinden sayılmaktadır. Bu doğrultuda yakın ilişkilerin iki temel işlevi, yakınlık gereksiniminin karşılanması ve kimlik gelişiminde rol oynamasıdır (Atak ve Taştan, 2012). Aynı zamanda yakın ilişkinin varlığı psikolojik açıdan iyi oluşu ve yaşamı devam ettirebilmek için gerekli olan dayanıklılığı (Fletcher, et al., 2015),

kişinin kendisine duyduğu saygıyı ve güveni pozitif yönde etkilediği bildirilmiştir (Larson and Richards, 1991).

İlişki içerisinde kişi, partneri ile dayanışmayı, ilişkideki konumunu, sorumluluk almayı, toplumsal vazifesini öğrenmektedir (McCabe, 1984). İlişkiler farklı kişilik örgütlenmesine sahip kişileri tanımayı, onları anlamayı ve onlar ile nasıl ilişki kurabileceğini öğrenmeyi, cinsiyet rollerini, bu rollerin ilişkideki konumlarını, tarafların beklentilerini anlama konusunda olanak sağlamaktadır.

İlişkileri destekleyen üç değişken olduğu belirtilmektedir. İlki sevgidir. Sevgi ile yakınlık temelli etkileşim birbirleriyle ilişkilidir. Yakınlık temelli etkileşim ile tarafların karşılıklı olarak besledikleri olumlu duygular dışında karşılıklı sevgi hissetmeleri de gerekmektedir. İkinci değişken olan güven, ilişki içerisinde iki tarafın da neyi isteyip istemedikleri konusunda bilgi edinmeleri açısından önemlidir. Güvenin olduğu ilişkide kişi, partnerini neyin kıracağını, üzeceğini ve sinirlendireceğini bilir. Nihayetinde yakınlık temelli bu etkileşimler tarafların karşılıklı duyacakları güven için fırsatlar oluşturmaktadır. Sonuncu değişken ise karşılıklı bağlılıktır. Bu değişken beraber vakit geçirmeyi tanımlar. Yakınlık içeren bu eylemler de etkileşimin oluşmasına olanak sağlar. Bu eylemlere; dinleme, inançları dile getirme, gülümseme, açıklıkla kendini ifade etme, dokunma, ağlama örnek verilebilir.

Abraham Maslow'a göre, ilişkilerdeki sevgi iki boyut üzerinden ele alınmalıdır: Sağlıklı ve sağlıksız. Sağlıklı boyutunda sevgi, ben merkezli değildir, bireyin kendini gerçekleştirmesine olanak sağlar (Maslow, 2000). Kişinin psikososyal gelişimine katkıda bulunur (Doğan, 2012). Sağlıksız olan sevgi ise tam tersidir, merkezinde ben vardır, kişinin bireysel gelişimine engel olabilir.

Sağlıklı ilişkilerin hangi özelliklerin birleşiminden oluştuğu konusunda yapılan bir tanımlama şöyledir: 1) İlişkide kendin olabilme, ilişkiyi kurabilme becerisine sahip olabilme ve güvenilebilme, 2)Partnere sağlıklı düzeyde sevgi hissetme ve hissettirme, 3) Partnerinin bireyselliğine, sınırlarına saygı duyabilme, 4) Stabil ve sürekli ilişkinin varlığı, 5) Kendisi kadar partnerinin de iyi hissedebilmesi adına ona ilgi gösterebilme, 6) Yakınlık ihtiyacını karşılayabilme (Myers, 2000).

İlişkiler kendilik algısının niteliğini, belirginliğini ve kapsamını etkilemektedir (Aron et al., 1995; Slotter and Gardner, 2012). Bir çalışma bulgusuna (Florsheim and

Moore, 2008) göre, sağlıklı ilişkiye sahip bireylerin duydukları özgüven ve kendilik algısı yüksek olup kişilik gelişimleri olumlu yönde etkilenmektedir (Furman, 2002).

Bowlby, insanların gereksinimleri arasına yakın ilişkiler kurmayı da koymuştur (Bowlby, 1999). Bu sebeple Bowlby'nin öncüsü olduğu bağlanma kuramı ile yakın ilişkiler konusu ilişkilidir. Yetişkinlik çağında bağlanma eylemi, anne-çocuk arasında oluşan içsel çalışan temsillerinin yetişkinlikteki yakın ilişkilere ve yakın ilişkilerdeki bağlanma figürü konumunda olan partnere geçişiyle gerçekleşmektedir. Anne çocuk arasındaki ilişkinin niteliği nasıl ise yetişkinlikte de o şekilde devamlılığını sağlayacaktır (Hazan and Shaver, 1987; Gittleman et al., 1998).

Çocuklukta bağlanma nesnesi anne iken, yetişkinlikte romantik partnerdir (Hazan and Shaver, 1987). Yetişkinlik çağındaki bağlanma sistemi erken dönemdeki bağlanma sistemi gibi aktif olmaktadır. Yetişkinlikte insanlar partnerlerinin yakın olmasını ve ihtiyaçları halinde bu duruma karşılık verip kendilerini güvende hissettirmelerini istemektedirler. Yani partner bir nevi güvenilecek bir yer konumundadır (Hazan and Shaver, 1987).

Romantik partner, birey için rahatlık, huzur ve güven sağlayıcısıdır (Hazan and Zeifman, 1999). Partnerle kararlı, etkileşimli ve doyum sağlanan bir ilişkinin doğması ve sürekliliğinin sağlanması için cinsellik ve bakım kadar yeterli seviyede bağlanma da olmalıdır. Burada partner, kişinin ihtiyacı olduğu anlarda gerekli olan güvenlik hissini oluşturmazsa kişide kaygı, şüphe ve korku ortaya çıkacaktır (Mikulincer and Goodman, 2006).

Bağlanma eylemi, temel bakımı veren ile bebek arasındaki ilişkiden etkilenmekte ve sonuç olarak farklı bağlanma stilleri ortaya çıkmaktadır. Erken dönemde kazanılan sosyal yaşantılar ilişki içerisindeki bağlanma stillerini biçimlendirmekte ve bu bağlanma stilleri yetişkinlikte de devam etmektedir (Feeney and Noller, 1990). Kişinin bütün yaşamı boyunca kuracağı yakın ilişkiler bu stiller çerçevesinde değerlendirilmektedir (Güloğlu ve Kararımak, 2017).

Bağlanma stilleri, ilişki içerisinde bireylerin eylemlerinde, aldıkları doyuma, ilişkide yaşanabilecek olumsuz olaylardan ne derecede etkileneceklerinde ve de bu problemlerle baş edebilmelerinde rol oynamaktadır (Gonzaga, et al., 2001).

Güvenli bağlanan kişilerin ilişkileri daha tutarlı ve destekleyicidir ve bu ilişkilerdeki doyum ve duyulan karşılıklı bağlılık daha yüksektir (Simpson, 1990). Bu

grubun diğerlerine göre ilişkilerinden daha fazla doyum aldıkları, uyum sağladıkları, yatırımda bulundukları ve yakınlık duydukları belirtilmektedir (Tutarel-Kışlak ve Çavuşoğlu, 2006). Ancak bu durum kaçınan ve kaygılı bağlanma için söz konusu değildir. Sıklıkla ilişkilerinde streslidirler (Campbell et al., 2015). Kaçınan kişiler, yakın ilişki içerisinde olmak istemezler, diğer insanları güvenilir görmemekte ve onlarla arasına mesafe koymaktadırlar.

Kaygılı-kayıtsız bireyler, yakınlık duygusundan kaçınmaktadırlar. Bu onlarda partnerlerinin onları sevmediği ve ilişkiyi devam ettirmek istemediği düşüncesine yol açmaktadır. Burada kişinin hem kendisi hem de diğerleriyle ilgili olumlu olmayan düşünceleri söz konusudur. Kişinin düşüncesinde diğerleri güvenilmez, kendisi de sevgiye layık değildir (Bartholomew and Shaver, 1998). İlişkiyi tehdit kaynağı olarak görmektedir (Shaver and Brennan, 1992). Diğer yandan ise özgürlüklerine oldukça önem veren kayıtsız bağlananlar vardır. Bu kişiler ise ilişkilerin gerekli olmadığı düşüncesine sahiptirler (Bartholomew and Horowitz, 1991).

İnsanların kendilerine yönelik algıları yakın ilişkileri için önemli bir faktördür ve kişinin kendisini değerli biri olarak görmesine pozitif yönde etki eder (Connolly and Konarski, 1994). Birçok çalışma kişinin kendisine yönelik algısının söz konusu ilişkilerin başlatılması ve devam etmesinde rol oynadığını ortaya koymuştur (Brehm, 1992). Erken dönem örseleyici deneyimler ise kişinin kendisine yönelik algısını olumsuz yönde etkilemektedir (Loos and Alexander, 1997).

Aynı zamanda istismar ve ihmal tarzı olumsuz yaşantılar erken dönem bağlanma sistemini de olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bununla beraber, bu yaşantıların deneyimlenmiş olması (Eryılmaz ve Ercan, 2010; Hazan and Shaver, 1994), güvenli bağlamanın olmayışı (McCarthy and Lumley, 2012), baş edebilme yeteneğinin yeterli olmayışı (Calvete, et al., 2008) ve negatif zihinsel özellikler (Calvete, et al., 2007; Eryılmaz ve Ercan, 2010) gibi faktörlerin varlığı, bireylerin yetişkinlikteki ilişkilerinde de istismar ile karşı karşıya kalmalarına sebep olmaktadır. Kısacası erken dönem örseleyici deneyimlerin etkileri ileri dönemde kurulan ilişkilerde de kendini gösterebilmektedir.

2.2 Bağlanma Kavramı ve Kuramları

2.2.1. Bağlanma Kavramı

Biyolojik görüşe göre, yeni doğan bebeğin hayatını sürdürebilmesi için, içinde bulunduğu çevreyi öğrenmesi, öğrendiğine göre tepkiler geliştirmesi, bunları düzenlemesi ve duygusal bağ geliştirmesi gerekmektedir (Bowlby, 2012).

Bebeğin, doğumundan sonra bakım vereniyile kurmuş olduğu ilk yakın ilişkiye bağlanma adı verilmektedir. Burada bakım veren genellikle anne olmakla birlikte bakıcı da olabilmektedir. Bakım veren ile bebeğin arasındaki etkileşim, bebeği çevresinde olabilecek sosyal ve fiziksel tehlikelere karşı koruyan ve bir süreç olarak adlandırılan bağlanma ilişkisinin kalitesini belirlemekte önemlidir (Sümer ve Güngör, 1999). Kurulan yakınlık bebeğin çevresini keşfederken kullanabileceği ya da tehlike sırasında sığınabileceği güvenli bir alan görevi görmektedir (Cooper et al., 1998; Deniz, 2011). Kurulan duygusal bağın bebeğin gelişiminin gerek fiziksel ve duygusal gerek bilişsel alanında önemli etkiye sahiptir (Korja et al., 2012). Burada bağlanma için temel sayılacak üç işlevden söz edilmektedir. Bunlar; çevreyi keşfedip geriye döndüğünde sığınılacak güvenli bir yer, zamanında karşılanan fiziksel ihtiyaçlar ve çevreye yönelik güvenlik duygusunu oluşturabilme.

Bağlanma üzerine farklı tanımlamalar yapılmaktadır. Kişinin temel yakınlığa ve ilişki kurmaya yönelik duyduğu kuvvetli istek olarak adlandırılabilir. Stresli durumlarda açığa çıkan, sürekliliği ve dayanıklılığı olan duygusal bağdır. Bu duygusal bağ ya da yakın ilişki kişinin kuracağı ilişkiler adına zemin oluşturmakta, kendiliğine ve diğerlerine yönelik tasarım oluşmakta ve oluşan bağlanma tipini göre de yaşamı biçimlenmektedir (Hazan and Shaver, 1994).

Yapılan bağlanma araştırmalarına göre bağlanma davranışının temelinde sadece fiziksel bir yakınlık yoktur, bununla birlikte güvenlik hissine ulaşabilmek de bu temelde yer almaktadır. (akt. Collins and Read, 1990). Biyolojik açıdan da bakmak gerekirse bebek, yaşamını devam ettirebilmek için bulunduğu yeri öğrenmektedir ve bu öğrenmeye göre de tepkisini düzenleyerek bağlanmayı gerçekleştirmektedir fakat bebeğin benlik bütünlüğü zedelenir ya da tehdit altına girmesine neden olacak bir olay yaşanır ise Bowlby'nin belirttiği gibi bağlanma sistemi aktif olarak bebeğin bakım vereninde güvenliğini aramasını sağlayacaktır. (Bowlby, 2012b). Güven arayışı ve verilen ya da verilmeyen yanıtların tekrarlanması ile bebekte ya güvenlik ya da

huzursuzluk oluşmaktadır. Bakım veren eğer ki bebeğin dayanamayacağı süre kadar ondan uzak olursa bağlanma çözülmeye uğrayacaktır. Bunu takiben de bebek sosyal çevreden kendisini çekme davranışı gerçekleştirecektir. (Sümer, 2006). Kendini çekmenin belirgin ipuçları sessizlik ve hareketsizliktir. Gerçekleşen bu kendini çekme davranışı, bebeği bağlanma için yeni bir bağlanma nesnesi/figürü bulmaya yöneltir (Bowlby, 1988).

Bakımı üstlenen kişinin psikolojik varlığı yani bebeğin gereksinimlerini uyum gösterebilme yeteneği, onun fiziksel açıdan ulaşılabilirliği kadar önemlidir. Duygusal ulaşılabilirliği olmayan ve tepkisiz kalan figürler, fizyolojik olmayan figürler kadar strese neden olabilmektedir (Howe et al., 1999).

Bebeklik ve çocukluk döneminde birincil bakım veren ile kurulan yakın ilişkinin ve bu ilişkilerin bilişsel temsillerinin oluşumundaki görevine odaklanan erken dönem çalışmalarına göre, yakın ilişki sisteminin yani bağlanmanın etkin olabilmesi duygusal olarak verilen tepkilerin şekillenmesinde oldukça önemlidir. Bebeğin duyduğu yakınlık arayışının olumlu şekilde karşılanması, gereksinimlerinin giderilmesiyle devam eden süreç sonucunda bebek kendisinin sevmeye değer, kıymetli hissederken diğer yandan da çevresinin güvenli olduğunu algılamaktadır. Bunların sonucunda bebek güven hissini kazanarak hem kendisi hem de çevresindeki diğerleri için pozitif modeller için temel oluşturmaktadır.

Bağlanma figürü, bebeğe karşı sakinleştirici bir tutum ile yaklaştığında ve ona yardım ettiğinde bağlanma davranışında bir azalma gözlenecektir (Bayhan ve Işıtan, 2010; Çalışır, 2009). Bu davranışta azalma olmasına rağmen bebek bakım vereni ulaşılabilirliği konusunda ara ara test etmektedir (Dönmez, 2000: akt. Sığırcı, 2010). Bebek bakım verene ulaşabilmek adına yakınlığı koruma ve ağlama gibi bağlanmayı işaret eden davranışlar sergiler (Hazan and Shaver, 1994). Kişinin ulaşılabilir olması zedelendiğinde bağlanma sistemi aktifleşir, daha sonrasında bebeğe verilen yanıtın kalitesine göre aktif olan sistemde iki tablo açığa çıkabilmektedir. Buna göre ya bebek ile bakım veren arasındaki bağın yeniden sağlanması ve aralarındaki ilişkinin tamirini kolay hale getirir ya da bebekte kızgınlık ve anksiyeteye yol açan ayrılığa karşı tepki/protesto açığa çıkar (Sümer ve Güngör, 1999).

2.2.2. John Bowlby'nin Bağlanma Kuramı

Bağlanma bir süreçtir, adını da bu süreçten alan ve öncüsünün John Bowlby'nin olduğu bağlanma kuramı, bebeğin bakımını üstlenen yetişkinle kurduğu bağın, çocukluktan itibaren yaşamını devam ettirmesindeki görevini ve yetişkinlik dönemindeki yakın ilişkilerin temelini anlamaya yardımcı bir kuramdır (Sümer ve Güngör, 1999).

Bowlby bağlanma kavramını 1958 yılında yayımladığı makalesinde kullanarak bebeğin, bakımını üstlenen kişiye duyduğu kuvvetli duygusal bağ olarak tanımlamıştır (Sümer ve Güngör, 1999). Kuvvetli duygusal bağın yanı sıra yakınlık kurabilmek adına duyulan arzu da bu sistemin bir parçasıdır (Bowlby, 1969). Yaşamın ilk iki senesinde bu duygusal bağın aşamalı olarak oluştuğunu, bilhassa 6.aydan sonra bağlanma davranışının gözlemlendiğini de belirtmektedir. İlişkinin oluşmasında bebek biyolojik açıdan erken dönemden beri bu süreçte aktiftir (Bowlby, 1969) ve bu süreçte doğumla beraber getirdikleri davranışlarla (ağlama, sarılma, izleme, emme vs.) var olmaktadır (Ainsworth and Bowlby, 1991). Erken çağda meydana gelen ve sosyal bağların başlangıcı sayılabilecek izleme, ağlama, gülme ve arama gibi davranışların ilerleyen dönemdeki ilişkilerin altyapısını oluşturması bu kuram açısından önemlidir. Bebeklik döneminde oluşan duygusal bağın yetişkinlikteki yakın ilişkiler için oluşturulan beklentilerin, gereksinimlerin ve inançların temelini oluşturduğu, bireyler arasındaki ilişkilere de önemli düzeyde etki ettiği belirtilmekle beraber (Hazan and Shaver 1987), bağlanmanın bir duygu düzenleme modeli olduğu da kabul görmektedir (Mikulincer and Shaver, 2007). Bununla beraber Bowlby bağlanmanın yaşam boyu devam eden bir konu olduğunu da eklemektedir (Kirkpatrick and Davis, 1994).

Bowlby bağlanmaya yönelik çalışmalarına, bakım verenin geçici eksikliğinde çocukların göstereceği tepkilerinden yola çıkarak başlamıştır (Ainsworth, 1989). Söz konusu çalışma için, istismara uğraması sebebiyle korunmaya alınan veya hastaneye yatırılan çocukları tepkileri ölçülmüştür. Devamında yapılan çalışmalarda da benzer şekildeki çocuk gözlemleri temel alınarak bebeğin, annesi ya da bakıcısının sevgisine ve onun varlığına gereksiniminin fizyolojik açlık derecesinde mühim olduğu ve bu yokluğun yoğun öfke ve kaygı duygusuna sebep olduğu ortaya koyulmuştur. Bowlby'e göre, bu yoğun duyguların yalnızca annenin olmayışı sonucunda açığa çıkmadığı aynı zamanda bebek için çevresinin zararlı özellikleri açığa çıktığında da aktifleşir. Burada bebek kendisini tehlikede hissederek yalnızca tepki

olarak kaçınma hareketini sergilemez, bununla beraber ona güvenlik duygusunu verecek bir sığınak da arar.

Bowlby' göre evrimsel süreç içerisinde yakınlık arayışı ve yakın ilişkiler oldukça önemlidir. Dolayısıyla kuramının temeli, evrimsel düşünceler ile nesne ilişkileri birleşimine dayanmaktadır. Nesne ilişkileri kuramından yola çıkarak Bowlby, bebeğin doğumundan itibaren bakım verecek birincil nesne ile yakın olabilme isteği taşıdığını öne sürmektedir. Burada bağlanma davranışının temel fonksiyonlarından çevreyi keşfetmek için duyulan güvenlik hissi gereklidir. Bebeğin ihtiyacı halinde orada bulunarak buna karşılık verecek birinin varlığı, oyunlara dahil olması ve keşif yapabilmesi için gerekli güveni sağlar, bu da beraberinde bebeğin bulunduğu sosyal ortamdan kendini çekmeyerek uyum sağlamasına temel oluşturmaktadır (Bowlby, 1973). Temelin yanı sıra bebeğin korunma ve güvenlik gereksinimlerini de karşılamaktadır.

Donald Winnicot kendi kitabında Bowlby'e atıfta bulunarak, annesini kaybetmesi halinde çocuğun vereceği tepkilerden söz etmiştir (Winnicot, 1986). Winnicot'a göre anne, kapsayıcı olmalıdır. Kapsayıcı olan anne, sevgi dolu, bebeğinin duyduğu kaygıya doğru yanıtı verebilen, onunla hem yeterli düzeyde vakit geçirip hem de zamanı gelince bebeğe sınırlar çizebilen ve duyarlı olandır. Annenin bunları yapmaması halinde bebek ya da çocuk öfke yaşayarak hırçınlaşabilir. Bowlby de anne için iki tanımlama yapmaktadır. Birincisi, çocuğu koruyan ve benliğinin gelişmesi için yardımcı olan. Bu tanımlama Winnicot'ın yaptığı kapsayıcılık tanımına karşılık gelmektedir. İkinci tanımlama ise hem nefret duyulan hem de sevilen, iki uçlu duyguları yaşatan annedir (Tüzün ve Sayar, 2006).

Bowlby bağlanma sistemini dört aşamaya bölmüştür. Birinci aşama, doğumu takip eden 8-12 haftada devam eden aşamadır. Bebek bu aşamada etrafında olanları ayırt etmeden birtakım hareketler sergiler. Ağlama, gülümseme, izleme bunlardan sayılabilir. İkinci aşama 6.aya kadar devam eden ve bebeğin etrafındakileri fark etmeye başlayıp dikkatini annesine ya da bakım verenine yönlendirdiği aşamadır. Üçüncü aşama ise 24.aya kadar olan ve bebeğin bakım veren kişiyi güven üssü olarak görüp etrafını keşfetmeye, tanımaya başladığı aşamadır. Burada artık bağlanma davranışı oluşmuştur, bakım verenin eksikliğinde huzursuzluk, varlığındaysa güven oluşmaktadır. Son aşamada ise bebek artık bakım vereninin gereksinim ve duygularını almaktadır (Bowlby, 1958).

Bowlby bağlanma sistemindeki kişisel farklılıkları şöyle anlatmıştır:

1. Annenin veya bakıcının ulaşılabilir olmasıyla kazanılan güven duygusuyla birey, bu duyguyla bağlanmayan birine kıyasla daha düşük düzeyde kronik stres deneyimleme eğilimindedir.
2. Bakım verenin ulaşılabilir olmasına yönelik güvensizlik ya da güven erken dönemde yavaşça gelişir. Bu dönemde oluşan beklentiler, ilerleyen yıllarda değişmeksizin devam etme eğilimindedir.
3. Yine bakım veren kişinin yanıt verme kapasitesi ve ulaşılabilir olmasıyla ilişkili olarak geliştirilen beklentiler bireyin yaşantılarının asıl karşılıklarıdır.

Fiziksel temas, üst seviyede uyarılmışlık gösteren bağlanma davranışını bitirmektedir. Burada bitirmekten kasıt, bu davranış sonlaması yönündedir. Bebeğin ağlaması örnek verilirse, bu durumda annenin ya da bakıcının vereceği yanıt bebeği kucağına alması şeklinde olacaktır. Kucağa alınan bebeğin yakınlık kurma işareti doğru şekilde algılanıp karşılanmıştır ve bu da bebeğin annesine/bakıcısına güvenli bağlanmasını sağlamaktadır (Ainsworth and Bowlby, 1991; Bowlby, 1969).

Bakım verenin verdiği tepkiler, bebeğin yakınlık arayışına verilen davranış ve cevap olarak zihinsel temsiller şeklinde kodlanmaktadır. Bağlanma kuramında bunlar “içsel çalışan modeller” olarak adlandırılmakta ve gelecekte kurulan ilişkiler için prototip sağlamaktadır (Sümer ve Güngör, 1999). Bu modeller bağlanmaya dair deneyim ve emosyonlarla ilgili bilginin kaydedilip düzenlendiği kuralların hepsidir. Birey, kuralların farkında değildir (Main et al., 1985). Bu kurallar, iki kişi etkileşime geçtiğinde emosyon, biliş ve davranışları da içermektedir (Berman et al., 1994).

İçsel çalışan modeller kararlı yapıdadırlar ve değişime karşı direnç göstermektedirler (Bowlby, 1980). Bowlby (1980), modellerin değişmezliğini bilginin işlenmesi kuramlarıyla açıklamaya çalışmaktadır. Buna göre, modellere gelişim göstermelerinden sonra bilinçli bir şekilde erişilmesi zordur ve böylelikle modeller otomatiklik kazanmaktadır. Bilişsel temsiller olan bu modeller yine farkında olmaksızın aktif olmakta ve değişmez yapılar şeklini almaktadırlar (Bowlby, 1980). Kişinin dünyayı bilişsel temsillerine dayanak olacak şekilde algılaması sonucu bilgi işlemedeki yanlılıklar gibi etmenler modelleri ve buna bağlı olarak da bağlanma stillerinin sabit kalma yatkınlığını beslemektedir (Platts et al., 2002). Kuramın temeli de bu modellere dayanmaktadır. Modellerin kalitesinde, bakım verenin bebeğin erken

dönemdeki emosyonel gereksinimlerine ne düzeyde uyum ve tutarlılık gösterdiğine göre farklılıklar oluşmaktadır (Collins and Read, 1990). Bakıcının vereceği olası yanıtların yanı sıra bebeğin beklentilerini de içeren modeller, bebeğin bireyler arasında ulaşmayı hedeflediği amaçlar için de kendi tutumunu biçimlendirmektedir (akt. Uluyol, 2014).

İçsel çalışan modeller, iki boyuta sahiptir. İlki çocuğun kendisine, yani kendisinin desteklenip sevmeye layık biri olduğu inancına, diğeri ise diğerlerinin ulaşılabilir, kabul eden ve güvenli olmasına yönelik bilişlerden meydana gelmektedir. Çocuğun gereksinimleri zamanında giderilir ve ona destekleyen olumlu davranışlar gösterilirse bu bilişler, figürün rahatlatıcı, güvenilir, destekleyici ve ulaşılabilir konumunda olduğu şeklinde olur. Eğer figür, bu gereksinimlere kayıtsız kalır ve tutarlı olmayan hareketlerde bulunursa çocuk kendisini ilgiye, sevmeye ve diğerleri tarafından değer verilmeye layık görmez, reddedildiği düşüncesine sahip olur. Bununla beraber etrafının da soğuk, güvensiz ve duyarsız olduğu şeklinde düşünceler geliştirir (Bowlby, 1973). Kendiliğe/benliğe yönelik temsiller, olumlu ve gerçekçi kendilik duygusunun oluşturulmasında önemliyken, diğerlerine dair temsiller doyum veren bireyler arası yakın ilişkilerin kurulmasında önemlidir (Diehl et al., 1998).

İçsel çalışan modeller hayat boyunca önemini koruyarak (Bowlby, 1979: 154, 1980, 1982), kişinin yakın ilişkilerinde sergilediği davranışlarını ve beklentilerini etkilemektedir (Crowell and Treboux, 1995). İlişkilerde isteklilik, yakınlık, uyum ve destek arayışlarına da etki etmektedir (Arı, 2015). Dolayısıyla söz konusu modellerin, kişinin başkalarıyla olan yaşantılarını yorumlaması ve bu yorumlardan yola çıkarak gelecekteki ilişkilerine çerçeve görevi görmesi kabul edilmektedir (Paetzold et al., 2015). Model, ilişkilerde kişinin biliş, davranış ve emosyonlarına da yol çizmektedir (Hazan and Shaver, 1990).

2.2.3. Mary Ainsworth'un Bağlanma Kuramı

İlk adımları 1969 senesinde Bowlby tarafından atılan bağlanma kuramı, daha sonrasında Ainsworth'un çalışmaları ile geliştirilmiştir. Bu çalışmalarda bağlanma sistemindeki birey bazlı farklılıklar da incelenmiştir (Ainsworth, et al., 1978). Bowlby'nin güvenlik üssü kavramı üzerinde çalışarak kavramı genişletmiştir. Çocuğun etrafını keşfi sırasında ona bu üssü sağlamak adına bağlanma sisteminin daima fonksiyonunu yerine getirdiğini ifade etmiştir (Ainsworth et al., 1978). Burada

güvenlik üssü bağlanma figürüne karşılık gelmektedir ve yalnızca bu figürün etkinleşen bağlanma sistemini sonlandıracağını belirtmiştir. Sistemin aktif olduğu durumlarda anne, çocuğunu kabul etmez veya ondan uzak durmaya devam ederse, çocukta ona karşı öfke ve düşmanlık gelişebilmektedir.

M. Ainsworth (1963;1967), Uganda’da bulunan bir kabilenin 6-9 ay arasındaki bebeklerini ve çalışan annelerini gözlemleme fırsatını bulmuştur. Gözlemleri sonucunda bu aylar arasında bağlanma davranışının yoğunluk gösterdiği ve davranışın sadece ağlama ile sınırlı olmadığı, anneyi izleme/takip etme, ona gülme, onu görünce sevinme gibi davranışları da içerdiğini belirtmektedir. Bu gözlem sırasında bağlanma stillerini izlemek için Yabancı Ortam Testi’ni oluşturmuştur. Test, bağlanma temsillerinin ayrılık sonrası duyulan streste daha açık şekilde açığa çıkacağı varsayımı üzerine kuruludur, deneyin tasarımı ise Bowlby’nin primatlarla yaptığı çalışmalara dayanmaktadır (Sümer ve ark., 2016). Deneyde bebekler bilmedikleri bir ortama koyulmuş ve annelerinden ayrılmaları sağlanarak yabancı biriyle kalmışlardır. Bebeklerin bu ortamda çevreyi keşfetme esnasında annelerini güvence olarak arayıp aramayacaklarını, onların eksikliğinde yaşayacakları kaygı ile ne şekilde baş edeceklerini ve yabancı kişinin yaklaşma girişimlerine nasıl yanıt vereceklerini gözlemlemiştir (Ainsworth, 1979).

Gözlemler sonucunda 2 ana bağlanma sınıflandırması ortaya koymuştur; güvenli ve güvensiz.

Güvenli bağlanma davranışı geliştirenler, anneleri ortamı terk ettiklerinde tedirginliğe kapılıp tepkilerini gösterirler. Anne ile tekrardan kavuşmaları halinde rahatlamak için fiziksel yakınlık isterler. Ebeveyn geri geldiğinde bebek onu sevinçle karşılar, yaklaşır ve yakınlığın olmasıyla sakinleşip yeniden oyuna ya da etrafı keşfetmeye yönelebilir. Bebeğin eski deneyimleri arasında zor anlarda ebeveyni ile iletişimin yatıştırıcı olduğu bilgisi vardır ve anneyi rahatlatan biri şeklinde içselleştirmiştir (Cozolino, 2006).

Güvenli ortam çocuğun ilerleyen dönemlerdeki yakın ilişkilerinin doyum sağlayıcı olmasına katkıda bulunur. Burada ebeveynler çocuklarının gereksinimleri konusunda oldukça duyarlıdır, çocuğunun ağlamasından onun gereksinimlerini anlayan, gereksinimlerine uygun ve tutarlı tepkiler gösterebilen ve onun yatışmasını

sağlayabilendir (Tüzün ve Sayar, 2006). Bebek bir gereksinimi olduğunda ona cevap verecek birinin olduğunu bilir (Ben-Ari and Hirshberg, 2009).

Güvensiz bağlananların içsel çalışan modellerinin kendilik ve ötekileriyle ilgili bilişlerinde olumsuzluk belirgindir. Değer, ilgi gördüklerine ve sevildiklerine yönelik inançları olumlu yönde değildir. Bu sebeple ilişkilerinde sorun yaşarlar (Sümer ve Güngör, 1999).

Güvensiz bağlanma ise çocuğun reaksiyonlarının sonucunda üç alt gruba ayrılmıştır. Alt gruplar; kaygılı/kararsız, kaçınan ve dezorganizedir.

İlk grupta ebeveyn odadan çıktığında çocuk fazlasıyla stres deneyimler, sıklıkla ağlar, hatta ebeveyn geri dönse dahi kolaylıkla rahatlayıp sakinleşemez, sakinleşememeleri yakınlık isteklerine rağmen devam eder. Anneye karşı direnirler, ayrıca çevreyi keşfe dönmeleri uzun sürer (Bretheron, 1992). Bu gruptaki çocukların gereksinimlerini ebeveynleri tarafından tamamıyla yerine getirilmez (İlaslan, 2009).

İkinci gruptakiler ebeveynlerinin odadan ayrılmalarından etkilenmezler, sonrasında geri gelse bile bu duruma herhangi bir yanıt/tepki vermezler, mesafeli olurlar. Ebeveynlerinden temasta bulunması gibi bir davranış beklemezler (Shaw and DeMaso, 2007). Odada bulunan yabancıya karşı kaygı duysalar da annelerinin rahatlatıcı olabileceğine inanmazlar. Duygularını kendi başlarına düzenlemenin kolay olduğuna inanırlar.

Üçüncü gruptakiler ise, ebeveyni ile yeniden yan yana gelse de tutarlı olmayan, kompleks tepkiler gösterirler. Zaman zaman kendilerine zarar da verebilirler. Bu çocuklar ebeveynlerini güvence üssü konumunda görmezler hatta onları stres ve korku kaynağı olarak algırlar (Bretherton, 1992). Bu ebeveynlerin travmatik yaşantılarının veya devam etmekte olan bir yas dönemi içinde oldukları bildirilmiştir. Yaşanan içsel karmaşa çocukta var olmuştur (Cozolino, 2006).

Bowlby ve Ainsworth'un (Ainsworth, 1979, 1989; Ainsworth and Bowlby, 1991; Masterson, 2008) çalışmalarının ardından kuram daha da genişlemiş ve odak noktası kuramda sınıflandırmanın yapıp yapılamayacağı olmuştur.

2.2.4. Yetişkinlerde Bağlanma

Bağlanma, duygusal bağ olarak hayat boyunca etkisini devam ettirmektedir. Kuramın odak noktası hayatın ilk yıllarındaki anne-bebek ilişkisidir. Araştırmacılar ilk yıllarda gelişen duygusal bağ sonucunda zihinsel temsillerin meydana geldiğini ve bunların değişime dayanıklı olmaları sebebiyle yetişkinlikte de süreceği düşüncesiyle bu dönemin bağlanma örüntülerini belirlemişlerdir (Main, Kaplan, and Cassidy, 1985). Yetişkinlik dönemi bağlanması, bireyin kendisine psikolojik veya fiziksel ya da her ikisi birlikte olmak üzere güven duygusu veren ve gözetken biriyle etkileşimde bulunup yakınlığını sürdürdüğü kararlı bağdır (Berman et al., 1994).

İlk yıllardan getirilen bağın yetişkinlikte hem romantik hem sosyal ilişkileri ve sosyal yaşamın sağlıklı biçimde devam ettirilebilmesinde etkisinin olduğu bildirilmiştir (Meredith et al., 2007). Bağlanma stillerine yönelik her ne kadar farklı sınıflamalar olsa da son zamanlarda kategorilere ayırmak yerine boyutlar ile tanımlamalar da yapılmaktadır (Brennan et al., 1998). Buradan yola çıkarak kaygı ve kaçınma şeklinde iki boyut belirlenmiştir.

Kabul edilmemekten ve bırakılmaktan korkmak kaygı, diğerlerine karşı yakınlık kurmaktan rahatsız olmak ise kaçınmayla ilgilidir (Brennan et al., 1998). Kendilik modeli kaygı ile, diğerleri modelinin ise kaçınmayla ilgili olduğuna inanılmaktadır (Brennan et al., 1998). Kaçınma, bireylerin yakın ilişki içerisinde oldukları partnerlerinin niyetleriyle ilgili şüpheleri, partnerden bağımsız olabilmek için yoğun istek duymaları ve duygusal açıdan mesafeli olabilmek adına verdikleri çaba ile karakterizedir (Brenann et al., 1998). Aynı zamanda güvenli bağlananların kaçınma ve kaygı seviyelerinin düşük olduğu bildirilmektedir (Mikulincer and Shaver, 2007).

2.2.5. Mary Main'in Bağlanma Kuramı

Yetişkinlik evresinde bağlanma süreçleriyle ilgili ilk araştırmalar Main ve diğerleri öncülüğünde yürütülmüştür (Main et al., 1985). Ainsworth ve arkadaşlarının (1978), açıkladığı bağlanma stillerini ve erken dönem deneyimleri ve anılarını temel alarak Main ve arkadaşları (1985), güvenli, saplantılı, kayıtsız ve dezorganize şeklinde bağlanma sınıflaması yapmışlardır. Bu çalışmada yarı yapılandırılmış olan “Yetişkin Bağlanma Görüşmesi (YBG)” tekniğini kullanarak erken dönem bağlanma sisteminin

yetişkinlik döneminde de devam ettiğini bildirmişlerdir (Main, 1990). Katılımcılardan, sorular sorularak ebeveynleriyle alakalı hatırladıkları hatıraları anlatmaları istenmiştir. Sorularla bireylerin şu anki ilişkilerine yönelik yaptıkları tarifleri, çocukluk çağlarına ve bu çağlarda ebeveynlerinin onlara karşı tavırlarına dair cevaplar alınmıştır. Sınıflama için de bu içerikler kullanılmıştır. Teknik, bağlanmanın yetişkinlik alanında kullanılan ve bilişsel temsilleri de ölçen ilk ölçme araçlarından biri sayılabilir. Kobak ve Sceery (1988), diğerleri ve kendilik dahilinde yetişkinler için bağlanma biçimleri sınıflandırmasını irdeleyen bu görüşme benzeri bir form oluşturmuşlardır.

Main ve arkadaşlarının yapılan bağlanma stilleri sınıflandırmasına ek olarak sundukları, örgütlenmemiş yani dezorganize gruptur. Bu grup, kaygıyı yatıştırabilmede istikrarlı bir stratejinin olmayışı şeklinde tanımlanır. Araştırmacılar bu stilin, temel bakım veren kişinin depresyona girmesiyle veya bebeğini istismar eden davranışları sergilemesiyle açığa çıktığını öne sürmektedir.

2.2.6. Hazan ve Shaver'ın Bağlanma Kuramı

Bağlanma kavramının formülasyonu ilk defa Hazan ve Shaver (1990) aracılığıyla yapılmıştır. Aynı zamanda yakın (romantik) ilişkileri de bağlanma süreci biçiminde tanımlamışlardır. Öz bildirim yöntemi yetişkinlik evresi bağlanma biçimlerini inceleyen yaklaşımdır ve bu konuda Hazan ve Shaver (1987;1994) öncü olarak tanınmaktadır.

Ebeveynin bebeğinin istek, ilgi ve gereksinimlerini giderme kapasitesiyle, bebeğin ebeveyniyle ilişki kurma konusundaki gayreti bağlanma için zemin sağlamaktadır. Yaşamın ilk yıllarında kurulan bağ, ilerleyen yetişkinlik çağı ilişkilerinde de kullanılmaktadır (Çalışır, 2009). Dolayısıyla bebeklik çağı bağlanma biçimleri yetişkinlik dönemi yakın ilişkileri kavrayabilmek için kaynaktır (Simpson et al., 2003).

Yapılan birçok çalışma, bebeklik çağı bağlanma biçimleriyle yakın ilişkiler ilişkisini incelemiştir (Collins and Read, 1990; Feeney and Noller, 1990, Hazan and Shaver, 1987; Kirkpatrick and Davis, 1994; Simpson, 1990), erken dönem deneyimler ile içsel çalışan modellerin, yetişkin evre ilişkilerinde etkisine dikkat çekilmiştir (Bozkurt, 2006). Diğer yapılan araştırmalarla da erken dönem bağlanma biçimi

kalitesinin, ilerleyen senelerdeki ilişkilerin kalitesinde de belirleyici rolde olduğu belirtilmiştir (Banse, 2004; Feeney and Hohaus, 2001).

Hazan ve Shaver, Bowlby'nin öncüsü olduğu bağlanma kuramını, 1980 li yılların son dönemlerine doğru yetişkinlerin yakın ilişkilerine adapte etmişlerdir. Adaptasyon ve sınıflamalar temelinde bebeklik dönemi bağlanmaları ve kendilikle ilgili zihinsel modellerden kaynaklı ilişkilerin devamlılığı fikrine dikkat çekilmiştir (Şenkal, 2013).

Araştırmacıların yaptıkları çift gözlemlerinde, taraflar arasındaki ilişkinin erken dönemde onların bakımın verenleriyle ilişkilerine benzerlik gösterdiği neticesine ulaşılmıştır. Yetişkin bireyler de tıpkı bebekler gibi rahatsızlık duydukları zaman güvende hissedebilmek ve rahatlayabilmek için eşlerine yanaşmayı istemektedirler. Fraley ve Shaver (2000), bireylerin geçmiş dönemde kurdukları duygusal bağ stillerine uygun şekilde hem kendilerine hem de ilişkilerine yönelik beklentiler oluşturdıklarını savunmaktadır.

Ainsworth'un çalışmalarından etkilenen Hazan ve Shaver (1987), üç bağlanma stilinin yetişkin çağı yakın ilişkileri ve bağlanmasıyla ilişkili olduğuna inanarak bireylerin öz bildirimlerine dayanan ölçek oluşturmuşlardır. Ölçek sonucunda güvenli, kaygılı kaçınan ve kaygılı kararsız şeklinde bağlanma biçimlerini tanımlamışlardır (Hazan and Shaver, 1990).

Güvenli bağlanan grup ilişkilerinde girişkendir ve kendisine güvenir, ilişki konusunda rahatsızlık duymaz, mutludur. Kendileriyle ilgili algıları dengeli ve bütündür. Stratejilerinde olayları aşırı büyüten ya da aşırı küçülten yolları kullanmazlar (Rosesnstein and Horowitz, 1996). Bir sorun ile baş etmeye çalışırken kullandıkları stratejiler uzlaşmaya açık ve bütünleştiricidir. Sorunları çözmek için kaçınmadan çaba gösterirler (Howe et al., 1999). Diğerleriyle etkileşimde bulunmaktan geri çekilmezler, olayları olduğu şekliyle gözden geçirirler. Bu yetişkinlerin ebeveynleriyle ilişkilerine bakıldığında daha saygılı, destekleyici ve benimseyici oldukları görülür (Collins and Read, 1990).

Kaygılı kaçınanların yakınlık kurma konusunda korkuları vardır, kıskançlık duygusuna sahiptirler, kendilerini duygusal anlamda açmaktan kaçınırlar, sosyal yönden baskın değildirler. Sorunlar karşısında onları minimize eden yollar kullanırlar. Yani bu sorunları dikkate almaz, onları küçümserler. Aynı zamanda sorunlarını

diğerleriyle paylaşıp yardım alma konusunda da geri durdukları için olumsuz duygularının farkındalığında sıkıntı yaşarlar. İlişki bazında bakıldığında yine burada da ilişkiyi dikkate almama görülür. Dolayısıyla başkalarına ihtiyacı olmayan, ben merkezli oldukları gözlenir (Hazan and Shaver, 1994).

Kaygılı kararsız bağlananların ise emosyonel iniş çıkışları yüksektir, kendilerine güvenmezler, reddedilmekten ve terk edilmekten dolayı korku duyarlar (Çalışır, 2009). Sorun karşısında maksimize eden yollar kullanırlar. Sorunları olduğu halinden daha fazla dikkate alırlar. Bunun sonucu olarak davranışlarda, duygularda ve düşüncelerde aşırılık barındıran tepkiler söz konusudur (Rosenstein and Horowitz, 1996).

Erişkinlik dönemi bağlanma kategorilerini irdeleyen başka çalışmalar da mevcuttur ve bu çalışmalar Hazan ve Shaver'ın (1987) geliştirmiş olduğu sınıflamayı da destekler niteliktedir. Collins ve Read (1990) yaptıkları çalışmada benzeri tarzda ölçme yöntemiyle erişkinlik dönemi bağlanmalarını ölçerek üç grup elde etmişlerdir. Bu gruplar; başkalarıyla yakınlıktan rahatsızlık duyma, başkalarına bağlanma, terk edilmekten, değer görmemekten ve sevilmekten kaygı duymadır (Collins and Read, 1990).

2.2.7. Bartholomew ve Horowitz'in Bağlanma Kuramı

Bartholomew ve Horowitz yetişkin bağlanmasını sınıflandırmak için Bowlby'nin teorisini temel almışlardır. Hazan ve Shaver'ın sunduğu modellemeyi geliştirerek Dörtlü Bağlanma Sınıflaması adını verdikleri bir yeni sınıflama oluşturmuşlardır. Sınıflama, kişinin benliğiyle ve diğerleriyle ilgili algısının olumlu ya da olumsuz olacağı fikri üzerine tasarlanmıştır.

Daha önce de belirtildiği üzere Bowlby kişilerin bağlanma sistemlerini bilişsel temsillerine göre biçimlendirmiştir. 1) bakıcının ihtiyaç çağrılarına cevap veren ya da vermeyen olarak görülmesi, 2) kişinin kendisini, bilhassa bakım vereni tarafından, bakım verilmeye değer şeklinde görüp görmemesidir. Burada bağlanma figürü ile kendilik modeli karşılıklı olarak birbirlerini destekleyen ve tamamlayan bir birliktelik gösterir. Bu doğrultuda Bartholomew ve Horowitz bağlanma stillerini, kendilik modelinin oluşturduğu fikrini öne sürmüşlerdir. Oluşturulan sınıflamaya göre, olumlu

kendilik/olumsuz diğeri kayıtsız bağlanmaya, olumsuz kendilik ve diğeriye korkulu bağlanma gösterirler (akt. Gündoğan, 2015).

Güvenli bağlanma, olumlu kendilik ve diğeri modelinin birleşiminden oluşur. Burada kişi kendisini sevmeye değen, diğeri de kıymetli ve güvenilir kişiler olarak görür. Aynı zamanda diğeri destekleyen ve kabul eden tavra sahiptir. Rahatça yakınlık duyabilir. Sosyal yaşamı da olumlu algılar. (Magaj et al., 1995).

Korkulu bağlananlar, diğeri ve kendilerini olumlu olmayan biçimde değerlendirirler. Kendilerine olan saygı düzeyleri düşüktür. Yakınlık kurmak isterler ancak diğeri güvenme konusunda zorluk yaşadıkları için ya da kabul edilmeyecekleri korkusuyla bu yakınlığı sağlayamazlar. Bunun altında aynı zamanda sevmeye değmedikleri düşüncesi yatar. Daima sosyal ağlardan, durumlardan kaçınırlar. Öne sürülen bir diğeri bilgi de bu kişilerin ebeveynlerinin oldukça reddeden ve eleştiren bir tutuma sahip olduklarıdır (Magaj et al., 2000; Bartholomew, 1990).

Saplantılı bağlananlar, kendilerini olumlu yönde değerlendirmezken diğeri bunu uygulayabilirler. Ancak diğeri alacağı kabul ya da onay ile kendilerini değeri görebilirler (Permuy et al., 2010). Kendilerine güvenleri oldukça düşüktür (Howard and Medway, 2004). Sosyal çevrelerindeki insanlarla ya da partnerleriyle büsbütün duygusal yakınlık kurmak isterler. Bu gerçekleşmediği zaman ise rahatsızlık duyarlar. Söz konusu yakın olma talepleri bazen karşı tarafa bağımlı hale gelmelerine sebep olabilir (Hazan and Shaver, 1990). En belirgin özellikleri güvensizliktir. Dolayısıyla bırakılmaktan ve geri çevrilmekten korkarlar (Sümer ve Güngör, 1999). İlişkilerinde beklentileri konusunda realist olmamakla birlikte takıntılıdır. Kendilerini doğrulama yönelimi içindedirler.

Kayıtsız bağlanma, olumlu kendilik ve olumsuz diğeri modelinin kombinasyonudur. Bu kişiler, bakım verenin verebileceği reddedici yanıtın üstesinden gelebilmek adına kendilerine yönelik olan olumlu algılarını muhafaza etmek isterler. Bu sebeple öz saygı düzeyleri yüksektir ve bağımsızlık onlar için önemlidir. Aynı zamanda diğeri isteklerini ve gerekliliklerini kabul etmeyerek mesafeli davranabilirler (Tolan, 2002). Çalışma sonuçlarına göre, bu bağlanmaya sahip kişiler duygularını fazlasıyla bastırmakta ve hislerini gizlemektedirler (Fraley and Shaver, 2000).

2.2.8. Yakın İlişkilerde Bağlanma

Romantik bağlanma bireyler arasında sevgiye dayanan birçok konuda gereksinimlerin giderilmesi süreci şeklinde ifade edilebilir. Romantik ilişkiler bireylerin birtakım gereksinimlerini karşılamaktadır. Bunlardan en temeli güvende olma hissidir (Broemer and Blümle, 2003). Bebeklikte olduğu gibi kişiler partnerlerinin güvenlik duygusunu beslemektedir. Duygusal açıdan destekleyici olmaları halinde de bağlanma davranışı kişinin ailesinden partnerlerine doğru geçecektir (Hazan and Shaver, 1994b). Konuyla ilgili çalışmalar gösteriyor ki bağlanma davranışının güven temelinde gerçekleşmesi ilişkinin hem kalitesini hem de doyumu etkilemektedir (Campbell, et al., 2005; Feeney and Noller, 1990; Simpson, 1990).

Bağlanma stilleri açısından bu ilişkiler ele alınacak olursa, güvenli bağlananların ilişkileri kendilerine ve diğerlerine yönelik yüksek beklenti, kendini açabilme ve doyum ile açıklanabilir (Welch and Houser, 2010). Dolayısıyla kişinin ilişkisine olan bağlılığı da etkilenir. Bu grup güvensiz bağlananlara bilhassa kaçınan gruptakilere kıyasla ilişkilerine daha çok bağlılık duyarlar ve tatmin yaşayamadıklarında da bu bağlılığı azaltma yoluna kolaylıkla gidebilirler. Güvenli bağlananlar stresli bir olayda dahi kendi gereksinimlerini belirterek destek almaya çalışırlar ancak bağlanma alanında herhangi bir tehdit veya sıkıntı ile karşı karşıya kalındığında bu durumla baş edebilmek için güvensiz bağlananlar bağlanmaktan kaçınma veya bağlanma konusunda kaygılanma gibi sekonder taktikler geliştirirler (Taylor et al., 2017).

Güvenli bağlananların kendilerine olan güvenleri yüksek olduğu gibi ilişkilerini de güvenli bulurlar (Feeney and Noller, 1990). Kaygılı grupta ise durumlar tam tersi yöndedir. İlişkilerinde fazlasıyla stresli oldukları ortaya koyulmuştur (Campbell et al., 2005). Aynı zamanda bu bireylerin sosyal ağları da yoğun şekilde kullandıkları rapor edilmiştir (Morey et al., 2013).

Kaygılı bağlananlar, partnerine yönelik kararsızlık içeren değerlendirmelerde bulunur (Mikulincer and Shaver, 2013). Tartışma sırasında fazlasıyla hem sıkıntı hem de düşmanlık yaşadıklarını, sonrasında ise ilişkilerini olduğundan fazla olumsuz algıladıkları bildirilmiştir (Feeney and Karantz, 2017). Çatışma anlarında tartışmaları sıkıntı/tehdit şeklinde yorumlama kaçınan gruptan ziyade kaygılı bağlanma

sistemiyle ilgili olduğu, diğer yandan kaçınan grubun da tartışmayı yararsız gördüğü şeklinde düşünceleri olduğu ortaya koyulmuştur (Ricco and Sierra, 2017).

2.2.9. Bağlanmada Farklılıklar

J.Bowlby insanların kurmuş olduğu tüm ilişkilerin dayanağının aynı olduğu görüşünü savunmaktadır (Bowlby, 1982). Yaşamın farklı evrelerinde kurulan ilişkilerin yapı taşları zihinsel ve davranışsal açıdan benzemektedir ancak burada bağlanılan kişiler değişmektedir. Daha önce de belirtildiği üzere ilk yaşlarda oluşan bilişsel modeller değişmeksizin ileriki dönem bağlanma biçimlerini oluşturur (Paetzold et al., 2015). Her ne kadar bağlanmalarda benzerlikler olsa da farklılıklar olduğu belirtilmiştir (Mikulincer and Shaver, 2007). Benzerliklerden söz edilecek olunursa bebekler gibi yetişkinler de stresli anlarında bağlandıkları kişinin yanlarında olmasını dilemektedir (Crowell et al., 2009). Bebeklerde bağlanma için figür sıklıkla annedir ve anne yakınında olduğunda, onun gereksinimlerine duyarlılık gösterdiğinde bebek kendini güvende hissedecektir. Yetişkin bireyler de partnerleri ile olduklarında ve partnerleri onların gereksinimlerine cevap verdiğinde bu tıpkı bebeklikte olduğu gibi sonuçlanacaktır. Bağlanılan kişiden ayrılma durumu olduğu zaman her iki dönemde de aramaya yönelik davranışlarla beraber stres içeren tepkiler de verilecektir (Açık, 2008). Anne bebeğine keşif sürecini sağlıyorsa; partner de birey için destekleyici olmasıyla güven verici nitelik taşıyacaktır. Bununla beraber, kişinin kendisini tehlikede, hasta veya huzursuz hissettiği zaman partneri güven ve koruma sağlayan konumda olacaktır (Solmuş, 2002).

Erişkinlerde bağlanma süreci karşılıklı iken bebeklerde ya da çocuklarda tek yönlü olup birbirini tamamlayan niteliktedir. Bebeklik çağında bağlanılan figür bakım almaz yalnızca bakım verir, bebek kendi güvenliğini sağlayamaz bu sebeple de güvenliği arayan bir çaba içerisindedir. Erişkinlerde ise bu süreç iki yönlüdür. Bakım hem alınır hem de verilir. Örneğin, karşılıklı olarak sevgiyi, güvenliğini ve şefkati partnere verirken aynı zamanda bunlar partnerden alınır (Hazan and Shaver, 1994). Yetişkinler partnerlerinin gerektiği zaman kendilerine dokunabileceklerini bilir ve bu düşünceyi rahatlamak adına kullanabilirler. Bebekler için ise fiziksel temas güvende hissetmelerini sağlayabilmek adına ihtiyaçtır (Sroufe and Waters, 1977).

2.2.10. Bağlanmanın Nörobiyolojisi

Beynin hızlı gelişim gösterdiği hayatımızın ilk dönemlerindeki yaşantılarımız, sinir ağlarının gelişiminde oldukça etkilidir (Cozolino, 2006). Doğumla beraber bebek çevresi ile etkileşime girebilmek için duyularını kullanmaktadır. İnsan yüzünün algılanmasından görevli oksipital lobun gelişimi ikinci ayın sonundan itibaren başlamaktadır. Yüzlere odaklanma, nöral sistemin gelişmesine katkı da bulunmaktadır. Bu gelişim ile bebeğin hem duyuşal hem de sosyal yeteneklerinde artış meydana gelmektedir. Annenin yüzünü, bilhassa gözlerini sıkı sıkıya takip eden bebek ile annesi arasında bakışmalar olmaktadır. Aslında bu bakışmalar çok kısa süre içerisinde meydana gelen örtük diyalog olarak kabul edilmektedir (Schore, 2012). Bakışmalar sonucunda bebek ve ebeveyn sakinleşmektedir. Bir diğeri fonksiyonu ise bağlanma sistemini tetiklemesidir. Bakışmalarla bebek bilişsel ve sosyal bilgiler edinmektedir. Aynı zamanda anne ile biyolojik senkronizasyonu sağlamaktadır (Schore, 2012). Senkronizasyonun etkileşimli bir biçimde düzenlenmesi opiyat seviyelerini etkilemektedir. Seviyenin yükselmesiyle beraber her ikisinde haz oluşmaktadır. Burada sadece yükselen opiyat değil, beraberinde dopamin seviyesinde de yükselme olmaktadır. Bu nörotransmitterin yükselmesiyle de bebek hem uyarılmakta hem de heyecan yaşamaktadır. Heyecanın düzenlenmesi de annenin görevidir. Annenin sakinleştirici yanıyla beraber çocuğun oksitosin düzeyi düzenlenmektedir. Bu düzenleme annenin sakin ses tonu, sevimli yüz ifadesi, dokunuşu ile olmaktadır. Tüm bu uyarılmalar ve düzenlemeler bağlanmanın önemli faktörlerindendir ve de bebeğin üstesinden gelebilme yeteneğinin gelişimini etkilemektedir (Schore, 2012).

2.3. Çocukluk Çağı Travmaları

2.3.1. Çocuk Çağı Travmaları Kavramı

Travma, bireyi dehşete düşüren, korkutan, bütünlüğünü sarsan ve olağanüstü, beklenmeyen şekilde gerçekleşen olay ya da durumlar olarak ifade edilmektedir (Türkcan, 1999). Beklenmeyen doğa olayları, ölümle sonuçlanan ya da ağır yaralanmaya yol açan kazalar, kişinin başa edebilme kapasitesini aşan olaylar örnek olarak verilebilmektedir. Travmatik yaşantılar söz olduğu zaman en fazla risk altında olan grup çocuklardır (Güloğlu ve ark., 2016).

Çocukluk çağında yaşanan travmalar ise burada yapılan tanımlamanın dışında yer almaktadır. Çocukluk çağı travmaları, çocukların ebeveynleri, temel bakımlarını üstlenen, sosyal ağlarından biri ya da birilerinin bilerek çocuğun duygusal ve bedensel gelişimini zarara uğrattığı eylemlerin bütünüdür (Kepenekçi, 2001).

Dünya Sağlık Örgütü'nün tanımına göre 18 yaş altı çocukların hayatta kalmalarını, sağlıklarını, kişilerarası ilişkilerdeki güveni ve birçok açıdan gelişimlerini olumsuz etkileyen istismar ve ihmal içeren davranışlardır (WHO, 2016). Çocuğun isteği söz konusu olmadan yaşadığı veya tanıklık ettiği, sarsıcı ve yıkıcı olaylar topluluğudur (Kurt, 2018). Yapılan bu tanımlamaların dışında bu eylemlerin süreklilik içermesi de bir diğer özelliktir (Pelendecioğlu ve Bulut, 2009). Bu tanımlama farklılıklarına rağmen bu travmalar, trajik sonuçları ve karışık sebepleri olan, hukuki, psikososyal ve tıbbi ciddi bir problemdir (Öztürk, 2007).

Çocuğun yetiştirilmesinde rolü olan ve bakımını üstlenen kişilerin, yetişkinliğe kadar devam eden süreçte ve kişilik yapılanmasında bir sekteye uğramanın olup olmaması noktasında belirleyici rolleri vardır (Şenkal ve Işıklı, 2014). Bu kişiler, çocukların gereksinimlerinin ne düzeyde ve nasıl istismar veya ihmal edilip edilmediği ve çocuğun çevresini algılama şeklini de etkilemektedir. Söz konusu etkiyle çocuk kendisi ile dünya arasındaki ilişkinin nasıl olduğuna yönelik içsel şemalar geliştirmektedir. Çocuğun kişilerle ve yaşam içerisinde gerçekleşen olaylarla ilişkisi bu çerçevede şekillenmektedir (Van Der Kolk, 2018).

Harry Stack Sullivan'a (1953) göre, erken dönem yakın ilişkilerin sonucunda bireyler hem kendilerine hem de diğerlerine yönelik temsiller geliştirmektedirler ve ilerleyen dönemdeki ilişkilerini bu temsiller çerçevesinde oluşturmaktadırlar. Dolayısıyla ebeveyn ile yaşanan ilişkiler, bireylerin sosyal fonksiyonelliğini önemli düzeyde etkilemektedir. Araştırmalar da erken çağ örseleyici yaşantıların zayıf sosyal fonksiyonellikle ilişkisini ortaya koymuştur.

Travmatik yaşantıya sahip çocukların yaşlılarıyla ve erişkinlerle olan etkileşim örüntülerinin incelendiği bir araştırma, bu çocukların diğerlerine karşı artmış düzeyde saldırganlıkta bulunduklarını ve olumlu sosyal ilişkilerden kaçındıklarını göstermiştir (akt., Reyome, 2010). Aynı zamanda yetişkinlik çağında aile fertlerine ve partnerlerine karşı şiddet uygulama ihtimalleri daha yüksektir (White and Widom, 2003). Partnere yönelik uygulanan şiddetin fiziksel örselenmeyle yüksek düzeyde

ilişkili olduğu ve burada ergenlik dönemi davranım sorunlarının aracı faktör olduğu gösterilmiştir (Swinford, et al., 2000). Tüm bu etkilerin sürekli olabilmesi bireyin içinde bulunduğu sosyal ağ ile de ilişkilidir. Birey travmatik yaşantısından sonra onu çevrelemeyen bir sosyal ağ içerisinde olursa bu travmatik etkiler uzun seneler etkisini sürdürebilmekte ve psikolojik semptomlara neden olabilmektedir (Friedman, 2010).

İstismar ve ihmal önemli stres kaynaklarıdır. Ökseleyici deneyimlerin şiddeti, devamlılığı ve türüne göre beyindeki noradrenalin ve lokus seruleus sistemlerinin fonksiyonları artmaktadır. Strese karşı verilen cevap bu sistemlerin görevidir. Travma sonucunda sistemlerin fonksiyonelliğı artmaktadır, bununla birlikte stresörlere yönelik uyarılmada da artış söz konusu olacaktır (Türksoy, 2003). Aynı zamanda travmatik olay ya da durumlardan sonra orta beyin, beyin sapı ve limbik sistem aktivasyonlarında artış olmaktadır (Shin, et al., 1999).

Örselenme yaşantıları, sözel olmayan fonksiyonlarda da aksamalara neden olmaktadır. Örselenme öyküsüne sahip kişilerde beynin medial prefrontal ve dorsolateral bölgelerinde azalmalar çalışmalarla ortaya koyulmuştur. Benlik algısı, yürütücü işlevler ve düşünme kapasitesiyle ilgili olan bu bölgelerdeki aktivitenin azalmasıyla sorunlar yaşanacağı da belirtilmiştir (Lanusi, et al., 2001).

İstismar çocukların etkilenme şekline göre kategorilere ayrılmaktadır (Gökler, 2006). Bu kategoriler; 1)Fiziksel, 2)Cinsel, 3)Duygusal ve 4)Psikolojik İstismar.

İstismar tekrarlanabilirliği ile genellikle çocuğun tanıdığı insanlar tarafından gerçekleştirilmesi sebebiyle hem anlaşılması hem de tedavi edilmesi açısından en zor travma türü olarak kabul edilebilmektedir (Yüksel ve Saner, 2006). Literatüre bakıldığında 1860 senesinde Ambres Tardeiu tarafından ilk kez bahsedilmiştir. A.Tardeiu Paris’te bir tıp akademisinde bu konuyla ilgili bir konuşma yapmıştır. Daha sonrasında John Caffey bu konuyu ele almış ve “Caffey Sendromu” şeklinde kavramsallaştırılmasını sağlamıştır (Lynch, 1985). Ancak istismarın bir çocukluk çağı sağlık problemi olarak kabul edilmesinin ve daha çok tanınmasının ilk adımı 1962 yılında Kempe ve diğerlerinin çalışmasıyla tanımlanan “Hırpalanmış Çocuk Sendromu” ile atılmıştır (Kempe, et al., 1962).

2.3.2. Fiziksel İstismar

18 yaşından küçük olan bireyin, ebeveynleri ya da bakımını üstlenen kişi ya kişiler tarafından sistemli ve devamlı olarak fiziksel örselenmesi şeklinde ifade

edilmektedir (Taner ve Gökler, 2004). Bulgularının belirgin olması sebebiyle tespiti kolaylaşmaktadır. Fiziksel açıdan örselenenlerin büyük bir bölümü üç yaşından küçüktür. Yaşla beraber azalsa bile 12-16 yaşları arasında bu yeniden artar (Ünal, 2008). En fazla 0-6 yaş aralığında görülmektedir. Söz konusu yaş aralığında, çocuğun savunmasız oluşu ve kendisini ifade edememesi sebep olarak gösterilmektedir (Bilir ve ark., 1987). Bu istismar türünün belirtileri, kırık, sigara ve yanık izleri, iç kanama, morluk (Pelcovitz et al., 1994), ısırma, itme, boğma, tekmeleme, tokatlama olarak sayılabilmektedir (Taner ve Göker, 2004). Bunların içerisinde en çok çocuğun dövülmesi ile karşılaşmaktadır. Dövülmenin sıklıkla yaşanmasının sebebi, cezalandırma yöntemi ve disipline etme yolu olarak görülmesinden doğmaktadır (Kara, Biçer ve Gökalp, 2004). Bu yolu kullanan ebeveynler çocuklarının bunu hak ettiklerini belirterek, çocuklarını maruz bıraktıkları fiziksel istismara bahaneler bulmaktadır. Bu bahaneler ise çocukların kendilerine yönelik algılarını olumsuz etkilemekte, istismara maruz kalmaya karşı sorumlu hissetmeleri şeklindeki çarpık inançlara neden olabilmektedir (Briere, 1992). Her ne kadar bedensel zarara yol açsa da diğer yandan çocuğun ruhsal bütünlüğüne de zarar vermektedir. Bu zarar, dövme, itip kakma ve incitmeyle verilen iletiler yoluyla yapılmaktadır (Topçu, 2002).

Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı'nın (DSM) yaptığı asıl vurgulama, istismar ya da ihmalin nedenleri, kim ya da kimler tarafından ve ne niyetle yapıldığı değildir. Burada üzerinde durulması gereken nokta tüm bunların çocuktaki yansımalarıdır (Eken, 2018). Buradan yol çıkarak fiziksel istismara maruz kalan çocuklarda birtakım davranışsal değişiklikler olduğu yapılan çalışmalarca da ortaya koyulmuştur. Bunlar arasında duygularını regüle edebilme güçlüğü, benlik saygısında yetersizlik, güven problemleri, öfkeyi kontrol edebilme güçlüğü, temastan kaçınma, ilişkilerdeki iletişim sorunları sayılabilmektedir (Tıraşçı ve Gören, 2007). Bunların dışında, maddenin kötüye kullanımı, akademik başarıda düşüş, bilişsel gelişim bozuklukları, konuşma alanında bozukluklar, şiddet içeren ortamlardan korkma, regresyon, antisosyal eylemler, agresif tavır ve bireyin kendisine zarar veren eylemlerde bulunması da gözlemlenebilmektedir (Türker, 2017). Malinosky ve Hansen'in yaptığı çalışmayla çocukluğunda bu tarz istismara maruz kalan bireylerin, daha çok şiddet içeren davranışlarda bulundukları, bu davranışlarında eşe yönelik istismar, çocuğa yönelik istismar ve partnere yönelik istismarı kapsadığı sonucuna ulaşılmıştır.

2.3.3. Cinsel İstismar

Cinsel istismar hem cinsel hem psikososyal gelişimde yeterli düzeye gelmemiş olan çocuğun rızası olmadan yetişkin tarafından tehditle, baskıyla veya kandırılarak cinsel uyarılma veya doyum sağlanması amacıyla kullanılması şeklinde ifade edilmektedir (Aktepe, 2009; Polat, 2001). Sık rastlanmasına ve yıllarca devam etmesine rağmen çoğunlukla gizlenmektedir. Bu sebeple, yaygınlığının belirlenmesi konusunda net verilere ulaşabilmek zor olmaktadır (Gölge ve ark., 2003). Mağduriyet yaşayan çocukların, suçluluk duyma, dışlanma korkusu, utanma, sevdiklerinin ya da kendisinin başına bir şey geleceği yönündeki korkusu, olayların kendisi yüzünden olduğunu düşünme, anne babasının sevgisini kaybedeceğini veya ailesinin dağılacağını düşünmekten dolayı olayları gizleyebildikleri gözlenmektedir (Beyazıt ve Ayhan, 2015).

Cinsiyet açısından bakıldığında kızların istismara maruz kalma oranları erkeklere göre 2,5-3 kat fazladır (Ferguson et al., 1996). Bunun sebebi ise toplum tarafından yüklenen rollerdir. Erkeklere yüklene bu roller açısından bakıldığında, homoseksüel olarak algılanmaktan ve yardım istemede zorluk yaşamalarından dolayı dile getirmekte güçlük çekmektedirler (Perede et al., 2009).

Cinsel istismar iki alt gruptan oluşmaktadır. Bunlardan ilki temas içermeyen istismar, ikincisi ise temas içeren istismar. Temas içermeyen istismarlara örnek olarak; teşhir etme, röntgencilik, çocuğu cinsel birlikteliğe tanık etme, cinsellik içeren konuşmalar yapma. Temas içeren istismara örnek ise; özel bölgelere dokunma ya da dokunmaya zorlama, ensest, farklı şekillerde penetrasyon (genital veya anal), genital ya da oral seks, müstehcenlik içeren yayınlara dahil etme verilebilmektedir (Kaplan, 1996; Polat, 2007). Çocuğu pornografiye konu etme ve fuhuşa zorlama da bu bağlamda yer almaktadır. Ancak burada doyumdan ziyade parasal yönden tatmin söz konusudur (Polat, 2006).

İstismar grubu içerisinde en yıkıcı şekilde sonuçlanan gruptur. İhanete uğrama duygusu, damgalanma, güçsüz hissetme, travmatik olan cinsellik gibi birçok faktör içermektedir. Bu faktörler yaşanan bu travmatik olayın çocuk üzerindeki etkilerini daha da ağırlaştırarak çocuğun duygusal ve bilişsel bütünlüğüne zarar vermektedir. Bunların sonucunda ise birçok alanda bozulmalar meydana gelmektedir (Putnam, 2003). Okul öncesinde kaygı, uygunsuz cinsel eylemler, kâbus, emosyonel ve

davranışsal bozukluklar; okul çağında korku, kâbuslar, hiperaktivite, öfke, okul sorunları, regresif eylemler; ergenlik çağında suisid, somatik problemler, madde kullanma, depresyon, kendine zarar verme tarzında belirtiler görülebilmektedir. Birçok yaş grubu için sayılabilecek olanlar ise, regresif eylemler, psikiyatrik problemler, depresyon, öfke, kâbus, içe kapanma şeklindedir (Kendall-Trackett, et al., 1993). Aynı zamanda cinsellik içeren oyunların da oynandığı görülebilmektedir. Bunlara ek olarak, yaşına göre fazla sayılabilecek cinsel bilgi, belirli mekanlardan uzak durma, tanıdık biriyle iletişim kurmaktan çekinme de sayılabilmektedir (Türker, 2017).

İstismarın çocuktaki etkileri; gerçekleştirilen eylemin nitelikleri, şiddetin kullanılması ve derecesi, eylem sırasında iletilen mesaj, mesajın çocuk için içerdiği anlamlar, yaş, olayın gerçekleşme devamlılığı ve sıklığına (Nasıroğlu, 2014); istismar eden kişinin yakınlık derecesine, istismarın türüne, şiddet barındırıp barındırmadığına göre değişebilmektedir (Browne and Finkelhor, 1986). İstismar eden kişinin yakın olması, daha uzun sürmesi ve sık sık olması, cinsel birlikteliğin gerçekleşmesi gibi durumlarda sonuçlar daha yıkıcı olmaktadır. Bununla beraber yaşananların açıklanmasından sonra çevreden, özellikle anneden, destek görememe ve olumsuz başa etme şekli de sonuçların şiddetini arttırabilmektedir (Kendall-Tackett, et al., 1993). Dikkat çeken araştırma sonuçları arasında istismarcının çoğunlukla aile bireylerinden birinin olduğu ve hatta çocuğun kan bağıнын bulunduğu biri olduğu da yer almaktadır (Aral, 2001). Bu aile yapıları sıklıkla, işlevselliğin bozuk, alkol ve maddenin kötüye kullanıldığı, rol karmaşalarının yaşandığı, kişilik bozukluklarının olduğu, sınırların ihlal edildiği yapılardır (Taner ve Gökler, 2004).

İstismar eyleminde bulunan kişilerin birçoğu, erken dönemlerinde cinsel istismara ya da aile içinde yaşanan şiddete tanık olmakta ya da bu olaylarda mağdur konumunda olabilmektedir (Gaffney, 2003). Yaşamlarında cinsel istismar mağduru olan erkeklerin, olmayanlara kıyasla bu istismar türünü daha fazla gerçekleştirdikleri ortaya konulmuştur (Herman, 1992; Kaplan, 1996).

Örselenme yaşantılarının yetişkinlik yakın ilişkilerindeki etkisini gösteren boylamsal çalışmalar azdır, ancak ilişkiyi açıklamaya çalışan çalışmaların çoğu cinsel açıdan istismar edilen bireylerle yapılmıştır. Her ne kadar sayıları az olsa da sonuçlar gösteriyor ki bu çocuklar yetişkinlikteki yakın ilişkilerinde sorunlar yaşamaktadır (Colman and Widom, 2004). Kadınların daha çok yalıtılmışlık hissini yaşadıklarını

(Harter, Alexander and Neimeyer, 1988), insanlara karşı korku duydukları ve güvensiz oldukları bildirilmiştir (Davis and Petretic-Jackson, 2000).

İlişkilerdeki bozulmalarda aracı rolü olduğuna inanılan utanç duygusunun araştırıldığı çalışmalar, mağdurun duyduğu utancın kronikleşebileceği hem kendisine hem de diğerlerine yönelik algısına olumsuz etki ederek ilişkilerdeki bu bozulmalara sebep olabileceğini belirtmektedir (Finkelhor and Browne, 1985). Benzer bir diğer çalışma da kadınların daha çok utanç duyduklarını ve yakın ilişkilerinde partnerleriyle çok daha fazla çatışma yaşadıklarını bildirmiştir (Kim et al., 2009). Bu bireyler insanlara güvenme, onlara bağlanma konularında güçlük çekmektedir. Cinsel veya duygusal yönden mağdur eden ilişkiler yaşayabilmektedirler (Ferguson et al., 1997). Aynı zaman da istismar geçmişine sahip bireylerin, bağımlı, travmatik ve kaygılı ilişkiler de yaşadıkları belirtilmektedir (Zara-Page, 2004b).

2.3.4. Duygusal İstismar

Gerçekleştirilen davranışlar ve sonuçları konusunda gözlenip değerlendirilmesi en zor olan fakat etkileri diğer istismar grupları kadar yıkıcı olan bir istismar şeklidir (Winton and Mara, 2001). Dünya Sağlık Örgütü'ne göre çocuğun kapasitesinin, isteklerinin ve niteliğinin devamlı olarak eleştirilmesi, sosyal ağlardan ve kurabileceği ilişkilerden mahrum bırakılması, terk edilmesi veya tehdit edilmesi, çocuğun gelişimine ve yaşına uygun olmayan isteklerde bulunulması, çocuğun topluma ters düşebilecek çocuk yetiştirme yolları ile yetiştirilmesidir. Çocuğun, aşağılanma, sözel tehdit, alay ve değersizleştirme yaşamasıdır (Zoroğlu ve ark., 2001). Yetişkinin çocuğu kendi menfaati için kullanması, suça teşvik etmesi, yalnız bırakması ya da eve kapatmasıdır (Shull, 1999).

Çocuğu, yaşlıları ile kıyaslama, bağırma, küçük düşmesine neden olacak sözler kullanma, gücünden fazlasını göstermeye zorlama, düşüncesini sormama, vicdanen ikilem yaşatma, duygusal ihtiyaçlarını karşılamasını bekleme ve ceza gibi durumlar şeklinde gözlenebilmektedir (Taner ve Gökler, 2004). Buradan yola çıkılarak, otorite kurmanın ve disipline etmenin yanlış yorumlanması, duygusal istismarın tespitinde zorluklar oluşturabilmektedir.

Duygusal istismar kapsamına girecek olan bir diğer grup, sözel olarak gerçekleştirilen saldırganlıktır (Glaser, 2002). Sözel şekilde gerçekleştirilen

saldırganlık, çocuğa acı verme amacı taşıyan iletişim şeklidir. Yapılan eleştiriler, lanet okumalar, küfretmeler, kötüler, olumlu olmayan beklentiler dile getirme çocuğun bilişsel süreçlerinin olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır (Topçu, 2009).

Duygusal istismarı diğer istismar türlerinden ayıran birtakım farklılıklar bulunmaktadır. Örneğin, bebeklikte ebeveynin aşırı koruyucu oluşu normal kabul edilirken gelişim çağında bu durum duygusal istismar içerisine girebilmektedir (Polat, 2001). Babanın çocuğuna özgürlük ve mesuliyet almasına olanak sağlamayan baskıcı davranışları, bir nedeni olmadan çocuğun suçlanması da örnek olarak verilebilmektedir (Köknel, 2001). Tüm bunların yanında, istismara tanık olmak da duygusal istismar olarak kabul edilmektedir (Veltkamp and Miller, 1994). Bu sebeple tüm türler içerisinde belirlenmesi zor ve komplikedir. Tek başına görülebilmekle beraber diğer istismar türleri ile de gözlenmektedir (Kara ve ark., 2004). Fiziksel istismara maruz kalanların %90'ında bununla beraber duygusal istismar da görülmektedir (Claussen and Crittenden, 1991). Diğer yandan fiziksel ve cinsel istismarın sonuçları azalsa bile duygusal istismarın yarattığı yıkıcı etkiler sürebilmektedir (Arıcıoğlu, 2003).

Tüm istismar türleri belirli olumsuzluklara sebep olmaktadır ancak bu istismarda olumsuz sonuçlar daha fazladır. Kronik olmasından ötürü duyguyu regüle etme gibi birçok fonksiyona olumsuz etki edebilmektedir (Burns et al., 2010). Aynı zamanda psikolojik sağlığı olumsuz etkileyerek kimlik gelişiminin normal seyrinde ilerlemesini engellemekte ve sosyal ilişkilerde sorunlara sebep olabilmektedir (Depanfilis, 2006; Oaks, 1990).

Çocukluk dönemi örselenme deneyimlerine sahip bireylerin, erişkinlik çağı ilişkilerinde saplantılı bağlanma örüntüsü oluşturdıklarını belirtilmiştir (Deniz, 2006). Özellikle duygusal açıdan istismar edilenlerin partnerlerine yönelik kaygı geliştirecekleri düşünülmektedir. Dolayısıyla duygusal yönden istismar edilen çocukların yetişkinliklerinde yakın ilişkilerinin daha az olduğu ve bu ilişkilerinde yetersizliklerinin olduğu belirtilmiştir (Tencer, 2002).

Diğer yandan bu yaşantılara sahip bireylerin daha çok güvenli olmayan şekilde bağlandıklarını gösteren bulgular da mevcuttur (Carlson et al., 1989). Örneklemi üniversite öğrencilerinin oluşturduğu bir çalışma, örseleyici yaşantıları olanların hem

çocuklukta hem erişkinlikte yaşantısı olmayanlara göre daha az oranda güvenli yönde bağlandıklarını ortaya koymaktadır (Sytrin and Janoff-Bulman, 1997).

İstismar yaşantısı olanlar erişkinlik döneminde diğerlerine kıyasla istismara maruz kalmaya daha açık olmaktadır. Yineleyen istismar etkin şekilde aranmaz, korkuya rağmen önü alınamaz bir yazgı ve bunun da bir kaçınılmaz karşılığının olduğu şeklinde pasifçe deneyimlenmektedir (Anda et al., 2006).

Örselenme yaşantıları ve erişkinlik çağı ilişkilerinin fonksiyonelliği arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmada, zayıf fonksiyonellik ve duygusal istismar arasındaki ilişki diğer istismar türleriyle olan ilişkiye göre daha güçlü bulunmuştur (Davis, et al., 2001). Yine bu istismar şekli ile karşı karşıya kalanların daha fazla sosyal yalıtım ve yalnızlık belirttikleri ortaya koyulmuştur (Loos and Alexander, 1997). Aynı zamanda duygusal istismarın, ilişki içerisinde çatışmaya neden olduğu, bu ilişkide de diğerlerine ve benliğe yönelik algının aracı etkisinin olduğu belirtilmiştir (Messman-Moore and Coates, 2007).

Bradbury ve Shaffer'a (2012) göre, bu kişilerin ilişkilerindeki memnuniyet düzeylerinin düşük ve duygularını regüle edebilmede zorlukların olduğu, memnuniyet ve istismar arasındaki ilişkide etkili olmaktadır. Bununla beraber Gay, Harding, Jackson, Burns ve Baker (2013), erken dönemde duygusal istismarın, ilerleyen dönemlerde görülebilecek olan şiddete meyilli ilişki şekillerine etkisi olduğunu ifade etmektedirler.

2.3.5. İhmal

Erken dönem örselenme yaşantılarının bir diğer temel grubu ihmaldir. İhmal ise iki boyuttan oluşmaktadır. İhmal, ilk başta ebeveynler olmak üzere çocuğun bakımını üstlenen kişilerin, temel sayılan gereksinimleri yerine getirmemeleri sonucunda, emosyonel, sosyal ve fiziksel gelişimin sekteye uğramasıdır. İhmali istismardan ayıran nokta ihmalin pasif bir şekilde gerçekleşiyor olmasıdır (Kaplan, 1996). Hatta bazı yerlerde pasif istismar olarak da kullanılmaktadır (Polat, 2001; Kara ve ark., 2004). İstismar, çocuk için yapılması doğru olmayan eylemlerin kasti olarak ve zarar verme amacı taşıyarak yapılmasıdır. Ancak ihmal, temel sayılan bakım gereksinimlerinin bakım veren tarafından yerine getirilmemesidir (Yurdakök, 2010).

İhmalin ekonomik güçlüklerin, bilgisizliğin, eğitim seviyesinin düşük sebebiyle de olabileceği belirtilmiştir (Türker, 2017).

İhmal kendisini duygusal ve fiziksel açıdan gösterebilmektedir. Bunların dışında eğitim alanında da ihmal görülebilmektedir (Horwarth, 2007).

Eğitim alanında ihmal, çocuğun okul devamsızlığına fırsat verme, okula göndermeme, kardeşlerinin bakımını üstlenmesine neden olma, çeşitli nedenlerle okula başlamasını geciktirme ya da uzun süreli olarak eğitimden uzak kalmasına neden olma, çocuğun eğitim konusunda gereksinimlerini belirlemede ve karşılamada yetersiz olmasıdır.

Duygusal ihmal, çocuğun ilgi, şefkat ve sevgi barındıran ilişki kurma, dikkat edilme ve duygusal destek görme gibi gereksinimlerini önemsememek, anne baba arasındaki şiddete şahit olma, psikolojik destek alma ihtiyacını önemsememek, ertelemek ya da reddetmektir (Sedlak and Broadhurst, 1996). Çocuğun söylediklerine cevap verilmemesi, dinlenilmemesi de bu grupta yer almaktadır (Beyazova, 2014).

Fiziksel ihmal, çocuğun hayatını devam ettirebilmesi için başlıca gereksinimlerinin karşılanmaması ya da geciktirilmesidir (Yurdakök, 2010). Yeterince ve olması gerektiği şekliyle beslenememe, ihtiyacı olan kıyafetlerin alınmaması ya da giydirilmemesi, öz bakımının ya da fiziksel bakımının yerine getirilememesidir (Acelhan ve ark., 2013). Dış görünüşte bakımsızlıkların olmasını gösteren belirtiler de bu gruba girmektedir. Örneğin, kirli kıyafetler, pişik, yetersiz beslenmeden dolayı cansız ve renksiz görünüş, zayıflık.

İhmalin etkilerini çocuk yaşamında ilk kez inceleyen Spitz'dir. Bu yaşantının çocuğun yaşamında ne denli mühim olduğunu kanıtlamıştır. Çalışmasını anneden uzak ve yuvada kalan çocuklar ile yapmıştır. Bedensel ve tıbbi gereksinimleri giderilen ancak temas, etkileşim, uyum ve psikososyal açıdan gereksinimleri giderilmeyen çocukların, diğerlerine göre hem ruhsal hem de fiziksel gelişimlerinin geciktiğini, hatta bazılarının erkenden ölümünün gerçekleştiğini bildirmiştir (akt., Briere, 1992).

Etkileri emosyonel, zihinsel ve davranışsal alanlarda görülebilmektedir. Bu çocuklar, problem çözme, ilişki becerilerinde sosyal yönden yetersiz olma ve problem çözme konusunda yetersizdirler. Öğretmenleri bu çocukları, verilen görevi anlamayan, dikkat etmeyen, yetersiz, teşvik edilmeye ve onaya aşırı gereksinim duyan şeklinde tarif etmektedir (Tyler et al., 2006).

1967-1971 seneleri arasında yapılmış olan boylamsal çalışmada örseleyici yaşantıları olan vakalar, yaş, aile sınıfı, cinsiyet ve ırk açısından bu tarz yaşantıları olmayan grupla eşleştirilmiştir. Yaşantıları olmayan grup kontrol grubu olarak belirlenmiştir ve iki grup da erişkinliklerine kadar gözlemlenmiştir. 1989 ve 1995 seneleri arasında psikiyatrik açıdan değerlendirmeler gerçekleştirilmiş, ölçekler kullanılmış ve neredeyse iki saat boyunca devam eden yüz yüze şeklinde görüşmeler yapılmıştır. Bulgulara göre; yaşantısı olan grubun, ilişkilerinde partnerlerini bırakma oranı diğer gruba göre iki kat fazladır. Evlilik istekleri ve aile fonksiyonelliklerinin düşük olduğu bulunmuştur. Bununla beraber yaşantısı olanlarda diğer gruba kıyasla sıklıkla ilişkilerinde ayrılıkların ve eğer evliyseler de boşanmalarının daha sıklıkla yaşandığı rapor edilmiştir (Colman and Widom, 2004).

2.3.6. Risk Faktörleri

Aile içinde yaşanan şiddet, anne babaların istismar ya da ihmal geçmişi, dağılmış aile, düşük sosyoekonomik ve eğitim düzeyi, yeterli olmayan sosyal destek, alkol ve maddenin kötüye kullanımı, ebeveynlerin çocuklarıyla aynı yatağı veya odayı kullanmaları risk etkenleri arasındadır (Lum et al., 2015).

Sürengen yoksulluk, anne babadaki psikopatoloji, evsizlik, doğumdan önce ve sonra yetersiz bakım gibi etkenler ihmalle ilgilidir. Hatta denilebilir ki ihmal, çok erken dönemde yani anne karnında bile başlayabilmektedir. Annenin sigara, alkol ya da madde kullanması ya da sağlığına özen göstermemesi örnek olarak gösterilebilir (Hilyard and Wolfe, 2002).

Çocuklarına örseleyici eylemlerde bulunan ebeveynlerin, özsaygılarının düşük, değersizlik ve yetersizlik algılarının olduğu, problemlerle baş edebilme becerilerinin yeterli düzeyde olmadığı çalışmalarla rapor edilmiştir (Bilir ve ark., 1991; WHO, 2002). Ebeveynlerin stres seviyelerinin artmasına sebep olan işsizlik, sosyal yalıtım, sosyal ağ desteğinin eksikliği tarzı faktörlerin de ilişkili olduğu görülmüştür (Yolcuoğlu, 2010).

Çocukluğunda örselenen ebeveynlerin, duygusal açıdan yoksunluk yaşadıklarını ve değersizlik algılarının olduğu bildirilmiştir. Bu kişilerin aynı şekilde kendi çocuklarının onlara söylemek istediklerini görmedikleri, onların emosyonel

durumlarını anlayıp doğru ve tutarlı yanıt vermedikleri belirtilmiştir (Hildyard and Wolfe, 2007; DePaul and Guibert, 2008).

Tüm bunların dışında çocuğun kolay boyun eğen, bağımlı, korkulu, pasif, içe kapanık olması, tehlikeli eylemleri bilmemesi ya da anlatmaması, davranış problemlerinin olması, güçsüz ve kaygılı olması da risk etmenleri arasında yer almaktadır (Taner ve Gökler, 2004).

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Amacı ve Modeli

20-45 yaşları arasında kurulan yakın ilişkilerde (romantik) kaygı ve kaçınma boyutlarının bağlanma stilleri ve erken dönemde yaşanmış travmalarla ilişkisinin araştırılması bu çalışmanın temel amacı olarak belirlenmiştir. Bu araştırmanın tipi, ilişkisel tarama modelinin kullanıldığı betimleyici ve kesitsel bir nicel çalışmadır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini İstanbul'daki 20-45 yaş arası bireyler oluşturmaktadır. Evrene dair veriler TÜİK üzerinden alınmakla beraber basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile örneklem belirlenmiştir. Sonuç olarak örneklem büyüklüğü %95 güven aralığı ve $\pm\%5$ düzeyinde örnekleme hatası baz alınarak, gönüllü katılımcı olan 385 kişi olarak hesaplanmıştır. Örneklem seçimine katılma kriteri, İstanbul'da yaşamak ve 20-45 yaş grubu içerisinde olmak; dışlama kriteri ise katılımcının İstanbul dışında yaşaması ve 20-45 yaş grubunun dışında olması şeklinde belirlenmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Çalışmada katılımcıların demografik bilgilerinin alınması için “Demografik Bilgi Formu”, yakın ilişkilerde yaşantılar için kaygı ve kaçınma alt boyutları olan “Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri – II”, bağlanma stillerini belirlemek için “İlişki Ölçekleri Anketi” ve çocukluk çağı travmalarını belirlemek için ise “Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği” kullanılmıştır.

3.3.1. Demografik Bilgi Formu

Araştırmaya katılan katılımcıların cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, algılanan gelir düzeyi, yetişilen aile türü, anne ve baba eğitim durumu, aile gelir düzeyi, anne ve babanın sağ olup olmadığı, birliktelik durumları, anne ve babanın çocuk yetiştirme tutumları, çocukken kimin yetiştirdiği, ebeveynlerle iletişim durumu, romantik ilişki

durumu ile ilişkili olarak verilerin toplanması amacıyla araştırmacı tarafından oluşturulan ve toplamda 17 madde içeren ‘Demografik Bilgi Formu’ kullanılmıştır.

3.3.2. Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri – II (YİYE- II)

YİYE Brennan ve diğerleri tarafından bağlanmanın iki boyutunu ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Daha sonraları yeni bir çalışma ile on sekizi kaçınma on sekizi kaygı olmak üzere 36 maddeden oluşturmuşlardır. Bu çalışmayla beraber YİYE yerine ölçme duyarlılığı daha yüksek olan YİYE- II geliştirilmiştir. Selçuk ve diğerleri (2005) bu ölçeğin ülkemizde geçerlik güvenirlik çalışmasını yapmıştır. Örneklem grubunu lisans öğrencileri oluşturmuştur. Dört tip bağlanma örüntüsünün bu iki boyut kullanılarak oluşturulması fikrini öne sürmüşlerdir. Bu analize göre iki boyutun ikisinden de düşük almak güvenli, yüksek almak korkulu, kaygı boyutundan yüksek almak saplantılı, kaçınma boyutundan yüksek almak ise kayıtsız bağlanma olarak kabul edilmektedir (Taycan ve Kuruoğlu, 2014). Ölçek maddeleri 7’li likert üzerinden değerlendirilmektedir. Burada 1 Hiç Katılmıyorum, 7 ise Kesinlikle Katılıyorum anlamına gelmektedir. Ölçekteki bazı maddeler ters olarak kodlanmalıdır. Bunlar; 4, 8, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 24, 26, 30, 32 ve 36. maddelerdir. Boyutları ilgilendiren maddeler ayrı bir şekilde toplanıp ortalamaları alınmaktadır (Selçuk ve ark., 2005). Nihayetinde iki toplam puan oluşacaktır. Toplam puanlar 18 ile 126 arasında değişkenlik göstermektedir. Kaçınma için iç tutarlık değeri $\alpha = .90$, kaygı için ise bu değer $\alpha = .86$ dır. Test tekrar test güvenirliği kaçınmada .81 ve kaygıda .82 bulunmuştur (Sümer, 2006). Çalışmada ise kaygı için güvenirlik $\alpha = .88$, kaçınma için $\alpha = .87$ bulunmuştur.

3.3.3. İlişki Ölçekleri Anketi (İÖA)

Bartholomew ve Griffin (1994) bu ölçeği geliştirmiştir. Türkçe’ye uyarlaması Sümer ve Güngör (1999) tarafından yapılmıştır. Örneklem grubunu lisans öğrencileri oluşturmuştur. Bu ölçek ile yetişkinlerin bağlanma stilleri güvenli, kayıtsız, korkulu ve saplantılı alt ölçekleri üzerinden ölçülmektedir. Ölçek 7’li likert tipi üzerinden cevaplanması gereken 30 maddeyi içermektedir. Ölçeğin uygulanabilirliği yetişkinler içindir. Test tekrar test sonucu .54 ile .78 arasındadır. 1=Hiç benim gibi değil, 7=Tamamen benim gibi şeklindedir. Alt ölçekler için α güvenirlik katsayıları; güvenli= .12, kayıtsız= .41, korkulu= .36, saplantılı= .28 dir. Bir başka çalışmada

katsayılar; güvenli= .17, kayıtsız= .53, korkulu= .54, saplantılı= .53 tür. Söz konusu değerlerin çalışmaların ikisinde de düşük çıktığı görülmüştür. Aynı şekilde orijinal ölçekte de sonuçlar bu şekilde çıkmıştır. Bartholomew ve Griffin (1994), bunun sebebi olarak madde sayısının az olmasını göstermişlerdir. Çalışmamızda ise α değerleri güvenli bağlanma için α = .29, korkulu bağlanma için α = .66, saplantılı bağlanma için α = .42 ve kayıtsız bağlanma için α = .59 bulunmuştur.

3.3.4. Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (CTQ-33)

Bernstein ve diğerleri (1994) tarafından çocukluk çağı travmalarını değerlendirmek amacıyla geliştirilmiştir. Türkçe'ye uyarlamasını ise Şar ve arkadaşları (2012) yapmıştır. Ölçek 5'li likert tipi üzerinden cevaplanması gereken 33 maddeyi içermektedir. 2, 5, 7, 13, 19, 26, 28 numaralı maddelerin ters kodlanması gerekmektedir. 1= Hiçbir zaman, 5 =Çok sık şeklindedir. Ölçek 5 alt ölçekten oluşmaktadır. Bunlar; Fiziksel istismar, cinsel istismar, duygusal istismar, fiziksel ihmal ve duygusal ihmaldir (Şar ve ark., 2012). Adaptasyon çalışmasında iç tutarlık değeri α = .93, test tekrar test sonucu ise .90 bulunmuştur. Çalışmada ise güvenilirlik değeri α = .86 bulunmuştur. 28 maddeden oluşan formunun Türkçe'ye uyarlanmasında kesme noktaları, fiziksel ve cinsel istismar için 5 puan üstü, duygusal ihmal 12 ve üstü, duygusal istismar ve fiziksel ihmal 7 ve üstü, toplam puan için 35 ve üstü olarak belirlenmiştir.

3.3.5. Verilerin Analizi

Araştırmada katılımcıların yakın ilişkilerinde kaygı ve kaçınma boyutlarının bağlanma boyutları ile çocukluk çağı travmalarıyla ilişkisi incelenmiştir. Analizde Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paket Programı 24.0 kullanılmıştır. İlk aşamada demografik değişkenlerinin frekans dağılımları verilmiştir. İkinci aşamada değişkenlerin normallik dağılımlarına bakılmıştır. Analiz sonucunda fiziksel istismar alt boyutu dışındaki tüm değişkenler normal dağılmış ve bu değişkenler için parametrik testler kullanılmıştır. Fiziksel istismar alt boyutu için ise parametrik olmayan testler kullanılmıştır.

4. BULGULAR

Çizelge 4.1. Değişkenlerin Demografik Dağılımı

Değişken	n	%
Cinsiyet		
Kadın	310	80,5
Erkek	75	19,5
Toplam	385	100
Yaş		
20-24	182	47,3
25-29	102	26,5
30-34	54	14,0
35-39	24	6,2
40-45	23	6,0
Toplam	385	100
Eğitim Düzeyi		
İlkokul	14	3,6
Ortaokul	11	2,9
Lise	38	9,9
Lisans	228	59,2
Yüksek Lisans	87	22,6
Doktora	7	1,8
Toplam	385	100

Çizelge 4.1. Değişkenlerin Demografik Dağılımı (Devam)

Psikolojik Yardım		
Evet	88	22,9
Hayır	297	77,1
Toplam	385	100

Çizelge 4.1. incelendiğinde; örnekleme 310 kadın (%80,5) ve 75 erkek (%19,5) olmak üzere toplamda 385 kişi oluşturmaktadır. Katılımcıların %47, 3' ü 20-24, %26,5' u 25-29, %14'ü 30-34, %6,2'si 35-39 ve %6'sı 40-45 yaş aralığında yer almaktadır. 14 kişi ilkokul (%3,6), 11 kişi ortaokul (%2,9), 38 kişi lise (%9,9), 228 kişi lisans (%59,2), 87 kişi yüksek lisans (%22,6) ve 7 kişi doktora (%1,8) eğitim düzeyine sahiptir. Yine katılımcılardan 88 kişi (%22,9) yakın ilişkileri konusunda psikolojik yardım almış, 297 kişi (%77,1) ise yardım almamıştır.

Çizelge 4.2. 0-6 Yaş Arasında Anne ile Tanımlanan İlişkinin Frekans Dağılımı

Anne ile İlişki	n	%
Duyarlı-İlgili	310	80,5
Otoriter-sert	60	15,6
Kayıtsız-İlgisiz	15	3,9
Toplam	385	100

Çizelge 4.2. incelendiğinde 0-6 yaş arasında anne ile tanımlanan ilişkiye yönelik katılımcıların 310'u (%80,5) duyarlı-İlgili, 60'ı (%15,6) otoriter-sert ve 15'i (%3,9) kayıtsız-İlgisiz yanıtını vermiştir.

Çizelge 4.3. 0-6 Yaş Arasında Baba ile Tanımlanan İlişkinin Frekans Dağılımı

Baba ile İlişki	n	%
Duyarlı-İlgili	235	61,0
Otoriter-sert	80	20,8
Kayıtsız-İlgisiz	70	18,2
Toplam	385	100

Çizelge 4.3'te 0-6 yaş arasında baba ile tanımlanan ilişkiye yönelik katılımcıların 235'i (%61) duyarlı-İlgili, 80'i otoriter-sert (%20,8) ve 70'i (%18,2) kayıtsız-İlgisiz yanıtını vermiştir

Çizelge 4.4. Yiye Kaygı ve Yiye Kaçınma Alt Boyutları Bağlanma Stilleri Alt Boyutları ve Çocukluk Çağı Travmaları Alt Boyutlarının Betimsel Analiz Bulguları

	n	ss.	ort.	min.	mak.
Yiye Kaygı	385	1,10	3,78	1,33	6,50
Yiye Kaçınma	385	1,04	3,08	1,06	6,28
Güvenli Bağlanma	385	1,01	4,19	1,60	7,00
Korkulu Bağlanma	385	1,38	4,26	1,00	7,00
Saplantılı Bağlanma	385	1,19	4,15	1,00	7,00
Kayıtsız Bağlanma	385	1,12	4,71	1,40	5,00
Fiziksel İstismar	385	0,70	1,30	1,00	5,00
Cinsel İstismar	385	0,89	1,40	1,00	5,00
Duygusal İstismar	385	0,96	1,73	1,00	5,00
Fiziksel İhmal	385	0,70	1,46	1,00	4,00
Duygusal İhmal	385	1,07	2,16	1,00	5,00

Çizelge 4.5. Ölçek Toplam Puanlarının Normallik Analizi Bulguları

	N	$\bar{x}$	ss	min.	mak.	Çarpıklık	Basıklık
YİYE Toplam	385	123,7	33,13	46	206	,136	-,528
İÖA Toplam	385	125,7	17,98	76	173	-,004	,027

Çizelge 4.5. Ölçek Toplam Puanlarını Normallik Analizi Bulguları (Devam)

ÇÇTÖ	385	61,6	16,4	80	121	1,42	1,74
Toplam							

Çizelge 4.6. YİYE Ölçeği Alt Boyutlarının Normallik Analizi Bulguları

	N	$\bar{x}$	ss	min.	mak.	Çarpıklık	Basıklık
Yiye							
Kaygı	385	3,78	1,10	1,33	6,50	,104	-,712
Yiye							
Kaçınma	385	3,08	1,04	1,06	6,28	,396	-,128

Çizelge 4.7. İÖA Ölçeği Alt Boyutlarını Normallik Analizi Bulguları

	N	$\bar{x}$	ss	min.	mak.	Çarpıklık	Basıklık
Güvenli							
Bağlanma	385	4,19	1,01	1,60	7,00	,045	-,384
Korkulu							
Bağlanma	385	4,26	1,38	1,00	7,00	-,215	-,727
Saplantılı							
Bağlanma	385	4,15	1,19	1,00	7,00	,008	-,264
Kayıtsız							
Bağlanma	385	4,71	1,12	1,40	7,00	-,198	-,317

Çizelge 4.8. ÇÇTÖ Alt Boyutlarının Normallik Analizi Bulguları

	N	$\bar{X}$	Ss	min	mak	Çarpıklık	Basıklık
Fiziksel							
İstismar	385	1,30	0,70	1,00	5,00	2,85	8,26
Cinsel							
İstismar	385	1,40	0,89	1,00	5,00	2,29	4,33
Duygusal							
İstismar	385	1,73	0,93	1,00	5,00	1,39	1,23

Çizelge 4.8. ÇÇTÖ Alt Boyutlarının Normallik Analizi Bulguları (Devam)

Fiziksel İhmal	385	1,46	0,70	1,00	4,00	1,69	2,11
Duygusal İhmal	385	2,16	1,07	1,00	5,00	,833	-,277

Normallik için kriter olarak alınan çarpıklık ve basıklık katsayılarıdır. Bu katsayılar için ise -1,5 ile +1,5 arasında olması gerektiği belirtilmektedir (Tabachnick and Fidell, 2013). Bu değerler bir çalışma için geçerli kabul edilse de -2 ile +2 değerlerinin de kabul edileceği belirtilmektedir (George and Mallery, 2012). Son olarak örneklem sayısının 300'den fazla olması durumunda normal dağılmamayı belirlemek için 7'den büyük basıklığın ölçüt alınabileceği belirtilmektedir (Kim, H-Y, 2013). Buradan yola çıkarak fiziksel istismar alt boyut değişkeni dışındaki tüm değişkenler normal dağılmış kabul edilecektir. Fiziksel istismar değişkeninin cinsiyetle ilişkisi için U testi, kaygı ve kaçına boyutlarıyla ilişkisi için ise Spearman Korelasyon Analizi kullanılacaktır.

Çizelge 4.9. Bağlanma Stillerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Bağımsız Örneklem T Testi Analiz Bulguları

	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	ss	t	sd	p
Güvenli	Kadın	310	4,12	0,96	-2,72	383	,007
Bağlanma	Erkek	75	4,48	1,18			
Korkulu	Kadın	310	4,26	1,36	-,050	383	0,96
Bağlanma	Erkek	75	4,27	1,49			
Saplantılı	Kadın	310	4,04	1,19	-3,58	383	,000
Bağlanma	Erkek	75	4,58	1,08			
Kayıtsız	Kadın	310	4,62	1,15	-2,985	383	,003
Bağlanma	Erkek	75	5,05	0,93			

Çizelge 4.9 cinsiyet değişkeni açısından incelendiğinde; güvenli bağlanma değişkenine göre gruplar arası ortalamalarda anlamlı farklılık vardır, $t(383) = -2,72, p < .05$. Erkeklerde ($\bar{x} = 4,48$) kadınlara ($\bar{x} = 4,12$) göre yüksek bulunmuştur.

Korkulu bağlanma değişkenine göre gruplar arası ortalamalarda anlamlı farklılık yoktur, $t(383) = -.050, p > .05$. Erkeklerde ($\bar{x}=4,27$) kadınlara ($\bar{x}=4,26$) göre küçük bir farkla yüksek bulunmuştur.

Saplantılı bağlanma değişkenine göre gruplar arası ortalamalarda anlamlı farklılık vardır, $t(383) = -3,58, p < .01$. Erkekler ortalamaları ($\bar{x}= 4,58$) kadınlara ($\bar{x}= 4,04$) göre yüksek bulunmuştur. Kayıtsız bağlanma değişkenine göre gruplar arası anlamlı farklılık vardır, $t(383) = -2,98, p < .05$. Erkeklerin ortalamaları ($\bar{x}= 5,05$) kadınlara ($\bar{x}= 4,62$) göre yüksek bulunmuştur.

Çizelge 4.10. Çocukluk Çağı Travmalarının Cinsiyet Değişkenine Göre Bağımsız Örneklem T Testi Analiz Bulguları

	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	ss	t	sd	p
Cinsel	Kadın	310	1,41	0,90	0,30	383	0,76
İstismar	Erkek	75	1,37	0,85			
Duygusal	Kadın	310	1,71	0,90	-1,11	383	0,26
İstismar	Erkek	75	1,84	1,06			
Fiziksel	Kadın	310	1,39	0,65	-3,64	97,57	,000
İhmal	Erkek	75	1,77	0,82			
Duygusal	Kadın	310	2,11	1,05	-1,57	383	0,13
İhmal	Erkek	75	2,33	1,14			

Çizelge 4.10 cinsiyet değişkeni açısından incelendiğinde; cinsel istismar değişkenine göre gruplar arası ortalamalarda anlamlı farklılık yoktur, $t(383) = 0,304, p > .05$. Cinsel istismar kadınlarda ($\bar{x}= 1,41$) erkeklere ($\bar{x}= 1,376$) göre yüksek bulunmuştur. Duygusal istismar değişkenine göre gruplar arası ortalamalarda anlamlı farklılık yoktur, $t(383) = -1,116, p > .05$. Duygusal istismar ortalamaları erkeklerde ($\bar{x}= 1,84$) kadınlara ($\bar{x}= 1,71$) göre yüksek bulunmuştur. Fiziksel ihmal değişkenine göre gruplar arası ortalamalarda anlamlı farklılık vardır, $t(97,574) = -3,649, p < .01$. Fiziksel ihmal ortalamaları erkeklerde ($\bar{x}= 1,77$) kadınlara ($\bar{x}= 1,39$) göre yüksek bulunmuştur. Duygusal ihmal değişkenine göre gruplar arası ortalamalarda anlamlı farklılık yoktur, $t(383) = -1,577, p > 0.5$. Duygusal ihmal ortalamaları erkeklerde ($\bar{x}= 2,33$) kadınlara ($\bar{x}= 2,11$) göre yüksek bulunmuştur.

Çizelge 4.11. Fiziksel İstismar Alt Boyutunun Cinsiyet Değişkenine Mann Whitney U Testi Analiz Bulguları

Cinsiyet		n	med.	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
Fiziksel	Kadın	310	1,00	185,62	57542,50	9.33	,001
İstismar	Erkek	75		223,50	16762,50		

Çizelge 4.11 cinsiyet değişkeni açısından incelendiğinde; fiziksel istismar değişkenine göre gruplar arası ortalamalarda anlamlı farklılık vardır, $U= 9.33, p < .01$. Sıra ortalamaları dikkate alındığında erkeklerin fiziksel istismar puanları kadınlara göre yüksek bulunmuştur.

Çizelge 4.12. Yiye Kaygı Alt Boyutunun Cinsiyet Değişkenine Göre Bağımsız Örneklem T Testi Analiz Bulguları

Cinsiyet		n	$\bar{X}$	ss	t	Sd	p
Yiye	Kadın	310	3,78	1,12	-,191	383	,849
Kaygı	Erkek	75	3,81	1,06			

Çizelge 4.12 cinsiyet değişkeni açısından incelendiğinde; Yiye kaygı alt boyutunda gruplar arası ortalamalarda anlamlı farklılık yoktur, $t(383)= -,191, p > .05$. Kaygı boyutu ortalamalarının erkeklerde ($\bar{x}=3,81$) kadınlara ($\bar{x}=3,78$) göre yüksek olduğu bulunmuştur.

Çizelge 4.13. Yiye Kaçınma Alt Boyutunun Cinsiyet Değişkenine Göre Bağımsız Örneklem T Testi Analiz Bulguları

Cinsiyet		N	$\bar{X}$	ss	t	Sd	p
Yiye	Kadın	310	3,17	1,07	4,01	144,62	,000
Kaçınma	Erkek	75	2,72	0,81			

Çizelge 4.13 cinsiyet açısından incelendiğinde; Yiye kaçınma alt boyutunda gruplar arası ortalamalarda anlamlı farklılık vardır, $t(144,626) = 4,011$, $p < .01$. Kaçınma boyutu ortalamalarının kadınlarda ($\bar{x}=3,17$) erkeklere ($\bar{x}=2,72$) göre yüksek olduğu bulunmuştur.

Çizelge 4.14. Yiye Kaygı ve Yiye Kaçınma Alt Boyutlarının Bağlanma Stilleri ve Çocukluk Çağı Travmaları Alt Boyutlarıyla Pearson Korelasyon Analizi Bulguları

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1.Yiye Kaygı										
2.Yiye Kaçınma	,461**									
3.Güvenli Bağlanma	-,316**	-,389**								
4.Korkulu Bağlanma	,414**	,513**	-,412**							
5.Saplantılı Bağlanma	,586**	,216**	-,134**	,451**						
6.Kayıtsız Bağlanma	,183**	,299**	-,169**	,533*	,406**					
7.Cinsel İstismar	,166**	,117*	,059	,029	,049	,007				
8.Duygusal İstismar	,295**	,232**	-,039	,162**	,112*	,074	,309**			
9.Fiziksel İhmal	,145**	,156**	-,028	,132**	,054	,025	,269**	,394**		
10.Duygusal İhmal	,210**	,229**	-,067	,168**	,066	,096	,162**	,611**	,529**	

** $p < .01$, * $p < .05$

Çizelge 4.14 incelendiğinde; yiye kaygı alt boyutu ile yiye kaçınma boyutu arasında pozitif ve anlamlı ($r = ,461$), güvenli bağlanma ile arasında negatif yönde ve anlamlı ($r = -,316$) korkulu bağlanma ile arasında pozitif yönde ve anlamlı ($r = ,414$), saplantılı bağlanma ile arasında pozitif yönde ve anlamlı ($r = ,586$), kayıtsız bağlanma ile arasında pozitif yönde ve anlamlı ($r = ,183$), cinsel istismar ile arasında pozitif yönde ve anlamlı ($r = ,166$), duygusal istismar ile arasında pozitif yönde ve anlamlı ($r = ,295$), fiziksel ihmal ile arasında pozitif yönde ve anlamlı ($r = ,145$), ve duygusal ihmal ile arasında pozitif yönde ve anlamlı ($r = ,210$) bir ilişki vardır, ($p < .01$).

Yiye kaçınma alt boyutu ile güvenli bağlanma arasında negatif yönde ve anlamlı ($r = -,389$), korkulu bağlanma ile arasında pozitif yönde ve anlamlı ($r = ,513$),

saplantılı bağlanma ile arasında pozitif yönde ve anlamlı ($r=,216$), kayıtsız bağlanma ile arasında pozitif ve anlamlı ($r=,299$), cinsel istismar ile arasında pozitif yönde ve anlamlı ($r=,117$), duygusal istismar ile arasında pozitif yönde ve anlamlı ($r=,232$), fiziksel ihmal ile arasında pozitif yönde ve anlamlı ($r=,156$), ve duygusal ihmal ile arasında pozitif yönde ve anlamlı ($r=,229$) bir ilişki vardır, ($p < .01$).

Çizelge 4.15. Yiye Kaygı ve Yiye Kaçınma Alt Boyutlarının Fiziksel İstismar ve Bağlanma Stilleri Alt Boyutlarıyla Spearman Korelasyon Analizi Bulguları

	1	2	3	4	5	6	7
1.Yiye Kaygı							
2.Yiye Kaçınma	,472**						
3.Güvenli Bağlanma	-,299**	-,386**					
4.Korkulu Bağlanma	,407**	,521**	-,382**				
5.Saplantılı Bağlanma	,595**	,250**	-,111*	,453**			
6.Kayıtsız Bağlanma	,188**	,308**	-,183**	,539**	,420**		
7.Fiziksel İstismar	,124*	,088	,025	,115*	,082	,064	

** $p < .01$, * $p < .05$

Çizelge 4.15 incelendiğinde; yiye kaygı alt boyutu ile yiye kaçınma alt boyutu arasında pozitif yönde ve anlamlı ($r=,472$), güvenli bağlanma ile negatif yönde ve anlamlı ($r= -,299$), korkulu bağlanma ile pozitif yönde ve anlamlı ($r=,407$), saplantılı bağlanma ile pozitif yönde ve anlamlı ($r=,595$), kayıtsız bağlanma ile pozitif yönde ve anlamlı ($r=,188$) bir ilişki bulunmuştur, ($p < .01$). Fiziksel istismar ile pozitif yönde ve anlamlı ($r=,124$) bir ilişki bulunmuştur, ($p < .05$).

Yiye kaçınma boyutu ile güvenli bağlanma arasında negatif yönde ve anlamlı ($r= -,386$), korkulu bağlanma ile arasında pozitif yönde ve anlamlı ($r=,521$), saplantılı

bağlanma ile pozitif yönde ve anlamlı ($r=,308$) bir ilişki bulunmuştur, ($p < .01$). Fiziksel istismar ile ise ilişki bulunmamıştır.

Çizelge 4.16. Değişkenlerin VIF Değerleri

Değişkenler	VIF
Güvenli Bağlanma	1,22
Korkulu Bağlanma	1,84
Saplantılı Bağlanma	1,33
Kayıtsız Bağlanma	1,48
Cinsel İstismar	1,16
Duygusal İstismar	1,74
Fiziksel İhmal	1,47
Duygusal İhmal	

Çoklu regresyon analizinin yapılabilmesi için temel koşul, değişkenlerin arasında çoklu bağlantısallığın olmaması gerekmektedir (Büyüköztürk, 2019). Bu bağlantısallığın incelenmesi için öncelikle VIF değerlerine bakılmaktadır. Söz konusu değer 10'dan büyük olması bağlantısallık probleminin göstergesi kabul edilmektedir. Burada kaygı ve kaçınma alt boyutlarının VIF değerleri aynı olmasından dolayı değerler tek tabloda gösterilecektir. Çizelge 4.16'da değişkenlerin VIF değerleri gösterilmektedir.

Çizelge 4.17. Yiye Kaygı Alt Boyutunun Bağlanma Stilleri ve Çocukluk Çağı Travmaları ile İlişisine Yönelik Çoklu Regresyon Analizi Bulguları

Model	B	Std. Hata	B	t	p
Sabit	2,403	3,14	-	7,65	,000
Güvenli Bağlanma	-,231	,045	-,212	-5,16	,000
Korkulu Bağlanma	,108	,040	,135	2,67	,008
Saplantılı Bağlanma	,499	,040	,537	12,52	,000
Kayıtsız Bağlanma	-,158	,044	-,160	-3,54	,000
Cinsel İstismar	,119	,050	,096	2,39	,017

Çizelge 4.17. Yiye Kaygı Alt Boyutunun Bağlanma Stilleri ve Çocukluk Çağı Travmaları ile İlişkinine Yönelik Çoklu Regresyon Analizi Bulguları (Devam)

Duygusal İstismar	,197	,058	,167	3,39	,001
Fiziksel İhmal	-,030	,071	-,019	-,42	,674
Duygusal İhmal	,047	,053	,046	,88	,377
R=0,693	Adj.R ² =,469				
F _(8,376) = 43,480	p=,000				
Bağımlı Değişken: Yiye Kaygı Boyutu					

Çizelge 4.17 incelendiğinde kaygı alt boyutunu; güvenli bağlanma negatif ve anlamlı, $\beta = -,212$, $t(376) = -5,16$, $p < .001$. Korkulu bağlanma pozitif ve anlamlı, $\beta = ,135$, $t(376) = 2,67$, $p < .001$. Saplantılı bağlanma pozitif ve anlamlı $\beta = ,53$, $t(376) = 12,52$, $p < .001$. Kayıtsız bağlanma negatif ve anlamlı, $\beta = -,160$, $t(376) = -3,54$, $p < .001$. Cinsel istismar pozitif ve anlamlı, $\beta = ,096$, $t(376) = 2,39$, $p < .05$. Duygusal istismar pozitif ve anlamlı yordamaktadır, $\beta = ,167$, $t(376) = 3,39$, $p < .001$. Kaygı alt boyutunu ise fiziksel ihmal $\beta = -,019$, $t(376) = -,42$, $p < .05$ ve duygusal ihmal $\beta = ,046$, $t(376) = ,88$, $p < .05$ anlamlı yordamamaktadır.

Kaygı alt boyutu, bağlanma stilleri ve çocukluk çağı travmalarının anlamlı bir yordayıcısıdır. $R = 0,693$, $R^2 = 0,47$, $F(8,376) = 43,480$, $p < .001$. Söz konusu değişkenlerin, kaygı alt boyutundaki toplam varyansın %47'sini açıklamaktadır.

Çizelge 4.18. Yiye Kaçınma Alt Boyutunun Bağlanma Stilleri ve Çocukluk Çağı Travmaları ile İlişkinine Yönelik Çoklu Regresyon Analizi Bulguları

Model	B	Std. Hata	B	t	p
Sabit	2,223	,334		6,64	,000
Güvenli Bağlanma	-,232	,048	-,225	-4,48	,000
Korkulu Bağlanma	,279	,043	,370	6,47	,000
Saplantılı Bağlanma	-,020	,042	-,023	-,47	,632

Çizelge 4.18. Yiye Kaçınma Alt Boyutunun Bağlanma Stilleri ve Çocukluk Çağı Travmaları ile İlişkisine Yönelik Çoklu Regresyon Analizi Bulguları (Devam)

Kayıtsız					
Bağlanma	,055	,047	,059	1,15	,251
Cinsel İstismar	,094	,053	,080	1,77	,077
Duygusal İstismar	,096	,062	,086	1,55	,122
Fiziksel İhmal	,003	,075	,002	,045	,964
Duygusal İhmal	,079	,057	,081	1,39	,165

R=581 Adj.R²=,324

F_(8,376) = 24,005 p=,000

Bağımlı Değişken: Yiye Kaygı Boyutu

Çizelge 4.18 incelendiğinde kaçınma boyutunu; güvenli bağlanma negatif ve anlamlı, $\beta=-,225$, $t(376)=-,4,48$ $p < .01$. Korkulu bağlanma pozitif ve anlamlı, yordamaktadır, $\beta=,370$, $t(376)=,6,47$, $p < .01$. Saplantılı bağlanma yordamamaktadır, $\beta=-,023$, $t(376)=-,47$, $p > .05$. Kayıtsız bağlanma yordamamaktadır, $\beta=,059$, $t(376)=1,15$, $p > .05$. Cinsel istismar yordamamaktadır, $\beta=,080$, $t(376)=1,77$, $p > .05$. Duygusal istismar yordamamaktadır, $\beta=,086$, $t(376)=1,55$, $p > .05$. Fiziksel ihmal yordamamaktadır, $\beta=,002$, $t(376)=,045$, $p > .05$. Duygusal ihmal yordamamaktadır, $\beta=,081$, $t(376)=1,39$, $p > .05$.

Kaçınma alt boyutu, bağlanma stilleri ve çocukluk çağı travmalarının anlamlı bir yordayıcısıdır. $R=,581$, $R^2=,324$, $F(8,376)=24,005$, $p < .001$. Söz konusu değişkenlerin, kaçınma alt boyutundaki toplam varyansın %32'sini açıklamaktadır.

Çizelge 4.19. 0-6 Yaş Arasında Anneyle Tanımlanan İlişki ile Bağlanma Stilleri Alt Boyutları İlişkisine Yönelik Betimsel İstatistik Bulguları

		n	$\bar{X}$	ss
Güvenli	Duyarlı-İlgili	310	4,16	1,01
Bağlanma	Otoriter-sert	60	4,36	1,06
	Kayıtsız-İlgisiz	15	4,17	0,85
	Toplam	385	4,19	1,01

Çizelge 4.19. 0-6 Yaş Arasında Anneyle Tanımlanan İlişki ile Bağlanma Stilleri ile Alt Boyutları İlişkisine Yönelik Betimsel İstatistik Bulguları (Devam)

Korkulu	Duyarlı-ilgili	310	4,20	1,34
Bağlanma	Otoriter-sert	60	4,42	1,58
	Kayıtsız-ilgisiz	15	4,88	1,17
	Toplam	385	4,26	1,38
Saplantılı	Duyarlı-ilgili	310	4,15	1,17
Bağlanma	Otoriter-sert	60	4,16	1,17
	Kayıtsız-ilgisiz	15	3,98	1,58
	Toplam	385	4,15	1,19
Kayıtsız	Duyarlı-ilgili	310	4,67	1,12
Bağlanma	Otoriter-sert	60	4,87	1,23
	Kayıtsız-ilgisiz	15	4,70	0,73
	Toplam	385	4,71	1,12

Çizelge 4.20. 0-6 Yaş Arasında Anneyle Tanımlanan İlişki ile Bağlanma Stilleri Alt Boyutları İlişkisine Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Bulguları

		Kareler	Sd	Kareler	F	p
		Toplamı		Ortalaması		
Güvenli	Gruplar	1,86	2	0,93	0,90	,406
Bağlanma	Arası					
	Gruplar İçi	394,85	382	1,03		
	Toplam	396,71	384			
Korkulu	Gruplar	8,21	2	4,10	2,14	,118
Bağlanma	Arası					
	Gruplar İçi	730,01	382	1,91		
	Toplam	738,22	384			
Saplantılı	Gruplar	0,439	2	0,21	0,15	,858
Bağlanma	Arası					
	Gruplar İçi	545,57	382	1,42		
	Toplam	546,01	384			

Çizelge 4.20. 0-6 Yaş Arasında Anneyle Tanımlanan İlişki ile Bağlanma Stilleri Alt Boyutları İlişkisine Yönelik Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi Bulguları (Devam)

Kayıtsız	Gruplar	1,95	2	0,97	0,77	,463
Bağlanma	Arası					
	Gruplar İçi	485,12	382	1,27		
	Toplam	487,08	384			

Çizelge 4.20 incelendiğinde 0-6 yaş arasında anneyle tanımlanan ilişki ile; güvenli bağlanma arasında $F(2, 382) = 0,90$; korkulu bağlanma arasında $F(2, 382) = 2,14$; saplantılı bağlanma arasında $F(2, 382) = 0,15$; kayıtsız bağlanma arasında $F(2, 382) = 0,77$, $p > .05$ düzeyinde anlamlı ilişki yoktur.

Çizelge 4.21. 0-6 Yaş Arasında Babayla Tanımlanan İlişki ile Bağlanma Stilleri Alt Boyutları İlişkisine Yönelik Betimsel İstatistik Analiz Bulguları

		n	$\bar{X}$	ss
Güvenli	Duyarlı-İlgili	235	4,21	1,02
Bağlanma	Otoriter-sert	80	4,41	0,95
	Kayıtsız-ilgisiz	70	3,89	1,00
	Toplam	385	4,19	1,01
Korkulu	Duyarlı-İlgili	235	4,18	1,37
Bağlanma	Otoriter-sert	80	4,33	1,40
	Kayıtsız-ilgisiz	70	4,48	1,39
	Toplam	385	4,26	1,38
Saplantılı	Duyarlı-İlgili	235	4,03	1,17
Bağlanma	Otoriter-sert	80	4,52	1,09
	Kayıtsız-ilgisiz	70	4,12	1,27
	Toplam	385	4,15	1,19

Çizelge 4.21. 0-6 Yaş Arasında Babayla Tanımlanan İlişki ile Bağlanma Stilleri Alt Boyutları İlişkisine Yönelik Betimsel İstatistik Analiz Bulguları (Devam)

Kayıtsız	Duyarlı-İlgili	235	4,63	1,14
Bağlanma	Otoriter-sert	80	4,89	1,06
	Kayıtsız-İlgisiz	70	4,74	1,11
	Toplam	385	4,71	1,12

Çizelge 4.22. 0-6 Yaş Arasında Babayla Tanımlanan İlişki ile Bağlanma Stilleri Alt Boyutları İlişkisine Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Bulguları

		Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Farklılık
Güvenli Bağlanma	Gruplar	10,08	2	5,04	4,98	,007	
	Arası						2>1
	Gruplar	386,63	382	1,01			1>3
	İçi						
	Toplam	396,71	384				
Korkulu Bağlanma	Gruplar	5,52	2	2,76	1,43	,238	
	Arası						
	Gruplar	732,70	382	1,91			
	İçi						
	Toplam	738,22	384				
Saplantılı Bağlanma	Gruplar	14,38	2	7,19	5,16	,006	
	Arası						2>3
	Gruplar	531,62	382	1,39			3>1
	İçi						
	Toplam	546,01	384				
Kayıtsız Bağlanma	Gruplar	4,182	2	2,09	1,65	,193	
	Arası						
	Gruplar	482,90	382	1,26			
	İçi						
	Toplam	487,08	384				

Çizelge 4.22 incelendiğinde 0-6 yaş arasında babayla tanımlanan ilişki ile; güvenli bağlanma arasında ilişki vardır, $F(2, 382) = 4,98, p < .01$. Korkulu bağlanma arasında ilişki yoktur, $F(2, 382) = 1,43, p > .05$. Saplantılı bağlanma arasında ilişki vardır, $F(2, 382) = 5,16, p < .01$. Kayıtsız bağlanma arasında ilişki yoktur, $F(2, 382) = 1,65, p > .05$. Hangi gruplar arasında fark olduğunu belirlemek amacıyla kullanılan Scheffe testinin sonuçlarına göre güvenli bağlanma için otoriter-sert tutum ortalaması ($\bar{x}=4,41$), duyarlı-ilgili tutum ortalamasından ($\bar{x}=4,21$); duyarlı-ilgili tutum ortalaması, kayıtsız-ilgisiz tutum ortalamasından ($\bar{x}=3,89$) daha yüksek bulunmuştur. Saplantılı bağlanma için ise, otoriter-sert tutum ortalaması ($\bar{x}=4,52$), kayıtsız-ilgisiz tutum ortalamasından ($\bar{x}=4,12$); kayıtsız-ilgisiz tutum ortalaması, duyarlı-ilgili tutum ortalamasından ($\bar{x}=4,03$) daha yüksek bulunmuştur.

5. TARTIŞMA

Bu çalışma İstanbul'da yaşayan ve 20-45 yaş aralığında olan bireylerin erken dönemde yaşamış olabilecek travmaların yetişkinlik dönemi yakın ilişkilerinde sergiledikleri bağlanma davranışının kaygı ve kaçınma boyutları üzerinden ele alınması amaçlamıştır. Bireylerin hali hazırda bir ilişki içinde olduklarına bakılmaksızın veriler toplanmıştır. Bu bölümde araştırmanın sonuçları literatür çerçevesinde ele alınacaktır. Bitiminde ise araştırmanın sınırlılıklarına ve önerilere yer verilecektir.

5.1. Yiye Kaygı ve Kaçınma Boyutları, Bağlanma Stilleri ve Çocukluk Çağı Travmalarının Cinsiyet Değişkeni Açısından İncelenmesine Yönelik Bulguların Tartışılması

Çalışma verileri kullanılan ölçeklerin alt boyutları üzerinden analiz edilmiştir. Tüm bu boyutların cinsiyet değişkeniyle ilişkisinin sonuçları burada verilecektir.

Kaygı alt boyutu ve cinsiyetler arasında farklılık bulunmamakla beraber erkeklere ait ortalama kadınlara göre daha yüksek bulunmuştur. Kaçınma alt boyutunda ise cinsiyetler arası farklılık bulunmaktadır ve kadınların bu boyuttaki puanları erkeklere göre yüksektir. Yıldırım (2018), çalışmasında benzer şekilde kadınların bu boyuttan aldıkları puanın erkeklerden yüksek olduğunu bulmuştur. Işınsoy (2003), cinsiyet ile söz konusu boyutları kıyasladığı çalışmasında kaçınma puanları ile cinsiyet arasında anlamlı farklılık bulmuştur. Bu sonuçlar çalışmayı destekler niteliktedir ancak Bartholomew ve Horowitz (1991) ise, kadınlarda kaygı boyutunun erkeklere göre yüksek olduğunu ortaya belirtmiştir. Benzer şekilde, Ergin ve Dağ (2013) çalışmalarında kaygı boyutu üzerinden yaptıkları kıyaslamada kadınların daha yüksek puan aldıklarını bulmuşlardır. Buradaki farklılık kadın ve erkek katılımcı sayılarının dengeli dağılmamasından kaynaklanabilir.

Bağlanma stilleri dört alt boyutu ile cinsiyetin ilişkisi incelendiğinde; güvenli, saplantılı ve kayıtsız bağlanmada erkeklerin ortalamaları yüksek bulunmuştur. Korkulu bağlanmada ise küçük bir fark ile yine erkeklerin ortalamaları yüksek bulunmuştur ve bu stil hariç diğer tüm stillerde gruplar arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır. Literatüre bakıldığında bu konuda bulgular farklılık göstermektedir. Sümer ve Şahin (2009) ile Atik (2013), cinsiyete göre bağlanma stillerinin değişmediğini bulmuşlardır. Ancak cinsiyete göre bağlanma stillerinin değiştiğini bulan çalışmalar da mevcuttur (Bartholomew and Horowitz, 1991; Schmitt, 2005; Jackson and Kirkpatrick, 2007).

Bartholomew ve Horowitz (1991), kayıtsız bağlanmanın kadınlara göre erkeklerde daha fazla olduğunu ortaya koymuştur. Sümer ve Güngör (1999), Beştav (2007), kayıtsız bağlanmanın kadınlara göre erkeklerde daha fazla olduğunu belirtmiştir. Erözkan (2011), araştırmasında erkeklerin korkulu bağlanma ortalamalarını kadınlara göre düşük bulmuştur. Konyalıoğlu (2000) çalışmasında, erkeklerin güvenli bağlanma ortalamalarının kadınlardan yüksek olduğunu bulmuştur. Aynı şekilde Erözkan (2004), erkeklerin güvenli bağlanma puanlarının yüksek olduğunu bulmuştur. Bu da bağlanma stillerinde cinsiyetin etkisinin olduğunu ve buna göre farklılaştığını göstermesi bulguları desteklemektedir.

Çocukluk çağı travmaları ve cinsiyet ilişkisini belirlemek için uygulanan analiz sonucunda fiziksel istismar ve ihmalde gruplar arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır. Cinsel istismar dışında tüm alt gruplarda erkeklerin ortalamalarının daha yüksek sonucu elde edilmiştir. Literatür incelendiğinde, Çelik (2020) çalışmasında erkeklerin fiziksel istismar ve ihmal alt boyut ortalamalarının daha yüksek olduğu sonuca varmıştır. Bununla beraber benzer şekilde cinsel istismar ile cinsiyetler arasında anlamlı bir farklılığın olmadığını ortaya koymuştur. Cinsel istismarda farklılığın bulunmaması, katılımcı kişilerin bu alt grubu ölçen maddelere doğruyu yansıtan yanıt vermemiş olabileceklerinden dolayı söz olabilir. Kişilerin bu yaşantılarını dile getirmemeleri, hayatları boyunca saklamaları sıklıkla olabilmektedir (Feiring et al., 2002). Kişilerin terapötik süreçlerinde dahi açık bir şekilde bu olaylardan bahsetmede zorlandıkları, kaçınma sergiledikleri görülmektedir (Steil et al., 2011). Bunun sebebi ise bu kişilerin kendilerini suçlaması, olayın öğrenilmesi durumunda hayat düzeninin bozulacağına yönelik kaygı duymaları, utanmaları ve küçük düşeceklerine yönelik korkuların olmasıdır. Van Der Kolk (2018), travmatik

yaşantıya sahip olan yetişkinlerin bu yaşantıyı düzenleyecek kapasitelerinin olmaması durumunda inkarın gerçekleşeceğini öne sürmektedir. Bu yaşantının bilinç düzeyinde tanımlanması zorlaşacaktır. Özetle, katılımcıların inkar mekanizmasıyla soruları olduğu gibi cevaplamaktan çekinmiş olabilecekleri söylenebilir. Aynı zamanda katılımcıların cinsiyet açısından dağılımlarının eşit olmaması bir değer neden olabilir. Ancak cinsiyet grupları arasında farklılığın olmaması sonucu, bazı çalışmalara göre farklılık göstermektedir. Erkeklerle kıyasla kızların daha çok bu istismar türüne maruz kaldıklarını bildiren çalışmalar olmuştur. Bunlardan birinde ortaya çıkan sonuç, mağdurların %52'si kız, %48'i ise erkek çocuklardır (Jain, 1999).

Çocukluk çağı travmatik yaşantılarının konu alındığı bir çalışmada fiziksel istismarda erkeklerin ortalamaları kadınların ortalamalarından yüksek bulunmuştur (Zeren ve ark., 2012). Paralel olarak Baydemir ve ark., (2014) yaptıkları çalışmada fiziksel istismar, Mathews ve ark., (2007) çalışmasında ise fiziksel istismar ve ihmal de erkeklerde yüksek çıkmıştır.

Ülkemizde yapılan bir çalışmada fiziksel istismara uğramanın oranı %13,9 - %87 arasında farklılık göstermektedir (Güner ve ark., 2010). Cinsiyet değişkeni açısından ele alındığında, erkeklerin fiziksel istismar puanlarının daha yüksek olduğu bildirilmiştir (Aberle et al., 2007; MacMillan et al., 1997). Ünal (2014), erkeklerin duygusal ve fiziksel ihmalde kadınlardan yüksek puan aldığını ortaya koymuştur. Aynı şekilde Çağatay (2014), duygusal ihmalin erkeklerde daha yüksek görüldüğünü bildirmiştir. Erkeklerin ebeveyninden ya da birinden fiziksel açıdan şiddet görme oranlarının daha yüksek olduğu, kızların ise şiddete daha fazla tanıklık etmekte ve cinsel istismara uğramaktadır (Özçetinkaya, 2011). Sonuç itibarıyla tüm bu çalışmalar araştırma bulgularını desteklemektedir.

5.2. Ebeveyn Tutumları ile Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulguların Tartışılması

0-6 yaş arasında anneyle tanımlanan ilişki ile bağlanma stilleri arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Babayla tanımlanan ilişkide güvenli ve saplantılı bağlanma için anlamlı farklılık bulunmuştur. Anne tutumu ve bağlanma arasında bulunamayan ilişkinin tutum alt maddelerinin katılımcı sayılarının dengeli olarak dağılmaması sebebiyle olabilir. Literatüre bakıldığında Küçük (2020), anne ya da baba şeklinde ayırmadan ebeveyn tutumları altında yaptığı çalışmada, ebeveyn tutumları ve

bağlanma stilleri arasında anlamlı farklı bulmamıştır. Ancak ebeveynlerin çocuklarına karşı tutumlarının, çocuklarının hem psikososyal gelişimlerinde hem ilişkilerindeki bağlanma davranışlarında etkili olduğu bilinmektedir (Tire, 2011).

Demokratik tutumun güvenli bağlanmayla pozitif yönde ilişkilendirildiği bulgu da mevcuttur (Keskin ve Çam, 2008). Benzer şekilde Sümer ve Güngör (1999), ebeveyn tutumlarının benliğin özellikleri, bağlanma stilleri ve yakın ilişkilerden duyulan memnuniyet arasında ilişki bulmuştur. Bu çalışmada aynı zamanda baba tutumu ile güvenli, saplantılı ve kayıtsız bağlanma arasındaki farkları anlamlı bulmuşlardır. Bu da çalışma bulgusunu desteklemektedir. Yine bu çalışmada ebeveynlerin her ikisinden de algılanan ilgi ve kabulün güvenli bağlanmayla pozitif yönde, güvensiz bağlanma stilleriyle negatif yönde ve anlamlı ilişkisi saptanmıştır. Diğer yandan ebeveyn tutumlarında duyarlılığın yüksek olması çocuğun kendisiyle ilgili daha olumlu duygular beslemesini sağlamaktadır (Lamborn, 1991).

Çocuğun kendisine yönelik değerlendirmesi de bağlanma sisteminin bir parçası olarak ele alınmaktadır. Dolayısıyla bağlanma ile duyarlılık arasındaki bu ilişki, baba tutumu ve bağlanma arasında çıkan anlamlılığı anlamaya katkıda bulunabileceği söylenebilir.

5.3. Yiye Kaygı Boyutunun Bağlanma Stilleri ve Çocukluk Çağı Travmalarının İlişkisinin İncelenmesine Yönelik Bulguların Tartışılması

Kaygı boyutu güvenli bağlanma dışında tüm değişkenler ile pozitif ve anlamlı bir ilişki içerisindedir. Aynı zamanda travma alt boyutları kendi aralarında da bu tarzda bir ilişkiye sahiptir. Bu ilişki literatür tarafından da desteklenmektedir (Biçmen ve ark., 2016; Evren ve Ögel, 2003; Şenkal ve Işıklı, 2015).

Kurtuldu (2019) tez çalışmasında, duygusal ve fiziksel ihmal, cinsel istismar ile kaygı boyutu arasında pozitif ve anlamlı ilişki bulmuştur. Çocukluk çağı travmatik yaşantılarının artmasıyla kaygı boyutunda da artış olmaktadır. Kaygı alt boyutu ile duygusal istismar arasında pozitif ve anlamlı ilişki bulan çalışma (Widom et al., 2018), bulunan sonucu destekleyen bir diğer çalışmadır.

İstismar alt boyutlarının kendi aralarındaki ilişkiye bakılacak olursa, cinsel istismar için katı, işlevsiz ve kapalı yapı, babanın otoritesini şiddete dayandırması, rol karmaşalarının olduğu aileler risk etmenidir. Fiziksel şiddetin otoriteyi sağlama yolu

olarak görüldüğü bu ailelerde cinsel istismar da beraberinde ortaya çıkabilmektedir (Taner ve Gökler, 2004). Her iki istismar türü sadece beden ile sınırlı değildir, burada duygusal yönden istismarın da yaşanabilmesi söz olabilmektedir. Cinsel istismarın penetrasyon ve şiddeti de barındırması halinde duygusal yönden istismara uğramanın da gelişebileceği çalışmalarca belirtilmektedir (Martin et al., 2004).

Alt boyutlar arasından ortalaması en yüksek olan duygusal yönden ihmaldir. Mathews, Kaur ve Stein'in (2007), örneklemini üniversite öğrencilerinin oluşturduğu çalışmalarında benzer şekilde en yüksek puana sahip olan bu alt boyuttur. Ergin (2015), suça dahil olan çocuklarla yürüttüğü çalışmasında yine duygusal ihmal ortalamaları diğer alt gruplardan daha yüksektir. Bağırıp çağırma, azarlama, küfretme, çocuğu bir yere kapatma tarzı eylemlerin yaşanma sıklığı da fazladır (Güler ve ark., 2002). Bu doğrultuda bireylerin ihmale daha çok uğradıkları söylenebilir.

Duygusal istismar ile kaçınma boyutu arasında anlamlı ve pozitif ilişkinin bulunduğu çalışma (Widom et al., 2018), araştırma bulgusunu desteklemektedir. Kaçınma boyutu güvenli bağlanma ve fiziksel istismar dışında diğer alt boyutlarla pozitif ve anlamlı bir ilişki içerisindedir. Fiziksel istismarla ise ilişki bulunamamıştır. Aynı zamanda bağlanma stilleri ile çocukluk çağı travmaları alt boyutları ayrı ayrı kendi aralarında pozitif yönde ve anlamlı ilişkiye sahiptir. Kurtuldu (2019) çalışmasında, cinsel ve fiziksel istismar, fiziksel ve duygusal ihmal ile kaçınma boyutu arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu sonucunu bulmuştur. Bu sonuçlar araştırma bulgularıyla uyumlu olmakla beraber fiziksel istismar boyutu ile bulunan ilişki araştırmamızda bulunmamıştır.

Fiziksel ihmal diğer travmatik yaşantılar gibi bireyin bütünlüğünü sarsmaktadır. Birey bu yaşantıyı tekrar deneyimlemekten korktuğu için ilişki kurmaktan kaygı duyup kaçınabilmektedirler. İlgili araştırmalar gösteriyor ki fiziksel ihmal, duygusal ihmal ve istismar ile çok sık yaşanabilmektedir (Scher et al., 2004). Benzer şekilde cinsel istismar ile karşı karşıya kalan bireyler de ilişkiler konusunda kaygılanıp kaçınabilmektedirler.

Araştırma bulgularına bakıldığında güvenli bağlanmanın hiçbir çocukluk çağı travma alt boyutlarıyla ilişkisi yoktur. Korkulu bağlanmanın cinsel istismar dışında diğer travma alt boyutlarıyla; saplantılı ve kayıtsız bağlanmanın ise sadece duygusal istismar ile pozitif ve anlamlı ilişkisi vardır. Çalışmalara bakıldığında fiziksel, cinsel

ve duygusal açıdan istismar kayıtsız, korkulu ve saplantılı bağlanma ile anlamlı pozitif ilişkili; güvenli bağlanma ile anlamlı negatif ilişkili bulunmuştur (Erozkan, 2016). Çocukluk çağı travmaları ile kayıtsız, korkulu ve saplantılı bağlanma arasındaki bu ilişkiyi destekleyen bir çalışmalar vardır. Stalker ve Davis (1995), çalışmalarında cinsel istismara uğrayan kişilerin büyük kısmında güvensiz bağlanmanın olduğunu bildirmişlerdir. Styron ve Janoff-Bulman (1997) ve Alexander (1993) da çalışmalarında benzer ilişkiyi ortaya koymuşlardır. Riggs ve Kaminski (2010), erken dönem travmatik yaşantılarında duygusal istismarın bağlanmaya yönelik kaygının da çok önemli olduğunu ve tüm travmatik yaşantıların bir yana duygusal istismarın güvensiz bağlanma stilleri için ek bir risk etmeni olduğunu bildirmişlerdir.

Bağlanma kuramına göre yaşamın ilk aylarında kurulan ilişki güven ya da güvensizlik temelinde oluşmaktadır. Olumlu yaşantılarla beraber çocuk diğerlerine karşı güven duygusuna sahip olacaktır ancak erken dönemdeki deneyimlenen olumsuz yaşantılar bu güven duygusunun gelişmesine engel olacaktır. Bu tarz deneyime sahip bireyler hem benliklerine hem de diğerlerine yönelik olumlu olmayan düşünceler geliştirebilmektedir. Bireyin kendisine ve dünyaya ya da diğerlerine yönelik tüm bu algılarına içsel modeller adı verilmektedir. Çocuklar örseleyici yaşantılara maruz kaldıklarında dünyayı tehlikeli şeklinde algıları bir içsel model geliştirmektedir. Bu erken dönem yaşantılarında güçsüz olduklarından dolayı yetişkinlikte de kendilerini bu şekilde görüp değerlerini ve yeterliliklerini olduğu gibi değerlendirmemektedirler (Briere and Elliot, 1994).

Yaşanan travmatik olayların sonunda bireyin duygusal açıdan yaşayacağı yoksunluk ilişkilerde bozulmalara sebep olabilmektedir. Kişi ilişkiyi başlatıp sürdürmekte zorluk yaşayabilmekte ve dolayısıyla kaçınma davranışı da sergileyebilmektedir (Earls, 2010). Araştırma sonuçlarıyla paralel olarak çocukluk çağı travmatik yaşantıları bağlanma davranışıyla ilişkili olup yakın ilişkileri etkileyebilmektedir.

6. SONUÇLAR

Bağlanma stilleri cinsiyet değişkeni açısından incelendiğinde; güvenli bağlanma değişkenine göre gruplar arası ortalamalarda anlamlı farklılık vardır. Erkeklerin ortalamaları kadınlara göre yüksek bulunmuştur.

Korkulu bağlanma değişkenine göre gruplar arası ortalamalarda anlamlı farklılık yoktur. Erkeklerin ortalamaları kadınlara göre küçük bir farkla yüksek bulunmuştur.

Saplantılı bağlanma değişkenine göre gruplar arası ortalamalarda anlamlı farklılık vardır. Erkeklerin ortalamaları kadınlara göre yüksek bulunmuştur

Kayıtsız bağlanma değişkenine göre gruplar arası anlamlı farklılık vardır. Erkeklerin ortalamaları kadınlara göre yüksek bulunmuştur.

Çocukluk çağı travmaları cinsiyet değişkeni açısından incelendiğinde; cinsel istismar değişkenine göre gruplar arası ortalamalarda anlamlı farklılık yoktur. Kadınlarda erkeklere göre yüksek bulunmuştur.

Duygusal istismar değişkenine göre gruplar arası ortalamalarda anlamlı farklılık yoktur. Erkeklerde kadınlara göre yüksek bulunmuştur.

Fiziksel ihmal değişkenine göre gruplar arası ortalamalarda anlamlı farklılık vardır. Erkeklerde kadınlara göre yüksek bulunmuştur.

Duygusal ihmal değişkenine göre gruplar arası ortalamalarda anlamlı farklılık yoktur. Erkeklerde kadınlara göre yüksek bulunmuştur.

Fiziksel istismar değişkenine göre gruplar arası ortalamalarda anlamlı farklılık vardır. Erkeklerde kadınlara göre yüksek bulunmuştur.

Yiye kaygı alt boyutu cinsiyet açısından incelendiğinde; gruplar arası ortalamalarda anlamlı farklılık yoktur. Kaygı boyutu erkeklerde kadınlara göre yüksek bulunmuştur.

Yiye kaçınma alt boyutu cinsiyet açısından incelendiğinde; gruplar arası ortalamalarda anlamlı farklılık vardır. Kadınlarda erkeklere göre yüksek bulunmuştur.

Yiye kaygı alt boyutu ile yiye kaçınma boyutu arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki vardır. Güvenli bağlanma arasında negatif yönde ve anlamlı, korkulu bağlanma arasında pozitif yönde ve anlamlı, saplantılı bağlanma ile arasında pozitif yönde ve anlamlı, kayıtsız bağlanma ile arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki vardır.

Cinsel istismar ile arasında pozitif yönde ve anlamlı, duygusal istismar ile arasında pozitif yönde ve anlamlı, fiziksel ihmal ile arasında pozitif yönde ve anlamlı ve duygusal ihmal ile arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki vardır. Fiziksel istismar ile pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Yiye kaçınma alt boyutu ile güvenli bağlanma arasında negatif yönde ve anlamlı, korkulu bağlanma ile arasında pozitif yönde ve anlamlı, saplantılı bağlanma ile arasında pozitif yönde ve anlamlı, kayıtsız bağlanma ile arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki vardır.

Cinsel istismar ile arasında pozitif yönde ve anlamlı, duygusal istismar ile arasında pozitif yönde ve anlamlı, fiziksel ihmal ile arasında pozitif yönde ve anlamlı ve duygusal ihmal ile arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki vardır. Fiziksel istismar ile ise ilişki bulunmamıştır.

Kaygı alt boyutunu; güvenli bağlanma negatif ve anlamlı, korkulu bağlanma pozitif ve anlamlı, saplantılı bağlanma pozitif ve anlamlı, kayıtsız bağlanma negatif ve anlamlı, cinsel istismar pozitif ve anlamlı ve duygusal istismar pozitif ve anlamlı yordamaktadır.

Kaçınma boyutunu; güvenli bağlanma negatif ve anlamlı, korkulu bağlanma pozitif ve anlamlı yordamaktadır.

Saplantılı ve kayıtsız bağlanma bu boyutu yordamamaktadır

Cinsel ve duygusal istismar bu boyutu yordamamaktadır.

Fiziksel ve duygusal ihmal bu boyutu yordamamaktadır

7. ÖNERİLER

Araştırma örneklemini sadece 20-45 yaş aralığında ve İstanbul'da yaşayan kişiler oluşturmaktadır. Yaş aralığının genişletilerek farklı illerde yaşayan ve katılımcı sayısının cinsiyetler açısından olabildiğince dengeli olduğu bir örneklem ile çalışılabilir. Bu örneklem klinik gruplardan da oluşabilir.

Verilerin toplanmasında kullanılan ölçeklerin hepsi öz bildirim temeline dayanmaktadır. Burada örneği bağlanma davranışının ölçümünde ölçekle beraber Yetişkin Bağlanma Görüşmesi'nin de gerçekleştirilmesi önerilmektedir.

Travmalar içerisinde özellikle cinsel istismar yaşantıları açıklanması klinik ortamlarda dahi zor ve zaman alıcı yaşantılardır. Dolayısıyla ilgili ölçek maddelerine cevap verirken katılımcıların bunu gizleyebileceği unutulmamalıdır. Aynı zamanda istismar ve ihmal yaşantılarının çeşitli boyutları bu çalışmada incelenememiştir. Bu sebeple bu konuyla ilgili yapılacak çalışmalarda boylamsal yöntemin kullanması katkı sağlayıcı olacaktır. Erken dönem travmatik yaşantılar multidisipliner yaklaşımı da gerektirmedi. Konuyla ilgili ailelerin bilgilendirilmesi, ailelerin çocuklarına onları korkutmadan yanlış dokunmayı, kendisini tanımasını ve çocuğun kendisini nasıl koruyacağını öğretmesi, eğitim ve refah seviyelerinin iyileştirilmeye çalışılması, toplumda farkındalığın arttırılması, aile içerisinde yaşanan riskli olayların tespit ve önlenmesinde alanında uzman kişilerin psikososyal destek çalışmalarını gerçekleştirmeleri önem arz etmektedir.

İnsan yaşamı için önemli olan kavramlardan biri de bağlanmadır. Yaşamın ilk aylarında kurulan ilk bağın yetişkinlikteki ilişkileri de etkileyebilmektedir. Bağlanmada etkin rol oynayan ebeveynlerin bağlanma konusunda bilgilendirilmelerinin önemli olduğu düşünülmektedir. Sadece ebeveynlerin değil, yetişkinlerin de bağlanma sistemini ve bu sistemdeki sorunların yakın ilişkilerindeki yansımalarının nasıl olduğunu, çözüm için neler yapabileceklerin öğrenmeleri; bunun yanı sıra çocukluk çağı travmalarının da bağlanma davranışlarını ve yakın ilişkileri de nasıl etkilediği konusunda bilgilendirmeler de önemli olacaktır.

8. KAYNAKLAR

Aberle N, Ratković-Blazević V, Mitrović-Dittrich D, Cocha R, Stoić A, Bubić J, Boranić M., (2007). Emotional and physical abuse in family: survey among high school adolescents. *Croat Med J.*; 48: 240-248.

Abraham M. (2001). İnsan olmanın psikolojisi (Çev. O. Gündüz), Kuraldışı Yayıncılık, İstanbul.

Açık, Ö. (2008). Evlilik Uyumu ve Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişki. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), İzmir.

Ainsworth, M. S., Blehar, M. C., Waters, E. and Wall, S. (1978). Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation. Oxford, England: Lawrence Erlbaum.

Ainsworth, M., and Salter, D. (1978), Patterns of Attachment: A Psychological Study of the Strange Situation, Erlbaum, Hillsdale, NJ.

Ainsworth, M. (1979). Attachment as related to mother-infant interaction. In J. S. Rosenblatt, R. A. Hinde, C. Beer, & M. Busnel (Eds.), *Advances in the study of behavior* (Vol. 9). New York: Wiley.

Ainsworth, M. (1989). Attachments beyond Infancy. *American Psychologist*, 44, 709-716.

Ainsworth, M. and Bowlby, J. (1991). An ethological approach to personality development. *American Psychologist*, 46, 333-341

Aktepe, E. (2009). Çocukluk çağı cinsel istismarı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 1, 95-119.

Alexander, P.C. (1993). The differential effects of abuse characteristics and attachment in the prediction of long-term effects of sexual abuse, *Journal of Interpersonal Violence*, 8 (3): 346-362.

Anda, R. F., Felitti, V. J., Bremner, J., et al. (2006). The enduring effects of abuse and related adverse experiences in childhood. *European archives of psychiatry and clinical neuroscience*, 256(3), 174-186.

Aral, N. ve Gürsoy, F. (2001). Çocuk Hakları Çerçevesinde Çocuk İhmal ve İstismarı. *Milli Eğitim Dergisi*. 151: 36–39.

Arı, F. (2015). “Evliliklerinde sorun yaşayan bireylerin bağlanma stilleri ve erken dönem uyumsuz şemalarının incelenmesi”, Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Arıcioğlu, A. (2003). Sekizinci sınıf öğrencilerinin algıladıkları duygusal istismarın yordanması. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara

Aron, A., Paris, M., and Aron, E. N. (1995). Falling in love: Prospective studies of self concept change. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69(6).

Atak, H., ve Taştan, N. (2012). Romantik İlişkiler ve Aşk. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry.

Atik, E.L. (2013). Liseli ergenlerde bağlanma stilleri ve psikolojik sağlamlık düzeyleri arasındaki ilişkide öz-yansıtma ve içgörünün rolü, İstanbul Bilim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Banase, R. (2004). Attachment style and marital satisfaction: Evidence for dyadic configuration effects. *Journal of Social and Personal Relationships*, 21, 273–282.

Bartholomew, K. (1990). Avoidance of intimacy: An attachment perspective, *Journal of Social and Personal Relationship*, 7(2), 147–178, s.164.

Bartholomew, K., Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: A test of a four category model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61 (2), 226-244.

Bartholomew, K., Shaver, P. R. (1998). Methods of assessing adult attachment. *Attachment theory and close relationships*, 25-45.

Baydemir, C., Acikgoz, A., Derince, D., Kaya, Y., Ongun, E., ve Kok, H. (2014). The effect of childhood trauma life on self-esteem in school of health students in a province of western Turkey. *Life Sci J*, 11, 749-757.

Bayhan, P., ve Işıtan, S. (2010). Ergenlik döneminde ilişkiler: Akran ve romantik ilişkilere genel bakış. *Aile ve Toplum Dergisi*, 5(20), 33-44.

Ben-Ari, R. and Hirshberg, I. (2009). Attachment styles, conflict perception, and adolescents' strategies of coping with interpersonal conflict. *Negotiation Journal*.

Berman, W.H., Marcus, L. and Berman, E.R. (1994) Attachment in marital relationships. Michael B. Sperling ve William H. Berman (Eds.). *Attachment in adults: Clinical and developmental perspectives*(pp. 204-231). New York: The Guilford Press

Bernstein, D., Fink, L.A., Handelsman, L., Foote, J., Lovejoy, M., Wenzel, K., Sapareto, E. and Ruggiero, J. (1994). Initial reliability and validity of a new retrospective measure of child abuse and neglect. *The American Journal of Psychiatry*, 151(8), 1132-6.

Berscheid, E., and Peplau, L. A. (1983). The emerging science of relationships. In H. H., Kelley, E. Berscheid, A Chirstensen, J. H. Harvey, T.L Huston, & G. Levinger, *Close Relationships*. Percheron Press.

Beştav, F. G. (2007). Romantik ilişki doyumu ile cinsiyet, bağlanma stilleri, rasyonel olmayan inançlar ve aşka ilişkin tutumlar arasındaki ilişkilerin incelenmesi (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi.

Beyazıt, U. ve Ayhan, AB (2015). Türkiye’de yapılmış çocuğun mağdur olduğu cinsel istismar olgularını konu alan bilimsel çalışmaların incelenmesi. *International Journal of Social Science*, 31:443-453.

Beyazova, U. (2014). İhmal. Çocuk İstismarına ve İhmaline Yaklaşım. Temel Bilgiler (Orman, ed.) Akademisyen Tıp Kitabevi.

Biçer, B.K., Özcebe, H., Köse, E., Köse, O. ve Ünlü, H. (2017). Türkiye’de Ailelerin Fiziksel Ceza Uygulamalarına Bakışı: Karşılaştırmalı İnceleme. *Türkiye Çocuk Hast Derg/Turkish J Pediatr Dis*, 2, 90-97.

Bilir, Ş, Arı, M, Atik, B, San, N. P. (1987). Konya, Kayseri, Denizli İl Merkezlerinde 4 12 Yaş Grubu 4003 Çocuk Üzerinde Dövülme Sıklığı ve Bununla İlgili Bazı Duygusal Sorunların Taranması. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi, 2, 3-9.

Bowlby, J. (1958). The nature of the child's tie to his mother. The International Journal of Psychoanalysis, 39,350-373.

Bowlby, J. (1969). "Attachment. Attachment and loss: Vol. 1. Loss", New York: Basic Books. s.194.

Bowlby, J. (1973). Attachment and Loss, Vol. II. Separation, Anxiety and Anger, Basic Books, New York.

Bowlby, J. (1979). The Making and Breaking of Affectional Bonds, Routledge, London Bowlby J. (1980). Attachment and Loss: Vol 3 Loss, Basic Books, New York.

Bowlby J. (1982). Attachment and Loss: Vol 1 Attachment, 2nd ed., Basic Books, New York.

Bowlby, J. (1988). Developmental Psychiatry Comes Of Age, American Journal of Psychiatry. Jan;145(1), p.1-10.

Bowlby, J. (1999). Attachment And Loss. New York: Basic Books.

Bowlby J. (2012b). Güvenli Bir Dayanak. S. Güneri (Çev.) İstanbul: Psikoterapi Enstitüsü Yayınları

Bozkurt, S. (2006). Temas biçimleriyle bağlanma stilleri ve kişilerarası şemalar arasındaki ilişkilerin incelenmesi (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi.

Bradbury, L. L. and Shaffer, A. (2012). "Emotion Dysregulation Mediates the Link between Childhood Emotional Maltreatment and Young Adult Romantic Relationship Satisfaction". Journal of Agression, Maltreatment and Trauma, 21, 497-515.

Brehm, S.S. (1992): Intimate relationships. New York: McGraw-Hill, 2. Baskı

Brehm, S. S., Kassin S. M., and Fein, S. (2002). Social psychology (5. Basım).

Brennan, K., Clark, C. and Shaver, P. (1998). "Self-Report Measurement of Adult Attachment", Attachment Theory and Close Relationships, ed. J. A. Simpson – W. S. Rholes, Guilford Press.

Bretherton, I., Biringen, Z., et al. (1989). Attachment: The Parental Perspective. Infant Mental Health Journal, 10(3).

Bretherton, I. (1990). Communication Patterns, Internal Working Models, And The Intergeneratioanal Transmission Of Attachment Relations. Infant Mental Health Journal, 11, 237-467.

Bretherton, I. (1992). The Origins of Attachment Theory: John Bowlby And Mary Ainsworth. Development Psychology, 28, 759-775.

Briere, J., and Runtz, M. (1990). Differential adult symptomatology associated with three types of child abuse histories. *Child Abuse & Neglect*, 14, 357–364.

Briere, J. (1992). *Child Abuse Trauma*. Newbury Park. California: Sage Publications Ltd.

Briere, J. N., and Elliot, D. M. (1994). Immediate and long-term impacts of child sexual abuse. *The Future of Children*, 4, 54–69.

Broemer, P. and Blümle, M. (2003). Self- views in close relationships: The influence of attachment styles. *British Journal of Social Psychology*, 42(3), 445-460.

Brown, B. B., Feiring, C., and Furman, W. (1999). *Missing the love boat: Why researchers have shied away. The Development of Romantic Relationships in Adolescence* (s. 1-18). Newyork: Cambridge University Press.

Browne, A., and Finkelhor, D. (1986). Impact of child sexual abuse: A review of the research. *Psychological Bulletin*, 99, 66–77.

Browne, C. and Winkelman, C. (2007). The effect of childhood trauma on later psychological adjustment. *Journal of Interpersonal Violence*, 22(6), 684-697.

Bulut I. (1996). Genç anne ve çocuk istismarı. Bizim Büro.

Burger, J. M. (2006). Kişilik. *Kaknüs Psikoloji*.

Burns, E. E., Jackson, J. L., and Harding, H. G. (2010). Child maltreatment, emotion regulation, and posttraumatic stress: The impact of emotional abuse. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 19, 801-819.

Büyüköztürk, Ş. (2019). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi

Calvete, E., Corral S. and Este´vez, A. (2007). Cognitive and coping mechanisms in the interplay between intimate partner violence and depression. *Anxiety, Stress, & Coping*, 20(4), 369-382.

Calvete, E., Corral, S. and Estévez, A. (2008). Coping as a mediator and moderator between intimate partner violence and symptoms of anxiety and depression. *Violence Against Women*, 14(8), 886-904.

Campbell, L., Simpson, J. A., et al. (2005). Perceptions of conflict and support in romantic relationships: the role of attachment anxiety. *Journal of Personality and Social Psychology*, 88(3), 510-531

Carlson, V., Cicchetti, D., et al. (1989). Disorganized / disoriented attachment relationships in maltreated infants. *Developmental Psychology*, 25, 525-531.

Claussen, A., and Crittenden, P. (1991). Physical and psychological maltreatment: relations among types of maltreatment. *Child Abuse & Neglect*, 15, 5–18.

Collins, N. L. and Read, S. J. (1990). Adult Attachment, Working Models, and Relationship Quality in Dating Couples. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58(4), 644

Collins, A. (2003). More than myth: The developmental significance of romantic relationships during adolescence, *Journal of research on adolescence*, 13(1), s.1-24.

Colman, R. A., and Widom, C. S. (2004). Childhood abuse and neglect and adult intimate relationships: a prospective study. *Child Abuse & Neglect*; 28,1133–1151

Connell-Carrick K., and Scannapieco M. (2006). Ecological correlates of neglect in infants and toddlers. *J Interpers Violence*, 21:299-316.

Connolly, J. A., & Konarski, R. (1994). “Peer self-concept in adolescence: Analysis of factor structure and of associations with peer experience”. *Journal of Research on Adolescence*, 4, 385–403.

Connolly, J. and Goldberg, A. (1999). Romantic relationships in adolescence: The role of friends and peers in the emergence and development. In W. Furman, B. B. Brown & C. Feiring (Eds.), *The development of romantic relationships in adolescence* (pp. 266- 290). UK: Cambridge University Press.

Cooper, M. L., Shaver, P. R., and Collins, N. L. (1998). Attachment Styles, Emotion Regulation, and Adjustment in Adolescence. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74 (5), 1380-1397.

Cozolino, L. (2006). *İnsan İlişkilerinin Nörobilimi-Bağlanma ve Sosyal Beynin Gelişimi*. (M. Benveniste, Çev.) İstanbul: Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları

Creasey, G, Kershaw, K., and Boston, A. (1999). Conflict management with friends and romantic partners: The role of attachment and negative mood regulation expectancies. *Journal of Youth and Adolescence*, 28.

Crowell, J.A., and Treboux, D. (1995). “A Review of Adult Attachment Measures: Implications for Theory and Research”, *Social Development*, 4, pp. 294-327

Curun, F. ve Çapkın, M. (2014). Romantik kıskançlığın bağlanma stilleri, benlik saygısı, kişilik özellikleri ve evlilik doyumu açısından yordanması. *Psikoloji Çalışmaları Dergisi*, 34(1), 1-22.

Çağatay, S.E. (2014). “Üniversite Öğrencilerinin Çocukluk Çağı Travmatik Yaşantı Düzeyi İle Bağlanma Stilleri ve Savunma Mekanizmaları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, *Yüksek Lisans Tezi*, T.C. İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul

Çakmak-Tolan, Ö. (2002). *Üniversite Öğrencilerinde Kaygı Belirtileri ve Bağlanma Biçimleri İle Kişilerarası Şemalar Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi.

Çalışır, M. (2009). “Yetişkin Bağlanma Kuramı ve Duygulanım Düzenleme Stratejilerinin Depresyonla İlişkisi, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*”, 1(3): 240-255

Çaplı, O. (1992). *Evlenmeye hazır mısınız?*. Bilgi Yayınevi.

Çelik, S., (2020). *Çocukluk Çağı Travmaları, Duygu Düzenleme Becerileri ve Bilinçli Farkındalık Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Işık Üniversitesi.

Dattilio, F.M. (2012). *Bilişsel davranışçı çift ve aile terapisi*. M.Benveniste, S.Kızıldaş ve P.Turanlı (Çev.), İstanbul: Psikoterapi Eğitim Yayınları.

Davis, J. L. and Petretic-Jackson, P. A. (2000). The impact of child sexual abuse on adult interpersonal functioning: A review and synthesis of the empirical literature. *Aggression and Violent Behavior*, 5(3), 291–323

Davis, J. and Petretic-Jackson, P. & Ting, L. (2001). Intimacy dysfunction and trauma symptomatology: long-term correlates of different types of child abuse. *Journal of Traumatic Stress*, 14, 63–79

Deniz, M.E. (2006). “Ergenlerde Bağlanma Stilleri ile Çocukluk İstismarları ve Suçluluk-Utanç Arasındaki İlişki”, *Eurasian Journal of Educational Research*, 22:89-99.

Deniz, M. E. (2011). Karar Verme Stilleri ve Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Bağlanma Stilleri Açısından İncelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11 (1), 97- 113.

Depanfilis, D. (2006). Child neglect: A guide for prevention, assesment and intervention.

DePaul, J., and Guibert, M. (2008). Empathy and child neglect: A theoretical model. *Child Abuse & Neglect*, 32, 1063–1071.

Doğan, T. (2012). Sağlıklı duygusal ilişkiler geliştirmede psikodramanın rolü: Bir olgu sunumu. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(37), 49-60.

Dönmez, A. (Ed.). (2009). *Yakın İlişkiler Psikolojisi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Earls, L. (2010). “The relationship between adult attachment and trauma,” Department of Psychology, Eastern Michigan University, USA.

Eken, S. B. (2018). Romantik kıskançlığın erken dönem uyum bozucu şemalar ve çocukluk travmaları ile ilişkisi. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.

Erden-İmamoğlu, S. (2009). *Kişilerarası İlişkiler*, Yeni İnsan Yayınevi.

Ergin, B.E., ve Dağ, İ. (2013). Kişilerarası problem çözme davranışları, yetişkinlerdeki bağlanma yönelimleri ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkiler. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 14:36-45.

Ergin, G. (2015). An evaluation of childhood trauma and perceived parenting style among justice-involved Youth: The case study in Maltepe child and youth closed-prison. Unpublished master’s thesis, Bahçeşehir University, School of Sciences, İstanbul.

Erkman F. Çocukların duygusal ezimi. *Çocuk İstismarı ve ihmali*. 2. Baskı. Ankara:Çocuk İstismarını ve İhmalini Önleme Derneği; 1999.s: 127-134

Erozkan, A. (2016). The link between types of attachment and childhood trauma. *Universal journal of educational research*, 4(5), 1071-1079

Eryılmaz, A. ve Ercan, L. (2010) Beliren yetişkinlikte romantik yakınlığı başlatma: Yakınlığa karşı yalıtılmışlık mı?. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4 (34), 119-127.

Evren, C. ve Ögel, K. (2003). Alkol/Madde Bağımlılarında Dissosiyatif Belirtiler ve Çocukluk Çağı Travması, Depresyon, Anksiyete ve Alkol/Madde Kullanımı ile İlişkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 4, 30-37.

Feeney, J. A. and Noller, P. (1990). Attachment style as a predictor of adult romantic relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58, 281-291.

Feeney, J. and Hohaus, L. (2001). Attachment and spousal caregiving. *Personal Relationships*, 8, 21-39

Feeney, J. A. and Karantzas, G. C. (2017). Couple conflict: insights from an attachment perspective. *Current Opinion in Psychology*.

Feiring, C. (1996). Concepts of Romance in 15-Year-Old Adolescents. *Journal of Research on Adolescence*, 6(2), 181-200.

Feiring, C., Taska, L., and Lewis, M. (2002). Adjustment Following Sexual Abuse Discovery: The Role of Shame and Attributional Style. *Developmental Psychology*, 38(1), 79.

Fergusson, D. M., Horwood, L. J. et al. (1996). Childhood sexual abuse and psychiatric disorder in young adulthood: II. Psychiatric outcomes of childhood sexual abuse. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 35(10), 1365-1374.

Ferguson, D. M., Horwood, L. J. et al. (1997). Childhood sexual abuse, adolescent sexual behaviours and sexual victimization. *Child Abuse and Neglect*, 21, 789-803.

Finkelhor, D. and Browne, A. (1985). The traumatic impact of child sexual abuse: A conceptualization. *American Journal of Orthopsychiatry*, 66, 530-541.

Fletcher, G. J., Simpson, J. A. et al. (2015). Pair-bonding, romantic love, and evolution: The curious case of Homo sapiens. *Perspectives on Psychological Science*, 10(1), 20-36

Florsheim, P. and Moore, D. R. (2008). Observing differences between healthy and unhealthy adolescent romantic relationships: Substance abuse and interpersonal process. *Journal of Adolescence*, 31, 795-814.

Fraley, R. C. and Shaver, P. R. (2000). Adult romantic attachment: theoretical developments, emerging controversies and unanswered questions, *Review of General Psychology*, 4, 132-154.

Friedman, K. (2010). Early childhood abuse and neglect: exploring the consequences effects and treatment. California Polytechnic State University

Friedrich WN, Fisher JL. et al. (2001). Child Sexual Behavior Inventory: Normative, psychiatric, and sexual abuse comparisons. *Child Maltreat*, 6:37-49.

Furman, W. (2002). The emerging field of adolescent romantic relationships. *Current Directions in Psychological Science*, 11, 177-180.

Gaffney, D. (2003). PTSD, RTS and child abuse accommodation syndrome: therapeutic tools or fact-finding aids. *Pace Law Rev*, 24:271-291

Gay, L.E., Harding, H. G. et al. (2013). Attachment style and early maladaptive schemas as mediators of the relationship between childhood emotional abuse and intimate partner violence. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 22, 408-424.

George, D., and Mallery, M. (2010). *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference*, 17.0 update (10th ed.) Pearson.

- Gittleman, M.G., Klein, M.H. et al. (1998). Recollections of parental behaviour, adult attachment and Mental Health: Mediating and Moderating Effects. *Psychological Medicine*. 28(6):1443-1455.
- Glaser, D. (2002). Emotional abuse and neglect (psychological maltreatment): A conceptual framework. *Child abuse & neglect*, 26(6-7), 697-714
- Golge ZB., Yavuz, MF. ve Basol, I. (2003) Classifying rape cases in Turkey. *Forensic Sci Int*, 136:296-297.
- Gonzaga, G. C., Keltner, D. et al. (2001). Love and the commitment problem in romantic relations and friendship. *Journal of Personality and Social Psychology*, 81(2), 247–262.
- Gökler, R. (2006). Eğitimde çocuk istismarı ve ihmaline genel bir bakış. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3, 47-76.
- Güler, N., Uzun, S., Boztaş, Z. ve ark. (2002). Anneleri tarafından çocuklara uygulanan istismar/ihmal davranışı ve bunu etkileyen faktörler. *Cerrahpaşa Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*. 24(3), 128-134.
- Güloğlu, B., Kararımak, Ö. ve Emiral, E. (2016). Çocukluk Çağı Travmalarının Tinsellik ve Affetme Üzerindeki Rolü. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 17(4), 309-316
- Güloğlu, B., ve Kararımak, Ö. (2017). Erken çocuklukta baba kaybında bağlanma biçimleri ve yakın ilişkilerdeki psikolojik eğilimler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği*, 7(47), 99–115.
- Gülyüksel Akdağ, F. ve Cihangir Çankaya, Z. (2015). Evli bireylerde psikolojik iyi oluşun yordanması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3), 646- 662.
- Gündoğan, M. (2015). Eşlerin bağlanma tarzları ile çift uyum düzeyi arasındaki ilişkinin araştırılması. *Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi. Tıp Fakültesi Tıpta Uzmanlık Tezi*.
- Güner, Şİ., Güner, S, ve Şahan, MH. (2010). Çocuklarda Sosyal ve Medikal Bir Problem: İstismar. *Van Tıp Dergisi*, 17: 108-113.
- Hamarta, E. (2004). Üniversite Öğrencilerinin Yakın İlişkilerindeki Bazı Değişkenlerin (Benlik Saygısı, Depresyon ve Saplantılı Düşünme) Bağlanma Stilleri Açısından İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi*
- Harter, S., Alexander, P. C. and Neimeyer, R. A. (1988). Long-term effects of incestuous child abuse in college women: Social adjustment, social cognition, and family characteristics. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 56(1), 5–8.
- Hatfield, E. (1988). Passionate and Companionate Love. In R. J. Sternberg., and M. L. Barnes (Eds.), *The Psychology of Love* (p.191-213). New Haven and London: Yale University Press
- Hazan, C. and Shaver, P., (1987). Romantic Love Conceptualized As an Attachment Process. *Journal of Personality and Social Psychology*. 52(3):511-524.
- Hazan, C. and Shaver, P. R. (1990). Love and Work: An Attachment-Theoretical Perspective. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59(2), 270-280.

Hazan, C. and Shaver, P. R. (1994). Attachment as an organizational framework for research on close relationships. *Psychological Inquiry*, 5(1), 1-22.

Hazan, C. and Shaver, P. R. (1994b). Attachment as an organizational framework for research on close relationships. *Psychological inquiry*, 5(1), 1-22.

Hazan, C. and Zeifman, D. (1999). Pair-bonds as attachments: Evaluating the evidence. In J. Cassidy ve P. R. Shaver (Eds.), *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications*. New York: Guilford

Hendrick, S. S. and Hendrick, C. (2006). Measuring respect in close relationships. *Journal of Social and Personal Relationships*, 23(6), 881-899.

Herman, J.L. (1992). *Trauma and Recovery*. New York, Basic Books.

Herman J.L. (2011). *Travma ve iyileşme*. Tosun T, (ed.) 1. Baskı. Literatür Yayıncılık.

Hildyard, K.L. and Wolfe, A.D. (2002) Child neglect: developmental issues and outcomes. *Child Abuse & Neglect*, 26, 679–695

Hildyard, K., and Wolfe, D. (2007). Cognitive processes associated with child neglect. *Child Abuse & Neglect*, 31, 895–907.

Horwarth, J. (2007). *Child neglect: identification and assessment*. New York, Palgrave.

Howard, M.S. and Medway, F.J. (2004). Adolescents' attachment and coping with stress. *Psychology in the Scholls*, 41(3), 391-402.

Howe, D. Brandon, M. et al. (1999). *Attachment theory, child maltreatment and family support: A practice and assessment model*. Macmillan.

Işınsu, M. (2003). İkili ilişki biçimi ve süresi ile bağlanma stili arasındaki bağlantılar. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi.

İlaslan, Ö. (2009). *Çocukların Bağlanma Davranışlarının Özlük Nitelikleri ve Anne Bağlanma Stillerine Göre İncelenmesi*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çocuk Gelişimi ve Ev Yönetimi Anabilim Dalı, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bilim Dalı.

Jackson, J. J. and Kirkpatrick, L. A. (2007). The structure and measurement of human mating strategies: Toward a multidimensional model of sociosexuality. *Evolution and Human Behavior*, 28, 382-391.

Jain, A.M. (1999). Emergency department evaluation of child abuse. *Emerg Med Clin North Am*, 17: 575-593.

Kanbur, N. ve Akgül, S. Adölesanlarda cinsel istismar ve pediatristin rolü. *Çocuk İhmal ve İstismarı-I*. 2010; 32:491-502.

Kaplan, S. (1996). Physical abuse and neglect. In *Child and Adolescent Psychiatry. A Comprehensive Textbook*. 2nd ed (ED M Lewis):1033-1041.

Kaplan, S et al. (1999). Child and adolescent abuse and neglect research: a review of the past 10 years. Part I: Physical and emotional abuse and neglect. *J Am Acad Child Adolescent Psychiatry*, 38:1214-22.

Kara, B., Biçer, Ü., ve Gökalp, A.S. (2004). Çocuk istismarı. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 47: 140-151.

Kempe, C. H., Silverman, F. N., and Steele, B. F. (1962). 1962. The battered child syndrome. *Journal of the American Medical Association*, 181

Kendall-Tackett, K.A., Williams, L.M. and Finkelhor, D. (1993). Impact of sexual abuse on children: a review and synthesis of recent empirical studies. *Psychological Bulletin*, 113(1), 164-180.

Kepenekçi, Y.K. (2001). Hukuksal açıdan çocuk istismarı ve ihmali. *Katki Pediatri Dergisi*, 22, 262-275.

Keskin, G. ve Çam, O. (2008). Ergenlerin ruhsal durumları ve anne baba tutumları ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 9, 139-147

Kim, H-Y. (2013). Statistical notes for clinical researchers: assessing normal distribution (2) using skewness and kurtosis. *Restorative Dentistry & Endodontics*, 38(1).

Kim, J., Talbot, N.J. and Cicchetti, D. (2009). Childhood abuse and current interpersonal conflict: The role of shame. *Child Abuse & Neglect*, 33, 362– 371.

Kirkpatrick, L. A. and Davis, K. E. (1994). Attachment style, gender, and relationship stability: A longitudinal analysis. *Journal of Personality and Social Psychology*, 66, 502-512

Kobak, R., and Sceery, A. (1988). Attachment in late adolescence: Working models, affect regulation, and representations of self and others. *Child Development*, 59, 135–146.

Konyalıoğlu, A.P. (2007). Üniversite Öğrencilerinin Duygusal İlişki Bağlanma Tarzları İle Kişilik Tipleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi.

Korja, R., Latva, R., and Lehtonen, L. (2012). The effects of preterm birth on mother– infant interaction and attachment during the infant's first two years. *Acta obstetrica et gynecologica Scandinavica*, 91(2), 164-173.

Köknel, Ö. (2001). Kimliğini Arayan Gençliğimiz. Altın Kitapları Yayınevi: İstanbul.

Kurt, F. (2018). Üniversite öğrencilerinde akıllı telefon kullanım bozukluğu ile dürtüsel davranış ve çocukluk çağı travması arasındaki ilişki (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.

Kurtuldu, B., (2019). Beliren Yetişkinlikteki Kadınlarda Çocukluk Çağı Travmalarının Romantik İlişkilerle İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Gelişim Üniversitesi.

Küçük, M. (2020). Yetişkinlerin Öz Şefkat, Bağlanma Stilleri ve Psikolojik İyi Oluş Özelliklerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi.

Lamborn, S., Mounts, N., Steinberg, L., and Dornbusch, S. (1991). Patterns of competence and adjustment among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent and neglectful families. *Child Development*, 62, 1049-1065.

Larson, R., and Richards, M.H. (1991). Daily companionship in late childhood and early adolescence: Changing developmental contexts. *Child Development*, 62, 284–300.

Loos, M. E. and Alexander, P. C. (1997): Differential effects associated with self reported histories of abuse and neglect in a college sample. *Journal of Interpersonal Violence*, 12, 340-360.

Lum, JA., Powell, M. et al. (2015). A meta-analysis of cross sectional studies investigating language in maltreated children. *J Speech Lang Hear Res*, 58:961–976.

MacMillan, HL, Fleming, JE. et al. (1997). Offord DR. Prevalence of child physical and sexual abuse in the community. Results from the Ontario Health Supplement. *JAMA* ; 278: 131-135.

Magaj, C. et al. (1995). Emotion socialization, attachment and patterns of adult emotional traits, *Cognition and Emotion*, 9(5), 461-481.

Magaj, C. et al. (2000). Adult attachment styles and emotional biases. *International Journal of Behavioral Development*, 24(3), 301-309.

Main, M., Kaplan, N., and Cassidy, J. (1985). Security in infancy, childhood and adulthood: A move to the level of representation. *Monogr Soc Res Child Dev*, 50(1-2), 66-104.

Main, M. (1990). Cross-Cultural Studies of Attachment Organization: Recent Studies, Changing Methodologies, and The Concept of Conditional Strategies. *Human Development*, 33, 48-61.

Malinosky-Rummell, R., and Hansen, D. J. (1993). Long-term consequences of childhood physical abuse. *Psychological Bulletin*, 114(1), 68.

Martin, G., Bergen, H.A. and Richardson, A.S. (2004). Sexual Abuse and Suicidality: Gender Differences in A Large Community Sample of Adolescents. *Child Abuse & Neglect*, 28, 491-503.

Masterson, J. F. (2008). Bağlanma Kuramı ve Nesne İlişkileri Kuramı ve Nörobiyolojik Kendilik Gelişimini Bütünleştirme. T. Özakkaş ve A. Çorak (Ed.), *Bağlanma Kuramı ve Nörobiyolojik Kendilik Gelişimi Açısından Kişilik Bozuklukları içinde* (15-38).

Mathews, C. A., Kaur, N. and Stein, M. B. (2007). Childhood trauma and obsessivecompulsive symptoms. *Depression and Anxiety*. 25: 742-751.

McCabe, M.P. (1984). “Toward a theory of adolescent dating”. *Adolescence*, 19 (73) 159– 170

McCarthy, M. C. and Lumley, M. N. (2012). Sources of emotional maltreatment and the differential development of unconditional and conditional schemas. *Cognitive Behaviour Therapy*, 41(4), 288–297.

Meredith, P.J., Strong, J. and Feeney, J.A. (2007). Adult attachment variables predict depression before and after treatment for chronic pain, *European Journal of Pain*, 11, 164- 170.

Messman-Moore, T.L. and Coates, A.A. (2007). The impact of childhood psychological abuse on adult interpersonal conflict: the role of early maladaptive schemas and patterns of interpersonal behavior. *Journal of Emotional Abuse*, 7(2), 75-92.

Mikulincer, M. and Goodman, G. S. (2006). Dynamics of romantic love: Attachment, caregiving, and sex. New York: Guilford Press.

- Mikulincer, M. and Shaver, P. R. (2007). Attachment in Adulthood: Structure, Dynamics, and Change. New York : Guilford Press
- Mikulincer, M. and Shaver, P.R. (2013). The role of attachment security in adolescent and adult close relationships. J.A. Simpson ve L. Campbell (Eds.), The Oxford Handbook of Close Relationships. New York: Oxford University Press
- Miller, P. H. (2008). Gelişim Psikolojisi Kuramları (Çev. Z. Gültekin). Ankara: İmge Yayınevi.
- Montebarocci, O., Codispoti, M. et al. (2004). Adult attachment style and alexithymia. *Personality and Individual Differences*, 36, 499–507.
- Morey, J. N., Gentzler, A. L. et al. (2013). Young adults' use of communication technology within their romantic relationships and associations with attachment style. *Computers in Human Behavior*, 29(4), 1771-1778.
- Morsünbül, Ü. ve Çok, F. (2011). Bağlanma ve ilişkili değişkenler. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3(3), 553-570.
- Moss, B. F. and Schwebel, A. I. (1993). Defining intimacy in romantic relationships. *Family Relations*, 42(1), 31-37.
- Myers, J. et. al. (2000). The wheel of wellness counseling for wellness: A holistic model for treatment planning, *Journal of Counseling & Development*, 78(3), 251-266.
- Nasıroğlu, S. (2014). Çocuk istismarında rehabilitasyon ve tedavi merkezleri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 6:67-78.
- Oaks, J. K. (1990). Emotional abuse: Distraction of the spirit and the sense of self. *The Clearing House*, 1, 64.
- Oral, R., Can, D., Kaplan, S., ve ark. (2001). Child abuse in Turkey: an experience in overcoming denial and a description of 50 cases. *Child Abuse Negl*, 25:27.
- Özçetinkaya, S. (2011). Erkek alkol ve eroin bağımlılarında çocukluk çağı travmasının kişilik boyutları ile ilişkisi. Tıpta uzmanlık tezi, Sağlık Bakanlığı Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İstanbul.
- Öztürk, S. (2007). Çocuklarda Duygusal İstismar. Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi.
- Paetzold, R. L., Rholes, W. S., and Kohn, J. L. (2015). Disorganized attachment in adulthood: Theory, measurement, and implications for romantic relationships. *Review of General Psychology*, 19(2), 146– 156.
- Pelcovitz, D, Kaplan, S. and Goldenberg, B. (1994). Post-traumatic Stress Disorder in Physically Abused Adolescents. *J Am Acad Child Adolescent Psychiatry*, 33:305-12
- Pelendecioğlu, B. ve Bulut. S. (2009). Çocuğa yönelik aile içi fiziksel istismar. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9:49-62.
- Permuy, B., Merino, H., and Fernandez-Rey, J. (2010). Adult attachment styles and cognitive vulnerability to depression in a sample of undergraduate

students: the mediational roles of sociotropy and autonomy. *International Journal of Psychology*, 45(1), 21-27.

Platts, H., Tyson, M., and Mason, O. (2002). "Adult Attachment Style and Core Beliefs: Are They Linked?", *Clinical Psychology and Psychotherapy*, 9, pp. 332-348.

Polat, O. (2001). *Çocuk ve şiddet*. İstanbul: Der Yayınları

Polat, O. (2006). *Çocukların cinsel sömürüsü*. 05 Kasım 2010.

Polat, O. (2007). *Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı*. Ankara, Seçkin Yayıncılık

Prager, K. J., 1995. *The Psychology of Intimacy*. New York: The Guilford Press

Purnell, C. (2010). Childhood trauma and adult attachment. *Healthcare Counselling & Psychotherapy Journal*, 10, 9-13.

Putnam, F.W. (2003) Ten-year research update review: child sexual abuse. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 42 (3).

Reyome, N.C. (2010). Childhood emotional maltreatment and later intimate relationships: themes from the empirical literature. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 19, 224–242.

Ricco, R. B. and Sierra, A. (2017). Argument beliefs mediate relations between attachment style and conflict tactics. *Journal of Counseling & Development*.

Riggs, S.A. and Kaminski, P. (2010). Childhood emotional abuse, adult attachment, and depression as predictors of relational adjustment and psychological aggression. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 19(1), 75-104.

Rosenstein, D. and Horowitz, H. (1996). Adolescent attachment and psychopathology. *Journal of Consulting Clinical Psychology*, 64(2), 244-253.

Scher, C. et. al. (2004). Prevalence and demographic correlates of childhood maltreatment in an adult community sample, *Child abuse & neglect*, 28(2), s.167-180.

Schmitt, D. P. (2005). Sociosexuality from Argentina to Zimbabwe: A 48-nation study of sex, culture, and strategies of human mating. *Behavioral and Brain Sciences*, 28, 247-275.

Schore, A. N. (2012). *Duygulanım Düzensizliği ve Kendilik Bozuklukları*. (T. Özakkaş, Dü., ve M. Benveniste, çev.) İstanbul: Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları.

Sedlak, A.J. and Broadhurst, D.D. (1996). *Third national incidence study of child abuse and neglect*. Washington DC:U.S. Department of Health and Human Services.

Selçuk, E., Sümer, N., ve ark. (2005). Yetişkin Bağlanma Boyutları İçin Yeni Bir Ölçüm: Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II'nin Türk Örneğinde Psikometrik Açından Değerlendirilmesi. *Türk Psikoloji Yazıları*, 8, 1-11.

Shaver, P. R., and Hazan, C. (1988). A biased overview of the study of love. *Journal of Social and Personal Relationships*, 5(4), 473-501.

Shaver, P. and Brennan, K. (1992). "Attachment Styles And The Big Five Personality Traits: Their Connections With Each Other And With Romantic Relationship Outcomes", *Personality and Social Psychology Bulletin*, 18(5), 536-545

Shaw, R. J., and DeMaso, D. R. (2007). Bağlanma Bozuklukları. I. Yalom ve H. Steiner (Dü.) içinde, *Okul Öncesi Çocuklarının Terapisi* (Ş. Ç. Yeşilmen, Çev., s. 151- 174). Prestij Yayınları.

Sheehan, M.J. and Watson, M.W. (2008). Reciprocal Influences Between Maternal Discipline Techniques and Aggression in Children and Adolescents. *Aggress Behavior*, 34, 245-255.

Shin, L. M., McNally, R. J. et al. (1999). Regional cerebral blood flow during script-driven imagery in childhood sexual abuse-related PTSD: a PET investigation. *American Journal of Psychiatry*, 156(4), 575-584.

Shull, JR. (1999). Emotional and psychological child abuse: Notes on discourse, history, and change. *Stanford Law Review* 51:1665-701.

Sığırcı, A. (2010). Evli Bireylerde Bağlanma Biçimleri ve Evliliğe Dair İnançların Evlilik Doyumu ile İlişisinin İncelenmesi. İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Simpson, J. A. (1990). Influence of attachment styles on romantic relationships, *Journal of Personality and Social Psychology*, 59, 971–980.

Simpson, J., Rholes, W., Campbell, L. et. al. (2003). Adult attachment, The Transition To Parenthood, And Depressive Symptoms. *J Pers Soc Psychol*, 84:1172-1187.

Slotter, E. B., Gardner, W. L., and Finkel, E. J. (2012). Who am i without you? The influence of romantic breakup on the self-concept. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 36(2), 147-160. <https://doi.org/10.1177/0146167209352250>

Solmuş, T. (2002). "Romantik Bağlanma: Bebeklik Dönemi Bağlanma Süreci, Yetişkin Bağlanma Stilleri Ve Romantik İlişkiler". *Türk Psikoloji Bülteni*, 24-25, 105-113

Sroufe, L. A., and Waters, E. (1977). Attachment as an Organizational Construct. *Child Development*, 48, 1184-1199.

Stalker, C.A and Davies, F. (1995). Attachment organization and adaptation in sexually-abused women, *Canadian Journal of Psychiatry. Revue Canadienne de Psychiatrie*, 40(5), 234-240.

Steil, R., Dyer, A. et al. (2011). Dialectical Behavior Therapy for Posttraumatic Stress Disorder Related to Childhood Sexual Abuse: A Pilot Study of an Intensive Residential Treatment Program. *Journal of Traumatic Stress*, 24(1), 102-106.

Styron, T. and Janoff-Bulman, R. (1997). Childhood Attachment and Abuse: LongTerm effects on adult attachment, depression and conflict resolution, *Child Abuse& Neglect*, 21 (10), 1015-1023.

Sullivan, H. S. (1953). *Interpersonal theory of psychiatry*. Norton, W.W.& Company, Inc.

Sümer, N. ve Güngör, D. (1999). Yetişkin bağlanma stilleri ölçeklerinin Türk örneklemini üzerinde psikometrik değerlendirmesi ve kültürlerarası bir karşılaştırma. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14 (43), 71-109.

Sümer, N. ve Güngör, D. (1999). Çocuk yetiştirme stillerinin bağlanma stilleri, benlik değerlendirmeleri ve yakın ilişkiler üzerindeki etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14(44), 35-58.

Sümer, N. (2006) Yetişkin Bağlanma Ölçeklerinin Kategoriler ve Boyutlar Düzeyinde Karşılaştırılması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 21, 1-22

Sümer, N. ve Şendağ, M.A. (2009). Orta Çocukluk Döneminde Ebeveynlere Bağlanma. Benlik Algısı ve Kaygı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24 (63): 86-101.

Sümer, N., Sayıl, M., ve Berument, S. K. (2016). Anne Duyarlılığı ve Çocuklarda Bağlanma (1 b.). İstanbul: Koç Üniversitesi.

Swinford, S.P., DeMaris, A. et al. (2000). Harsh physical discipline in childhood and violence in later romantic involvements: The mediating role of problem behaviors. *Journal of Marriage and the Family*, 62, 508–519.

Şar, V. (1998). Kötüye Kullanım ve İhmalle ilişkili Sorunlar. E.Köroğlu, C. Güleç, editörler. *Psikiyatri Temel Kitabı*. Cilt.2, Hekimler Yayın Birliği.

Şar, V., Öztürk, E. ve İkikardeş, E. (2012). Çocukluk çağı ruhsal travma ölçeğinin türkçe uyarlamasının geçerlilik ve güvenilirliği. *Türkiye Klinikleri Tıp Bilimleri Dergisi*, 32(4), 1054-1063.

Şenkal, İ. (2013). Üniversite Öğrencilerinde Çocukluk Çağı Travmaları ve Bağlanma Biçiminin Depresyon ve Kaygı Belirtileri ile İlişkisinde Aleksitiminin Aracı Rolünün İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi.

Şenkal, İ. ve Işıklı, S. (2015). Çocukluk Çağı Travmalarının ve Bağlanma Biçiminin Depresyon Belirtileri ile İlişkisi: Aleksitiminin Aracı Rolü. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 26(4), 261-267.

Tabachnick, B. G., and Fidell, L. S (2013). Using multivariate statistics. Boston: Pearson

Taner, Y. ve Gökler, B. (2004), Çocuk istismarı ve ihmali: psikiyatrik yönleri, *Hacettepe Tıp Dergisi*, 35, 82- 86.

Taycan, S. ve Kuruoğlu, A. (2014). Evlilik Uyumu ile Bağlanma Stilleri ve Mizaç ve Karakter Özellikleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 25(1), 9- 18.

Taylor, N. C., Seedall, R. B. et al. (2017). The systemic interaction of attachment on psychophysiological arousal in couple conflict. *Journal of Marital and Family Therapy*

Tencer, H. L. (2002), Verbal and Emotional Abuse as Predictors of Change in Close Friendship in Early Adolescence, *Society For Research In Adolescence*, 4, 771-779.

Tıraşçı, Y., Gören, S. (2007). Çocuk İstismarı ve İhmali. *Dicle Tıp Dergisi*, 34(1), 70 74.

Tire, Y. (2011). Ön Ergenlerde Olumlu ve Olumsuz Mükemmeliyetçilik ile Algılanan Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Topçu, S. (2009). Silinmeyen izler (1. Baskı). Ankara: Phoenix Yayınevi.

Tutarel-Kışlak, Ş. ve Çavuşoğlu, Ş. (2006). “Evlilik Uyumu, Bağlanma Biçimleri, Yüklemeler ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişki”, Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi, 8 (3), 9, s.61-69.

Türkcan, A. (1999). Türkiye’de alkol kullanımı ve bağımlılığının yaygınlığı üzerine bir gözden geçirme. Türk Psikiyatri Dergisi, 10, 310-318.

Türker, G. (2017). Aile hekimleri, hemşire ve ebelerin çocuk istismarı ve ihmali konusunda farkındalık düzeyleri: Burdur örneği (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi.

Tüzün, O., ve Sayar, K. (2006). Bağlanma Kuramı ve Psikopatoloji. Düşünen Adam : Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi, 19(1), 24-39.

Tyler, S., Allison, K. and Winsler, A. (2006). Child neglect: Developmental consequences, intervention and policy implications. Child & Youth Care Forum, 35(1), 1-20.

Uluyol, F. M. (2014). Bağlanma örüntüleri, eşe yönelik kişilerarası şemalar ve evlilik sorunlarıyla bala çıkabilme düzeylerinin arasındaki ilişkiler. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi.

Ünal, E., (2014). Çocuk istismarı ve ihmalinin psikopatolojik semptomlar üzerindeki etkisi: Erken dönem uyumsuz şemaların ve şema baş etme biçimlerinin rolü (Yüksek Lisans Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi.

Van Der Kolk, Bessel A. (2018).Beden Kayıt Tutar. İstanbul: Nobel Yaşam Yayınevi.

VanIjzendoorn, M.H. and Bakermans-Kranenburg, M.J (1996). Attachment Representations in Mothers, Fathers, Adolescents and Clinical Groups: A Meta-Analytic Search For Normative Data. Journal of Consulting and Clinical Psychology, 64, 8-21.

Veltkamp, L. J., and Miller, T. W. (1994). Clinical handbook of child abuse and neglect. Madison, CI: International Universities Press, Inc.

Wei, M., Shaffer, P. A. et al. (2005). Adult attachment, shame, depression, and loneliness: The mediation role of basic psychological needs satisfaction. Journal of Counseling Psychology, 52(4), 591-601.

Wei, M., Russell, D. W. et al. (2007). The Experiences in Close Relationship Scale (ECR)-short form: Reliability, validity, and factor structure. Journal of Personality Assessment, 88(2), 187-204.

Welch, E., Miller, J. L. et al. (2009). Does perfectionism mediate or moderate the relation between body dissatisfaction and disordered eating attitudes and behaviors?. Eating Behaviors, 10(3), 168-175.

White, H. R., and Widom, C. S. (2003). Intimate partner violence among abused and neglected children in young adulthood: The mediating effects of early aggression, antisocial personality, hostility, and alcohol problems. Aggressive Behavior, 29(4), 332–345.

Widom, C. S., Czaja, S. J. et al. (2018). Does adult attachment style mediate the relationship between childhood maltreatment and mental and physical health outcomes?. *Child abuse & neglect*, 76, 533-545.

Winnicot, D. W. (1986). *Başlangıç Noktamız Ev.* (N. Nirven, ve N. Diner, Çev.) Pinhan Yayıncılık.

Winton, M., Mara, B. (2001). *Child abuse and neglect: Multidisciplinary approaches.* Boston: Allyn and Bacon.

World Health Organization, *Report of the Consultation on Child Abuse Prevention*, Geneva, 1999.

World Health Organization. (2002). *World report on violence and health.*

World Health Organization. (2016). *Child Maltreatment.*

URL: <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs150/en/>.

Yıldırım, B., (2018). *Beliren Yetişkinlikte Romantik İlişki Temalı ve Eş Odaklı Obsesif Kompulsif Belirtilerin Gelişimsel Yordayıcıları: Özerklik, Bağlanma ve Mükemmeliyetçilik.* (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi.

Yolcuoğlu, İ.G. (2010). *Çocukların ihmal istismara uğramasında aile ve çocuklara yönelik risk faktörleri ve sosyal hizmet müdahalesi.* *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 21(1), 73-83.

Yurdakök K. ve İnce, O. (2010). *Duygusal istismar ve ihmal.* *Katkı Pediatri Dergisi*, 32:423-433.

Yurdakök, K. (2010). *Çocuk istismar ve ihmali, tanım ve risk faktörleri.* *Katkı Pediatri Dergisi*, 32 (5), 537-546.

Yüksel, Ş., ve Saner, S. (2016). *Çocuk Cinsel İstismarı ve Zor Açığa Çıkması.* Bilgilendirme Dosyası.

Zara-Page, A. (2004b). *Cinsel İstismara Bağlı Travma: Psikolojik Tedavi Süreci ve İlkeleri.* *Türk Psikoloji Yazıları*. 7 (14), 15-22.

Zeren, C., Yengil, E. ve ark. (2012). *Üniversite öğrencilerinde çocukluk çağı istismarı sıklığı.* *Dicle Tıp Dergisi*, 39(4), 536-541.

Zoroğlu, S. S., Tüzün, Ü. ve ark. (2001). *Çocukluk Dönemi İhmal ve İstismarının Olası Sonuçları.* *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 2(2), 69-78.

9. EKLER

Ek1: Bilgilendirilmiş Onam Formu

Ek2: Demografik Bilgi Formu

Ek3: Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri – II (YİYE II)

Ek4: İlişki Ölçekleri Anketi (İÖA)

Ek5: Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (CTQ-33)

EK 1: Bilgilendirilmiş Onam Formu

Değerli katılımcı,

Bu çalışma, Dr. Öğretim Üyesi Bengisu Nehir Aydın danışmanlığında Haliç Üniversitesi, Psikoloji Ana Bilim Dalı, Klinik Psikoloji Yüksek Lisans programı öğrencisi Dicle Ölmez tarafından yürütülen bir tez çalışmasıdır. Çalışmanın amacı, yetişkinlik döneminde kurulan yakın ilişkilerde kaygı ve kaçınma boyutlarının bağlanma stilleri ve çocukluk çağı travmalarıyla olan ilişkisini incelemektir. Araştırmaya katılımınız tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Araştırma sırasında sizden alınan bilgiler grup halinde değerlendirileceğinden, sizden kimliğinizi belirleyici bilgiler istenmeyecektir. Cevaplarınız gizli tutulacak ve yalnızca araştırmacı tarafından bilimsel çalışmada kullanılacaktır. Burada soruları eksiksiz ve samimi bir şekilde cevaplamanız değerlendirme açısından önem taşımaktadır. Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir ancak çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir nedenden dolayı rahatsızlık duyarsanız bırakma hakkına da sahipsiniz. Katılımınız için şimdiden teşekkür ederiz.

PSK DİCLE ÖLMEZ

Yukarıda yer alan ve araştırma öncesinden katılımcıya verilmesi gerekli olan bilgileri okudum. Söz konusu çalışmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum ve istediğim zaman katılımımı sonlandırabileceğimi biliyorum.

Katılımcını Adı-Soyadı:

İmza

EK 2: Demografik Bilgi Formu

1. Cinsiyet: Kadın () Erkek ()
2. Yaş: 20-24() 25-29 () 30-34() 35-39 () 40-45 ()
3. Eğitim düzeyiniz: İlkokul () Ortaokul () Lise () Üniversite ()
Lisansüstü ()
4. Algılanan Gelir Düzeyi: Düşük () Orta () Yüksek ()
5. Anneniz: () Hayatta () Hayatta değil
a. () Öz () Üvey
6. Babanız: () Hayatta () Hayatta değil
a. () Öz () Üvey
7. Anne Eğitim Durumu: () Okur-yazar değil () Okur-yazar () İlkokul mezunu () Ortaokul mezunu () Lise mezunu () Üniversite () Yüksek lisans ve üstü
8. Baba Eğitim Durumu: () Okur-yazar değil () Okur-yazar () İlkokul mezunu () Ortaokul mezunu () Lise mezunu () Üniversite () Yüksek lisans ve üstü
9. Baba ve annenizin birliktelik durumu:
Birlikte () Boşanmış () Ayrı yaşıyorlar () Anne vefat () Baba vefat ()

10. Bebekliğinizde/çocukluğunuzda bakımınızı büyük ölçüde kim üstlenmişti?

() Annem () Babam () Kardeş(ler)im () Bakıcım () Kreş ()
Anneannem/Babaannem () Diğer (yazınız)

11. Çocukluğunuzda (0-6 yaş) annenizle ya da size bakım vererek sizin için anne yerine geçen kişi ile ilişkinizi nasıl tanımlarsınız?

Duyarlı-İlgili () Otoriter-sert () Kayıtsız-İlgisiz ()

12. Çocukluğunuzda (0-6 yaş) babanız ile ilişkinizi nasıl tanımlarsınız?

Duyarlı-İlgili () Otoriter-sert () Kayıtsız-İlgisiz ()

13. Annenizle şu andaki iletişiminizi nasıl tanımlarsınız?

Kötü () Orta () İyi () Çok İyi ()

14. Babanızla şu andaki iletişiminizi nasıl tanımlarsınız?

Kötü () Orta () İyi () Çok İyi ()

15. Romantik ilişkiniz var mı?

() Evet () Hayır

16. Ne kadar sürmesini beklersiniz?

Kaçınırım () Kısa () Uzun () Sonsuza dek ()

17. Bugüne kadar yakın/romantik ilişkinizden kaynaklanan psikolojik yardım aldınız mı?

Evet () Hayır ()

EK 3: Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri- II (YİYE-II)

Aşağıdaki maddeler romantik ilişkilerinizde hissettiğiniz duygularla ilintilidir. Bu araştırmada sizin ilişkinizde yalnızca şu anda değil, genel olarak neler olduğuyula ya da neler yaşadığınızla ilgilenmekteyiz. Maddelerde sözü geçen “birlikte olduğu kişi” ifadesi ile romantik ilişkide bulunduğunuz kişi kastedilmektedir. Eğer halihazırda bir romantik ilişki içerisinde değilseniz, aşağıdaki maddeleri bir ilişki içinde olduğunuzu varsayarak cevaplandırınız. Her bir maddenin ilişkilerinizdeki duygu ve düşüncelerinizi ne oranda yansıttığını karşılarındaki 7 aralıklı ölçek üzerinde ilgili rakam üzerinde çarpı (X) koyarak gösteriniz

	1-----2-----3-----4-----5-----6-----7						
Hiç		Tamamen					
Katılmıyorum		katılıyorum					
1. Birlikte olduğum kişiyi kaybetmekten korkarım.	1	2	3	4	5	6	7
2. Gerçekte ne hissettiğimi birlikte olduğum kişiye göstermemeyi tercih ederim.	1	2	3	4	5	6	7
3. Sıklıkla, birlikte olduğum kişinin artık benimle olmak istemeyeceği korkusuna kapılırım.	1	2	3	4	5	6	7
4. Özel duygu ve düşüncelerimi birlikte olduğum kişiyle paylaşmak konusunda kendimi rahat hissederim.	1	2	3	4	5	6	7
5. Sıklıkla, birlikte olduğum kişinin beni gerçekten sevmediği duygusuna kapılırım.	1	2	3	4	5	6	7
6. Romantik ilişkide olduğum kişilerce güvenip inanmak bana zor gelir.	1	2	3	4	5	6	7

7. Romantik ilişkide olduğum kişilerin beni, benim onları önemsedığım kadar önemsemeyeceklerin den endişe duyarım.	1	2	3	4	5	6	7
8. Romantik ilişkide olduğum kişilere yakın olma konusunda çok rahatımdır.	1	2	3	4	5	6	7
9. Sıklıkla, birlikte olduğum kişinin bana duyduğu hislerin benim ona duyduğum hisler kadar güçlü olmasını isterim.	1	2	3	4	5	6	7
10. Romantik ilişkide olduğum kişilere açılma konusunda kendimi rahat hissederim.	1	2	3	4	5	6	7
11. İlişkilerimi kafama çok takarım.	1	2	3	4	5	6	7
12. Romantik ilişkide olduğum kişilere fazla yakın olmamayı tercih ederim.	1	2	3	4	5	6	7
13. Benden uzakta olduğunda birlikte olduğum kişinin başka birine ilgi duyabileceği korkusuna kapılırım.	1	2	3	4	5	6	7
14. Romantik ilişkide olduğum kişi benimle	1	2	3	4	5	6	7

çok yakın olmak istediğinde rahatsızlık duyarım.							
15. Romantik ilişkide olduğum kişilere duygularımı gösterdiğimde onların benim için aynı şeyleri hissetmeyeceğinden korkarım.	1	2	3	4	5	6	7
16. Birlikte olduğum kişiyle kolayca yakınlaşabilirim.	1	2	3	4	5	6	7
17. Birlikte olduğum kişinin beni terk edeceğinden pek endişe duymam.	1	2	3	4	5	6	7
18. Birlikte olduğum kişiye yakınlaşmak bana zor gelmez.	1	2	3	4	5	6	7
19. Romantik ilişkide olduğum kişi kendime olan güvenimi sarsar.	1	2	3	4	5	6	7
20. Genellikle, birlikte olduğum kişiyle sorunlarımı ve kaygılarımı tartışırım.	1	2	3	4	5	6	7
21. Terk edilmekten pek korkmam.	1	2	3	4	5	6	7
22. Zor zamanlarımda, romantik ilişkide olduğum kişiden	1	2	3	4	5	6	7

yardım istemek bana iyi gelir.							
23. Birlikte olduğum kişinin, bana istediğim kadar yakın olmadığını düşünürüm.	1	2	3	4	5	6	7
24. Birlikte olduğum kişiye hemen hemen her şeyi anlatırım.	1	2	3	4	5	6	7
25. Romantik ilişkide olduğum kişiler bazen bana olan duygularını sebepsiz yere değiştirirler.	1	2	3	4	5	6	7
26. Başımdan geçenleri birlikte olduğum kişiyle konuşurum.	1	2	3	4	5	6	7
27. Çok yakın olma arzum bazen insanları korkutup uzaklaştırır.	1	2	3	4	5	6	7
28. Birlikte olduğum kişiler benimle çok yakınlaştığında gergin hissederim.	1	2	3	4	5	6	7
29. Romantik ilişkide olduğum bir kişi beni yakından tanıdıkça benden hoşlanmayacağından korkarım.	1	2	3	4	5	6	7
30. Romantik ilişkide olduğum kişilere güvenip inanma	1	2	3	4	5	6	7

konusunda rahatımdır.							
31. Birlikte olduğum kişiden ihtiyaç duyduğum şefkat ve desteği görmemek beni öfkeliendirir.	1	2	3	4	5	6	7
32. Romantik ilişkide olduğum kişiye güvenip inanmak benim için kolaydır.	1	2	3	4	5	6	7
33. Başka insanlara denk olamamaktan endişe duyarım.	1	2	3	4	5	6	7
34. Birlikte olduğum kişiye şefkat göstermek benim için kolaydır.	1	2	3	4	5	6	7
35. Birlikte olduğum kişi beni sadece kızgın olduğumda fark eder.	1	2	3	4	5	6	7
36. Birlikte olduğum kişi beni ve ihtiyaçlarımı gerçekten anlar.	1	2	3	4	5	6	7

EK 4: İlişki Ölçekleri Anketi (İÖA)

Aşağıda yakın duygusal ilişkilerinizde kendinizi nasıl hissettiğinize ilişkin çeşitli ifadeler yer almaktadır. Yakın duygusal ilişkilerden kastedilen arkadaşlık, dostluk, romantik ilişkiler ve benzeridir. Lütfen her bir ifadeyi bu tür ilişkilerinizi düşünerek okuyun ve her bir ifadenin sizi ne ölçüde tanımladığını aşağıdaki 7 aralıklı ölçek üzerinde değerlendirip size en uygun sayının altındaki paranteze (X) işareti koyunuz.

1.....2.....3.....4.....5.....6.....7

Beni hiç tanımlamıyor

Beni kısmen tanımlıyor

Beni tamamen tanımlıyor

1 2 3 4 5 6 7

1. Başkalarına kolaylıkla güvenmem. ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
2. Kendimi bağımsız hissetmem benim için çok önemli. ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
3. Başkalarıyla kolaylıkla duygusal yakınlık kurarım. ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
4. Bir başka kişiyle tam anlamıyla kaynaşıp bütünleşmek isterim. ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
5. Başkaları ile çok yakınlaşırsam incitileceğimden korkuyorum. ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
6. Başkaları ile yakın duygusal ilişkilerim olmadığı sürece
oldukça rahatım. ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
7. İhtiyacım olduğunda yardıma koşacakları konusunda
başkalarına her zaman güvenilebileceğimden emin değilim. ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
8. Başkalarıyla tam anlamıyla yakınlık kurmak isterim. ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
9. Yalnız kalmaktan korkarım. ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
10. Başkalarına rahatlıkla güvenip bağlanabilirim. ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
11. Çoğu zaman romantik ilişkide olduğum insanların beni
gerçekten sevmediği konusunda endişelenirim. ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
12. Başkalarına tam anlamıyla güvenmekte zorlanırım. ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
13. Başkalarının bana çok yakınlaşması beni endişelendiriyor. ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
14. Duygusal yönden yakın ilişkilerim olsun isterim. ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
15. Başkalarının bana dayanıp bel bağlaması konusunda
oldukça rahatımdır. ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
16. Başkalarının bana benim onlara verdiğim kadar değer
vermediğinden kaygılanırım. ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
17. İhtiyacınız olduğunda hiç kimseyi yanınızda bulamazsınız. ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
18. Başkalarıyla tam olarak kaynaşıp bütünleşme arzum
bazen onları ürkütüp benden uzaklaştırıyor. ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
19. Kendi kendime yettiğimi hissetmem benim için çok önemli. ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
20. Birisi bana çok fazla yakınlaştığında rahatsızlık duyarım. ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

21. Romantik ilişkide olduğum insanların benimle kalmak istemeyeceklerinden korkarım. () () () () () () ()
22. Başkalarının bana bağlanmamalarını tercih ederim. () () () () () () ()
23. Terk edilmekten korkarım. () () () () () () ()
24. Başkalarıyla yakın olmak beni rahatsız eder. () () () () () () ()
25. Başkalarının bana, benim istediğim kadar yakınlaşmakta gönülsüz olduklarını düşünüyorum. () () () () () () ()
26. Başkalarına bağlanmamayı tercih ederim. () () () () () () ()
27. İhtiyacım olduğunda insanları yanımda bulacağımı biliyorum. () () () () () () ()
28. Başkaları beni kabul etmeyecek diye korkarım. () () () () () () ()
29. Romantik ilişkilerde olduğum insanlar, genellikle onlarla, benim kendimi rahat hissettiğimden daha yakın olmamı ister. () () () () () () ()
30. Başkaları ile yakınlaşmayı nispeten kolay bulurum. () () () () () () ()

EK 5: Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (CTQ-33)

Her bir madde için aşağıdaki seçeneklerden birini işaretleyiniz:

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

Çocukluğumda ya da ergenliğimde...

1)Yeterli yemeğim olurdu.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

2) Gündelik bakım ve güvenliğim sağlanıyordu.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

3) Anne ya da babam kendilerine layık olmadığımı ifade ederlerdi.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

4) Fiziksel ihtiyaçlarım tam olarak karşılanırdı.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

5) Ailemde sorunlarımı paylaşabileceğim biri vardı

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

6) Üst baş açısından bakımsızdım.

1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık

7) Sevildiğimi hissediyordum.

1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık

8) Anne ya da babam kendimden utanmama neden olurdu.

1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık

9) Ailemden birisi bana öyle kötü vurmuştu ki doktora ya da hastaneye gitmem gerekmişti.

1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık

10) Ailemde değiştirmek istediğim şeyler vardı.

1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık

11) Ailemdekiler bana o kadar şiddetle vuruyorlardı ki vücudumda morartı ya da sıyrıklar oluyordu.

1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak

5. Çok Sık 12) Kayış, sopa, kordon ya da başka sert bir cisimle vurularak cezalandırılıyordum.

1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık

13) Anne ya da babam fikirlerimi önemserdi.

1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık

14) Ailemdekiler bana kırıcı ya da saldırganca sözler söylerlerdi.

1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık

15) Fiziksel bakımdan hırpalanmış olduğuma inanıyorum.

1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık

16) Çocukluğum mükemmeldi.

1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık

17) Bana o kadar kötü vuruluyor ya da dövülüyordum ki öğretmen,
komşu ya da bir doktorun bunu fark ettiği oluyordu.

1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak

5. Çok Sık 18) Ailemde birisi benden nefret ederdi.

1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak

5. Çok Sık 19) Ailemdekiler kendilerini birbirlerine yakın
hissederlerdi.

1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık

20) Biri bana cinsel amaçla dokunmaya ya da kendisine dokundurtmaya çalıştı.

1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık

21) Kendisi ile cinsel ilişki kurmadığım takdirde bana zarar vermekle tehdit eden
biri vardı.

1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık

22) Benim ailem dünyanın en iyisiydi.

1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık

23) Birisi beni cinsel şeyler yapmaya ya da cinsel şeylere bakmaya zorladı.

1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık

24) Birisi bana cinsel tacizde bulundu.

1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık

25) Ailemdekiler bana karşı suçlayıcıydı.

1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık

26) İhtiyacım olduğunda beni doktora götürecek birisi vardı.

1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık

27) Cinsel istismara uğradığım kanısındayım.

1. Hiç Bir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık

28) Ailem benim için bir güç ve destek kaynağı idi.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

29) Ailemdekiler yaşıtlarımla ve arkadaşlarımla görüşmemi kısıtlardı.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

30) Ailemdekiler her şeyime karışırdı.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

31) Anne ve babam bir işi kendi başıma yapmama fırsat verirlerdi.

1. Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

32)Ailemdekiler rahat vermeyecek derecede peşimdeydiler.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

33) Anne ya da babam beni kontrol etmek için kişisel eşyalarımı benden habersiz karıştırırdı.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

EK 6: Etik Kurul Raporları

**T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
GİRİŞİMSSEL OLMAYAN KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU**

Tarih: 26.11.2020

Sayı: 149

Konu: Etik Kurulu İzni

Sayın Dicle Ölmez,

Yapmış olduğunuz başvuru Haliç Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu tarafından incelenmiş olup Dr. Öğr. Üy. Bengisu Nehir Aydın'ın danışmanlığında planladığınız "Yakın İlişkilerde Kaygı ve Kaçınma Boyutlarının Bağlanma Stilleri ve Çocukluk Çağı Travmalarıyla İlişkisi" başlıklı araştırmanız kurulumuzun 26.11.2020 tarihli toplantısında etik yönden uygun bulunmuştur. Bilgilerinize sunarım.

Prof. Dr. Melek Güneş Yavuzer
Haliç Üniversitesi Girişimsel Olmayan
Klinik Araştırmalar Etik Kurulu Başkanı

Ek: Etik Kurulu Kararı

Örnektepe Mah. İmrahor Cad. No: 82 Beyoğlu – İSTANBUL
Tel: 0 212 924 2444 /2704 Faks: 0 212 343 0878
e-mail: etikkurul@halic.edu.tr www.halic.edu.tr

		T.C. HALIÇ ÜNİVERSİTESİ GİRİŞİMSSEL OLMAYAN KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU		Yayın Tarihi : 10.12.2015 Revizyon Tarihi : 16.09.2020 Revizyon No : 02 Sayfa No : 1/1	
Tarih: 26.11.2020		Karar No: 149			
Toplantı Sayısı:		Dicle Ölmez'in Dr. Öğr. Üy. Bengisu Nehir Aydın'ın danışmanlığında planladığı "Yakın İlişkilerde Kaygı ve Kaçınma Boyutlarının Bağlanma Stilleri ve Çocukluk Çağı Travmalarıyla İlişkisi" konulu çalışması incelendi, yapılan inceleme sonucunda çalışmanın etik yönden uygun olduğuna karar verildi.			
Adı-Soyadı	Alanı	Kurumu	Araştırma ile ilişkisi	Toplantıya Katılma	İmza
Prof. Dr. Melek Güneş YAVUZER (Başkan)	Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon	Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi	Var ☐ Yok ☒	Evet ☒ Hayır ☐	
Prof. Dr. Burcu IRMAK YAZICIOĞLU	Moleküler Biyoloji ve Genetik	Haliç Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi	Var ☐ Yok ☒	Evet ☒ Hayır ☐	
Doç. Dr. Hatice İlhan Odabaş	Spor Yöneticiliği	Haliç Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu	Var ☐ Yok ☒	Evet ☒ Hayır ☐	
Dr.Öğr.Üy. Nevra Alkanlı	Biyofizik	Haliç Üniversitesi Tıp Fakültesi	Var ☐ Yok ☒	Evet ☒ Hayır ☐	
Dr.Öğr.Üy. Burcu Türk	Psikoloji	Haliç Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi	Var ☐ Yok ☒	Evet ☒ Hayır ☐	
Dr.Öğr.Üy. Gülcan Kendirkıran	Hemşirelik	Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi	Var ☐ Yok ☒	Evet ☒ Hayır ☐	
Dr.Öğr.Üy. Seda Saka	Fizyoterapi ve Rehabilitasyon	Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi	Var ☐ Yok ☒	Evet ☒ Hayır ☐	
Dr.Öğr.Üy. Çiğdem Yıldırım Maviş	Gıda Mühendisliği	Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi	Var ☐ Yok ☒	Evet ☒ Hayır ☐	
Dr.Öğr.Üy. Maral Törenli Çakıroğlu	Hukuk	Haliç Üniversitesi İşletme Fakültesi	Var ☐ Yok ☐	Evet ☐ Hayır ☐	
ETKU:10					

10. ÖZGEÇMİŞ

Dicle Ölmez, ilköğretim ve lise öğrenimi İstanbul’da tamamladı. 2019 yılında Haliç Üniversitesi Psikoloji Bölümü’nden yüksek onur derecesiyle mezun oldu. Lisans boyunca stajlarını, Fransız Lape Hastanesi ve Erenköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi’nde yaptı. Aynı zamanda İstanbul Çapa Tıp Fakültesi Öget Öktem Tanör – Nöropsikoloji Laboratuvar’ında gözlemlere katıldı. Yine 2019 yılı içerisinde Haliç Üniversitesi Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı’na başladı.

